

॥ नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ॥

अङ्गुत्तरनिकायो

सत्तकनिपातपाळि

पठमपण्णासकं

१. धनवग्गो

१. पठमपियसुत्तं

१. एवं मे सुतं — एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो”ति । “भदन्ते”ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

“सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नद्धचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अगुरु च अभावनीयो च । कतमेहि सत्तहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु लाभकामो च होति, सक्कारकामो च होति, अनवज्जत्तिकामो च होति, अहिरिको च होति, अनोत्तप्पी च, पापिच्छो च, मिच्छादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नद्धचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अगुरु च अभावनीयो च ।

“सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नद्धचारीनं पियो च होति, मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि सत्तहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु न लाभकामो च होति, न सक्कारकामो च होति, न अनवज्जत्तिकामो च होति, हिरिमा च होति, ओत्तप्पी च, अप्पिच्छो च, सम्मादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नद्धचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा”ति । पठमं ।

२. दुतियपियसुत्तं

२. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नद्धचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अगुरु च अभावनीयो च । कतमेहि सत्तहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु लाभकामो च होति, सक्कारकामो च होति, अनवज्जत्तिकामो च होति, अहिरिको च होति, अनोत्तप्पी च, इस्सुकी च, मच्छरी च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नद्धचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अगुरु च अभावनीयो च ।

“सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु+? सन्नद्धचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि सत्तहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु न लाभकामो च होति, न सक्कारकामो च होति, न अनवज्जत्तिकामो च होति, हिरिमा च होति, ओत्तप्पी च, अनिस्सुकी च, अमच्छरी च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नद्धचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा”ति । दुतियं ।

३. संखित्तबलसुत्तं

३. एवं मे सुतं — एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे...पे०... सत्तिमानि, भिक्खवे, बलानि । कतमानि सत्त? सद्धाबलं, वीरियबलं, हिरीबलं, ओत्तप्पबलं, सतिबलं, समाधिबलं, पज्जाबलं । इमानि खो, भिक्खवे, सत्त बलानीति ।

“सद्धाबलं वीरियञ्च, हिरी [हिरि (सी० पी० क०)] ओत्तप्पियं बलं ।

सतिबलं समाधि च, पज्जा वे सत्तमं बलं ।

एतेहि बलवा भिक्खु, सुखं जीवति पण्डितो ।

“योनिसो विचिने धम्मं, पज्जायत्थं विपस्सति ।

पज्जोतस्सेव निब्बानं, विमोक्खो होति चेतसो”ति ॥ ततियं ।

४. वित्थतबलसुत्तं

४. “सत्तिमानि, भिक्खवे, बलानि । कतमानि सत्त? सद्धाबलं, वीरियबलं, हिरीबलं, ओत्तप्पबलं, सतिबलं, समाधिबलं, पज्जाबलं ।

“कतमञ्च, भिक्खवे, सद्धाबलं? इध, भिक्खवे, अरियसावको सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधिं — इतिपि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो...पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा”ति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सद्धाबलं ।

“कतमञ्च, भिक्खवे, वीरियबलं? इध, भिक्खवे, अरियसावको आरद्धवीरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दळ्ढपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । इदं वुच्चति, भिक्खवे, वीरियबलं ।

“कतमञ्च, भिक्खवे, हिरीबलं? इध, भिक्खवे, अरियसावको हिरिमा होति, हिरीयति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, हिरीयति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । इदं वुच्चति, भिक्खवे, हिरीबलं ।

“कतमञ्च, भिक्खवे, ओत्तप्पबलं? इध, भिक्खवे, अरियसावको ओत्तप्पी होति, ओत्तप्पति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, ओत्तप्पति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । इदं वुच्चति, भिक्खवे, ओत्तप्पबलं ।

“कतमञ्च, भिक्खवे, सतिबलं? इध, भिक्खवे, अरियसावको सतिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो चिरकतम्पि चिरभासितम्पि सरिता अनुस्सरिता । इदं, वुच्चति, भिक्खवे, सतिबलं ।

“कतमञ्च, भिक्खवे, समाधिबलं? इध, भिक्खवे, अरियसावको विविच्चेव कामेहि...पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, समाधिबलं ।

“कतमञ्च, भिक्खवे, पज्जाबलं? इध, भिक्खवे, अरियसावको पज्जवा होति उदयत्थगामिनिया पज्जाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । इदं वुच्चति, भिक्खवे, पज्जाबलं । इमानि खो, भिक्खवे, सत्त

बलानीति ।

“सद्भाबलं वीरियञ्च, हिरी ओत्तप्पियं बलं ।
सतिबलं समाधि च, पज्जा वे सत्तमं बलं ।
एतेहि बलवा भिक्खु, सुखं जीवति पण्डितो ॥

“योनिस्सो विचिने धम्मं, पज्जायत्थं विपस्सति ।
पज्जोतस्सेव निब्बानं, विमोक्खो होति चेतसो”ति ॥ चतुत्थं ।

५. संखित्तधनसुत्तं

५. “सत्तिमानि, भिक्खवे, धनानि । कतमानि सत्त? सद्भाधनं, सीलधनं, हिरीधनं, ओत्तप्पधनं, सुतधनं, चागधनं, पज्जाधनं । इमानि खो, भिक्खवे, सत्त धनानीति ।

“सद्भाधनं सीलधनं, हिरी ओत्तप्पियं धनं ।
सुतधनञ्च चागो च, पज्जा वे सत्तमं धनं ॥

“यस्स एते धना अत्थि, इत्थिया पुरिसस्स वा ।
अदलिद्दोति तं आहु, अमोघं तस्स जीवितं ॥

“तस्मा सद्भञ्च सीलञ्च, पसादं धम्मदस्सनं ।
अनुयुज्जेथ मेधावी, सरं [वरं (क०)] बुद्धान सासन”न्ति ॥ पञ्चमं ।

६. वित्थतधनसुत्तं

६. “सत्तिमानि, भिक्खवे, धनानि । कतमानि सत्त? सद्भाधनं, सीलधनं, हिरीधनं, ओत्तप्पधनं, सुतधनं, चागधनं, पज्जाधनं ।

“कतमञ्च, भिक्खवे, सद्भाधनं? इध, भिक्खवे, अरियसावको सद्भो होति, सद्दहति तथागतस्स बोधिं — ‘इतिपि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्दो...पे०... बुद्दो भगवा’ति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सद्भाधनं ।

“कतमञ्च, भिक्खवे, सीलधनं? इध, भिक्खवे, अरियसावको पाणातिपाता पटिविरतो होति...पे०... सुरामेरयमज्जपमादद्धाना पटिविरतो होति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सीलधनं ।

“कतमञ्च, भिक्खवे, हिरीधनं? इध, भिक्खवे, अरियसावको हिरीमा होति, हिरीयति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, हिरीयति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । इदं वुच्चति, भिक्खवे, हिरीधनं ।

“कतमञ्च, भिक्खवे, ओत्तप्पधनं? इध, भिक्खवे, अरियसावको ओत्तप्पी होति, ओत्तप्पति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, ओत्तप्पति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । इदं वुच्चति, भिक्खवे, ओत्तप्पधनं ।

“कतमञ्च, भिक्खवे, सुतधनं? इध, भिक्खवे, अरियसावको बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो। ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सब्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति। तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा। इदं वुच्चति, भिक्खवे, सुतधनं।

“कतमञ्च, भिक्खवे, चागधनं? इध, भिक्खवे, अरियसावको विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगारं अज्झावसति मुत्तचागो पयतपाणि वोस्सग्गतो याचयोगो दानसंविभागरतो। इदं वुच्चति, भिक्खवे, चागधनं।

“कतमञ्च, भिक्खवे, पज्जाधनं? इध, भिक्खवे, अरियसावको पज्जवा होति... पे०... सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया। इदं वुच्चति, भिक्खवे, पज्जाधनं। इमानि खो, भिक्खवे, सत्तधनानीति।

“सद्भाधनं सीलधनं, हिरी ओत्तप्पियं धनं।
सुतधनञ्च चागो च, पज्जा वे सत्तमं धनं॥

“यस्स एते धना अत्थि, इत्थिया पुरिसस्स वा।
अदलिहोति तं आहु, अमोघं तस्स जीवितं॥

“तस्मा सद्भञ्ज सीलञ्च, पसादं धम्मदस्सनं।
अनुयुज्जेथ मेधावी, सरं बुद्धान सासन”न्ति॥ छट्ठं।

७. उगगसुत्तं

७. अथ खो उगगो राजमहामत्तो येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो उगगो राजमहामत्तो भगवन्तं एतदवोच —

“अच्छरियं, भन्ते, अब्भुतं, भन्ते! याव अट्ठो चायं, भन्ते, मिगारो रोहणेय्यो याव महद्धनो याव महाभोगो”ति। “कीव अट्ठो पनुग्ग, मिगारो रोहणेय्यो, कीव महद्धनो, कीव महाभोगो”ति? “सतं, भन्ते, सतसहस्सानं [सहस्सानं (सी०), सहस्सानि (स्या०), सतसहस्सानि (?)] हिरञ्जस्स, को पन वादो रूपियस्सा”ति! “अत्थि खो एतं, उगग, धनं नेतं ‘नत्थी’ति वदामीति। तञ्च खो एतं, उगग, धनं साधारणं अग्गिना उदकेन राजूहि चोरेहि अप्पियेहि दायादेहि। सत्त खो इमानि, उगग, धनानि असाधारणानि अग्गिना उदकेन राजूहि चोरेहि अप्पियेहि दायादेहि। कतमानि सत्त? सद्भाधनं, सीलधनं, हिरीधनं, ओत्तप्पधनं, सुतधनं, चागधनं, पज्जाधनं। इमानि खो, उगग, सत्त धनानि असाधारणानि अग्गिना उदकेन राजूहि चोरेहि अप्पियेहि दायादेहीति।

“सद्भाधनं सीलधनं, हिरी ओत्तप्पियं धनं।
सुतधनञ्च चागो च, पज्जा वे सत्तमं धनं॥

“यस्स एते धना अत्थि, इत्थिया पुरिसस्स वा।
स वे महद्धनो लोके, अजेय्यो देवमानुसे॥

“तस्मा सद्भज्य सीलज्य, पसादं धम्मदस्सनं ।
अनुयुज्जेथ मेधावी, सरं बुद्धान सासन”न्ति ॥ सत्तमं ।

८. संयोजनसुत्तं

८. “सत्तिमानि, भिक्खवे, संयोजनानि । कतमानि सत्त? अनुनयसंयोजनं, पटिघसंयोजनं, दिट्ठिसंयोजनं, विचिकिच्छासंयोजनं, मानसंयोजनं, भवरागसंयोजनं, अविज्जासंयोजनं । इमानि खो, भिक्खवे, सत्त संयोजनानी”ति । अट्ठमं ।

९. पहानसुत्तं

९. “सत्तन्नं, भिक्खवे, संयोजनानं पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुस्सति । कतमेसं सत्तन्नं? अनुनयसंयोजनस्स पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुस्सति, पटिघसंयोजनस्स... पे०... दिट्ठिसंयोजनस्स... विचिकिच्छासंयोजनस्स... मानसंयोजनस्स... भवरागसंयोजनस्स ... अविज्जासंयोजनस्स पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुस्सति । इमेसं खो, भिक्खवे, सत्तन्नं संयोजनानं पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुस्सति । यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खुनो अनुनयसंयोजनं पहीनं होति उच्छिन्नमूलं तालावत्थुकतं अनभावं कतं आयति अनुप्पादधम्मं । पटिघसंयोजनं... पे०... दिट्ठिसंयोजनं... विचिकिच्छासंयोजनं... मानसंयोजनं... भवरागसंयोजनं... अविज्जासंयोजनं पहीनं होति उच्छिन्नमूलं तालावत्थुकतं अनभावं कतं आयति अनुप्पादधम्मं । अयं वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु अच्चेच्छि तण्हं, विवत्तयि संयोजनं, सम्मा मानाभिसमया अन्तमकासि दुक्खस्सा”ति । नवमं ।

१०. मच्छरियसुत्तं

१०. “सत्तिमानि, भिक्खवे, संयोजनानि । कतमानि सत्त? अनुनयसंयोजनं, पटिघसंयोजनं, दिट्ठिसंयोजनं, विचिकिच्छासंयोजनं, मानसंयोजनं, इस्सासंयोजनं, मच्छरियसंयोजनं । इमानि खो, भिक्खवे, सत्त संयोजनानी”ति । दसमं ।

धनवग्गो पठमो ।

तस्सुद्धानं —

द्वे पियानि बलं धनं, संखित्तज्जेव वित्थतं ।
उगं संयोजनज्जेव, पहानं मच्छरियेन चाति ॥

२. अनुसयवग्गो

१. पठमअनुसयसुत्तं

११. “सत्तिमे, भिक्खवे, अनुसया । कतमे सत्त? कामरागानुसयो, पटिघानुसयो, दिट्ठानुसयो, विचिकिच्छानुसयो, मानानुसयो, भवरागानुसयो, अविज्जानुसयो । इमे खो, भिक्खवे, सत्त अनुसया”ति । पठमं ।

२. दुतियअनुसयसुत्तं

१२. “सत्तन्नं, भिक्खवे, अनुसयानं पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुस्सति । कतमेसं सत्तन्नं? कामरागानुसयस्स पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुस्सति, पटिघानुसयस्स... पे० ... दिट्ठानुसयस्स... विचिकिच्छानुसयस्स... मानानुसयस्स... भवरागानुसयस्स... अविज्जानुसयस्स पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुस्सति । इमेसं खो, भिक्खवे, सत्तन्नं अनुसयानं पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुस्सति ।

“यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खुनो कामरागानुसयो पहीनो होति उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अनभावंकतो आयतिं अनुप्पादधम्मो । पटिघानुसयो... पे० ... दिट्ठानुसयो... विचिकिच्छानुसयो... मानानुसयो... भवरागानुसयो... अविज्जानुसयो पहीनो होति उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अनभावंकतो आयतिं अनुप्पादधम्मो । अयं वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु अच्छेच्छि तण्हं, विवत्तयि संयोजनं, सम्मा मानाभिसमया अन्तमकासि दुक्खस्सा”ति । दुतियं ।

३. कुलसुत्तं

१३. “सत्तहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतं कुलं अनुपगन्त्वा वा नालं उपगन्तुं, उपगन्त्वा वा नालं उपनिसीदितुं । कतमेहि सत्तहि? न मनापेन पच्चुट्ठेन्ति, न मनापेन अभिवादेन्ति, न मनापेन आसनं देन्ति, सन्तमस्स परिगुहन्ति, बहुकम्पि थोकं देन्ति, पणीतम्पि लूखं देन्ति, असक्कच्चं देन्ति नो सक्कच्चं । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि अङ्गेहि समन्नागतं कुलं अनुपगन्त्वा वा नालं उपगन्तुं, उपगन्त्वा वा नालं उपनिसीदितुं ।

“सत्तहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतं कुलं अनुपगन्त्वा वा अलं उपगन्तुं, उपगन्त्वा वा अलं उपनिसीदितुं । कतमेहि सत्तहि? मनापेन पच्चुट्ठेन्ति, मनापेन अभिवादेन्ति, मनापेन आसनं देन्ति, सन्तमस्स न परिगुहन्ति, बहुकम्पि बहुकं देन्ति, पणीतम्पि पणीतं देन्ति, सक्कच्चं देन्ति नो असक्कच्चं । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि अङ्गेहि समन्नागतं कुलं अनुपगन्त्वा वा अलं उपगन्तुं, उपगन्त्वा वा अलं उपनिसीदितुं”ति । ततियं ।

४. पुगगलसुत्तं

१४. “सत्तिमे, भिक्खवे, पुगगला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अज्जलिकरणीया अनुत्तरं पुज्जक्खेत्तं लोकस्स । कतमे सत्त? उभतोभागविमुत्तो, पज्जाविमुत्तो, कायसक्खी, दिट्ठिप्पत्तो [दिट्ठिप्पत्तो (क०)], सद्भाविमुत्तो, धम्मानुसारी, सद्धानुसारी । इमे खो, भिक्खवे, सत्त पुगगला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अज्जलिकरणीया अनुत्तरं पुज्जक्खेत्तं लोकस्सा”ति । चतुत्थं ।

५. उदकूपमासुत्तं

१५. “सत्तिमे, भिक्खवे, उदकूपमा पुगगला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे सत्त? [पु० प० २०३; कथा० ८५२] इध, भिक्खवे, एकच्चो पुगगलो सकिं निमुग्गो निमुग्गोव होति; इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुगगलो उम्मुज्जित्वा निमुज्जति; इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुगगलो उम्मुज्जित्वा ठितो होति; इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुगगलो उम्मुज्जित्वा विपस्सति विलोकेति; इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुगगलो उम्मुज्जित्वा पतरति; इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुगगलो उम्मुज्जित्वा पतिगाधप्पत्तो होति; इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुगगलो उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति पारङ्गतो [पारगतो (सी० स्या० कं०)]

थले तिष्ठति ब्राह्मणो ।

“कथञ्च, भिक्खवे, पुग्गलो सकिं निमुग्गो निमुग्गोव होति? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो समन्नागतो होति एकन्तकाळकेहि अकुसलेहि धम्मोहि । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो सकिं निमुग्गो निमुग्गोव होति ।

“कथञ्च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा निमुज्जति? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेषु, साधु हिरी...पे०... साधु ओत्तपं... साधु वीरियं [विरियं (सी० स्या० कं० पी०)] ... साधु पज्जा कुसलेसु धम्मेषूति । तस्स सा सद्धा नेव तिष्ठति नो वड्ढति हायतियेव, तस्स सा हिरी...पे०... तस्स तं ओत्तपं... तस्स तं वीरियं... तस्स सा पज्जा नेव तिष्ठति नो वड्ढति हायतियेव । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा निमुज्जति ।

“कथञ्च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा ठितो होति? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेषु, साधु हिरी...पे०... साधु ओत्तपं... साधु वीरियं... साधु पज्जा कुसलेसु धम्मेषूति । तस्स सा सद्धा नेव हायति नो वड्ढति ठिता होति । तस्स सा हिरी...पे०... तस्स तं ओत्तपं... तस्स तं वीरियं... तस्स सा पज्जा नेव हायति नो वड्ढति ठिता होति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा ठितो होति ।

“कथञ्च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा विपस्सति विलोकेति? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेषु, साधु हिरी...पे०... साधु ओत्तपं... साधु वीरियं... साधु पज्जा कुसलेसु धम्मेषूति । सो तिण्णं संयोजनानं परिक्खया सोतापन्नो होति अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा विपस्सति विलोकेति ।

“कथञ्च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतरति? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेषु, साधु हिरी...पे०... साधु ओत्तपं... साधु वीरियं... साधु पज्जा कुसलेसु धम्मेषूति । सो तिण्णं संयोजनानं परिक्खया रागदोसमोहानं तनुत्ता सकदागामी होति, सकिदेव [सकिंदेव (क०)] इमं लोकं आगन्त्वा दुक्खस्सन्तं करोति [दुक्खस्सन्तकरो होति (क०)] । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतरति ।

“कथञ्च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतिगाधप्पत्तो होति? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेषु, साधु हिरी...पे०... साधु ओत्तपं... साधु वीरियं... साधु पज्जा कुसलेसु धम्मेषूति । सो पज्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतिगाधप्पत्तो होति ।

“कथञ्च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति पारङ्गतो थले तिष्ठति ब्राह्मणो । इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेषु, साधु हिरी...पे०... साधु ओत्तपं... साधु वीरियं... साधु पज्जा कुसलेसु धम्मेषूति । सो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पज्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मो सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति पारङ्गतो थले तिष्ठति ब्राह्मणो ।

“इमे खो, भिक्खवे, सत्त उदकूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि”न्ति । पञ्चमं ।

६. अनिच्चानुपस्सीसुत्तं

१६. “सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अज्जलिकरणीया अनुत्तरं पुज्जक्खेत्तं लोकस्स । कतमे सत्त? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी विहरति, अनिच्चसज्जी, अनिच्चपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पज्जाय परियोगाहमानो । सो आसवानं खया...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । अयं, भिक्खवे, पठमो पुग्गलो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अज्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुज्जक्खेत्तं लोकस्स ।

“पुन चपरं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी विहरति, अनिच्चसज्जी, अनिच्चपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पज्जाय परियोगाहमानो । तस्स अपुब्बं अचरिमं आसवपरियादानञ्च होति जीवितपरियादानञ्च । अयं, भिक्खवे, दुतियो पुग्गलो आहुनेय्यो...पे०... अनुत्तरं पुज्जक्खेत्तं लोकस्स ।

“पुन चपरं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी विहरति, अनिच्चसज्जी, अनिच्चपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पज्जाय परियोगाहमानो । सो पज्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति...पे०... उपहच्चपरिनिब्बायी होति...पे०... असङ्खारपरिनिब्बायी होति...पे०... ससङ्खारपरिनिब्बायी होति...पे०... उद्धंसोतो होति अकनिट्टगामी । अयं, भिक्खवे, सत्तमो पुग्गलो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अज्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुज्जक्खेत्तं लोकस्स । इमे खो, भिक्खवे, सत्त पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अज्जलिकरणीया अनुत्तरं पुज्जक्खेत्तं लोकस्सा”ति । छट्ठं ।

७. दुक्खानुपस्सीसुत्तं

१७. सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या...पे०... अनुत्तरं पुज्जक्खेत्तं लोकस्स । कतमे सत्त? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्खारेसु दुक्खानुपस्सी विहरति...पे०... । सत्तमं ।

८. अनत्तानुपस्सीसुत्तं

१८. सब्बेसु धम्मेसु अनत्तानुपस्सी विहरति...पे०... । अट्ठमं ।

९. निब्बानसुत्तं

१९. [कथा० ५४७-५४८] “निब्बाने सुखानुपस्सी विहरति सुखसज्जी सुखपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पज्जाय परियोगाहमानो । सो आसवानं खया...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । अयं भिक्खवे, पठमो पुग्गलो आहुनेय्यो...पे०... पुज्जक्खेत्तं लोकस्स ।

“पुन चपरं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो निब्बाने सुखानुपस्सी विहरति सुखसज्जी सुखपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पज्जाय परियोगाहमानो । तस्स अपुब्बं अचरिमं आसवपरियादानञ्च होति जीवितपरियादानञ्च । अयं, भिक्खवे, दुतियो पुग्गलो आहुनेय्यो...पे०... अनुत्तरं पुज्जक्खेत्तं लोकस्स ।

“पुन चपरं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो निब्बाने सुखानुपस्सी विहरति सुखसज्जी सुखपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पज्जाय परियोगाहमानो । सो पज्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया

अन्तरापरिनिब्बायी होति...पे०... उपहच्चपरिनिब्बायी होति...पे०... असङ्खारपरिनिब्बायी होति...पे०...
ससङ्खारपरिनिब्बायी होति...पे०... उद्भंसोतो होति अकनिट्ठगामी । अयं, भिक्खवे, सत्तमो पुग्गलो आहुनेय्यो...पे०... अनुत्तरं
पुञ्जक्खेत्तं लोकस्स । इमे खो, भिक्खवे, सत्त पुग्गला आहुनेय्या...पे०... अनुत्तरं पुञ्जक्खेत्तं लोकस्सा”ति । नवमं ।

१०. निदसवत्थुसुत्तं

२०. “सत्तिमानि, भिक्खवे, निदसवत्थूनि । कतमानि सत्त? इध, भिक्खवे, भिक्खु सिक्खासमादाने तिब्बच्छन्दो होति
आयतिज्ज सिक्खासमादाने अविगतपेमो [अधिगतपेमो (स्या०) अ० नि० ७.४२; दी० नि० ३.३३१], धम्मनिसन्तिया
तिब्बच्छन्दो होति आयतिज्ज धम्मनिसन्तिया अविगतपेमो, इच्छाविनये तिब्बच्छन्दो होति आयतिज्ज इच्छाविनये
अविगतपेमो, पटिसल्लाने तिब्बच्छन्दो होति आयतिज्ज पटिसल्लाने अविगतपेमो, वीरियारम्भे [वीरियारम्भे (क०)]
तिब्बच्छन्दो होति आयतिज्ज वीरियारम्भे अविगतपेमो, सतिनेपक्के तिब्बच्छन्दो होति आयतिज्ज सतिनेपक्के
अविगतपेमो, दिट्ठिपटिवेधे तिब्बच्छन्दो होति आयतिज्ज दिट्ठिपटिवेधे अविगतपेमो । इमानि खो, भिक्खवे, सत्त
निदसवत्थूनी”ति । दसमं ।

अनुसयवग्गो दुतियो ।

तस्सुद्धानं —

दुवे अनुसया कुलं, पुग्गलं उदकूपमं ।
अनिच्चं दुक्खं अनत्ता च, निब्बानं निदसवत्थु चाति ॥

३. वज्जिसत्तकवग्गो

१. सारन्ददसुत्तं

२१. एवं मे सुत्तं — एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति सारन्ददे चेतिये । अथ खो सम्बहुला लिच्छवी येन भगवा
तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ने खो ते लिच्छवी भगवा
एतदवोच — “सत्त वो, लिच्छवी, अपरिहानिये [अपरिहानीये (क०)] धम्मे देसेस्सामि । तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ;
भासिस्सामी”ति । “एवं, भन्ते”ति खो ते लिच्छवी भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

“कतमे च, लिच्छवी, सत्त अपरिहानिया धम्मा? यावकीवज्ज, लिच्छवी, वज्जी अभिण्हं सन्निपाता भविस्सन्ति
सन्निपातबहुला; वुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

“यावकीवज्ज, लिच्छवी, वज्जी समग्गा सन्निपतिस्सन्ति, समग्गा वुट्ठहिस्सन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि
करिस्सन्ति; वुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

“यावकीवज्ज, लिच्छवी, वज्जी अपज्जत्तं न पज्जापेस्सन्ति, पज्जत्तं न समुच्छिन्दिस्सन्ति, यथापज्जत्ते पोराणे
वज्जिधम्मे समादाय वत्तिस्सन्ति; वुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

“यावकीवज्ज, लिच्छवी, वज्जी ये ते वज्जीनं वज्जिमहल्लका ते सक्करिस्सन्ति गरुं करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेसज्ज सोतब्बं मज्जिस्सन्ति; वुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

“यावकीवज्ज, लिच्छवी, वज्जी या ता कुलित्थियो कुलकुमारियो ता न ओकस्स पसह्म वासेस्सन्ति; वुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

“यावकीवज्ज, लिच्छवी, वज्जी यानि तानि वज्जीनं वज्जिचेतियानि अब्भन्तरानि चेव बाहिरानि च तानि सक्करिस्सन्ति गरुं करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेसज्ज दिन्नपुब्बं कतपुब्बं धम्मिकं बलिं नो परिहापेस्सन्ति; वुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

“यावकीवज्ज, लिच्छवी, वज्जीनं अरहन्तेसु धम्मिका रक्खावरणगुत्ति सुसंविहिता भविस्सति — ‘किन्ति अनागता च अरहन्तो विजितं आगच्छेय्युं, आगता च अरहन्तो विजिते फासुं विहरेय्युं’न्ति; वुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

“यावकीवज्ज, लिच्छवी, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा वज्जीसु ठस्सन्ति [वत्तिस्सन्ति (क०)], इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु वज्जी सन्दिस्सिस्सन्ति [सन्दिस्सन्ति (सी० पी० क०)]; वुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकङ्का, नो परिहानी’ति । पठमं ।

२. वस्सकारसुत्तं

२२. एवं मे सुतं — एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते । तेन खो पन समयेन राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो वज्जी अभियातुकामो होति । सो एवमाह — “अहं हिमे वज्जी एवंमहिद्धिके एवंमहानुभावे उच्छेच्छामि [उच्छेज्जिस्सामि (स्या०), उच्छिज्जिस्सामि (क०)], वज्जी विनासेस्सामि, वज्जी अनयब्यसनं आपादेस्सामी’ति [आपादेस्सामि वज्जीति (क०) दी० नि० २.१३१] ।

अथ खो राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो वस्सकारं ब्राह्मणं मागधमहामत्तं आमन्तेसि — “एहि त्वं, ब्राह्मण, येन भगवा तेनुपसङ्कम; उपसङ्कमित्वा मम वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्दाहि, अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्ठानं बलं फासुविहारं पुच्छ — ‘राजा, भन्ते, मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो भगवतो पादे सिरसा वन्दति, अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्ठानं बलं फासुविहारं पुच्छती’ति । एवज्ज वदेहि — ‘राजा, भन्ते, मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो वज्जी अभियातुकामो । सो एवमाह — ‘अहं हिमे वज्जी एवंमहिद्धिके एवंमहानुभावे उच्छेच्छामि, वज्जी विनासेस्सामि, वज्जी अनयब्यसनं आपादेस्सामी’ति । यथा ते भगवा ब्याकरोति, तं साधुकं उग्गहेत्वा मम आरोचेय्यासि । न हि तथागता वितथं भणन्ती’ति ।

“एवं, भो’ति खो वस्सकारो ब्राह्मणो मागधमहामत्तो रज्जो मागधस्स अजातसत्तुस्स वेदेहिपुत्तस्स पटिस्सुत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो वस्सकारो ब्राह्मणो मागधमहामत्तो भगवन्तं एतदवोच — “राजा, भो गोतम, मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो भोतो गोतमस्स पादे सिरसा वन्दति, अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्ठानं बलं फासुविहारं पुच्छति । राजा [एवज्ज वदेति राजा (सी० क०)], भो गोतम, मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो वज्जी अभियातुकामो । सो एवमाह — ‘अहं हिमे वज्जी एवंमहिद्धिके एवंमहानुभावे उच्छेच्छामि, वज्जी विनासेस्सामि, वज्जी अनयब्यसनं आपादेस्सामी’”ति ।

तेन खो पन समयेन आयस्मा आनन्दो भगवतो पिड्डितो ठितो होति भगवन्तं बीजयमानो [वीजमानो (सी० स्या०)] ।
अथ खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि — ‘किन्ति ते, आनन्द, सुतं — ‘वज्जी अभिण्हं सन्निपाता
सन्निपातबहुला’”ति? “सुतं मेतं, भन्ते — ‘वज्जी अभिण्हं सन्निपाता सन्निपातबहुला’”ति । “यावकीवञ्च, आनन्द,
वज्जी अभिण्हं सन्निपाता भविस्सन्ति सन्निपातबहुला; वुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

“किन्ति ते, आनन्द, सुतं — ‘वज्जी समग्गा सन्निपतन्ति, समग्गा वुट्ठहन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करोन्ती’”ति?
“सुतं मेतं, भन्ते — ‘वज्जी समग्गा सन्निपतन्ति, समग्गा वुट्ठहन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करोन्ती’”ति ।
“यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी समग्गा सन्निपतिस्सन्ति, समग्गा वुट्ठहिस्सन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करिस्सन्ति;
वुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

“किन्ति ते, आनन्द, सुतं — ‘वज्जी अपञ्जत्तं न पञ्जापेन्ति, पञ्जत्तं न समुच्छिन्दन्ति, यथापञ्जत्ते पोराणे
वज्जिधम्मे समादाय वत्तन्ती’”ति? “सुतं मेतं, भन्ते — ‘वज्जी अपञ्जत्तं न पञ्जापेन्ति, पञ्जत्तं न समुच्छिन्दन्ति,
यथापञ्जत्ते पोराणे वज्जिधम्मे समादाय वत्तन्ती’”ति । “यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी अपञ्जत्तं न पञ्जापेस्सन्ति, पञ्जत्तं
न समुच्छिन्दिस्सन्ति, यथापञ्जत्ते पोराणे वज्जिधम्मे समादाय वत्तिस्सन्ति; वुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकङ्खा, नो
परिहानि ।

“किन्ति ते, आनन्द, सुतं — ‘वज्जी ये ते वज्जीनं वज्जिमहल्लका ते सक्करोन्ति गरुं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति,
तेसञ्च सोतब्बं मज्जन्ती’”ति? “सुतं मेतं, भन्ते — ‘वज्जी ये ते वज्जीनं वज्जिमहल्लका ते सक्करोन्ति गरुं करोन्ति
मानेन्ति पूजेन्ति, तेसञ्च सोतब्बं मज्जन्ती’”ति । “यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी ये ते वज्जीनं वज्जिमहल्लका ते
सक्करिस्सन्ति गरुं करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेसञ्च सोतब्बं मज्जिस्सन्ति; वुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं
पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

“किन्ति ते, आनन्द, सुतं — ‘वज्जी या ता कुलित्थियो कुलकुमारियो ता न ओकस्स पसह् वासेन्ती’”ति? “सुतं
मेतं, भन्ते — ‘वज्जी या ता कुलित्थियो कुलकुमारियो ता न ओकस्स पसह् वासेन्ती’”ति । “यावकीवञ्च, आनन्द,
वज्जी या ता कुलित्थियो कुलकुमारियो ता न ओकस्स पसह् वासेस्सन्ति; वुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकङ्खा, नो
परिहानि ।

“किन्ति ते, आनन्द, सुतं — ‘वज्जी यानि तानि वज्जीनं वज्जिचेतियानि अब्भन्तरानि चेव बाहिरानि च तानि
सक्करोन्ति गरुं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, तेसञ्च दिन्नपुब्बं कतपुब्बं धम्मिकं बलिं नो परिहापेन्ती’”ति? “सुतं मेतं, भन्ते
— ‘वज्जी यानि तानि वज्जीनं वज्जिचेतियानि अब्भन्तरानि चेव बाहिरानि च तानि सक्करोन्ति गरुं करोन्ति मानेन्ति
पूजेन्ति, तेसञ्च दिन्नपुब्बं कतपुब्बं धम्मिकं बलिं नो परिहापेन्ती’”ति । “यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी यानि तानि वज्जीनं
वज्जिचेतियानि अब्भन्तरानि चेव बाहिरानि च तानि सक्करिस्सन्ति गरुं करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेसञ्च
दिन्नपुब्बं कतपुब्बं धम्मिकं बलिं नो परिहापेस्सन्ति; वुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

“किन्ति ते, आनन्द, सुतं — ‘वज्जीनं अरहन्तेसु धम्मिका रक्खावरणगुत्ति सुसंविहिता — किन्ति अनागता च
अरहन्तो विजितं आगच्छेय्युं, आगता च अरहन्तो विजिते फासुं विहरेय्युं’”न्ति? “सुतं मेतं, भन्ते — ‘वज्जीनं अरहन्तेसु
धम्मिका रक्खावरणगुत्ति सुसंविहिता भविस्सति — किन्ति अनागता च अरहन्तो विजितं आगच्छेय्युं, आगता च अरहन्तो

विजिते फासुं विहरेय्युं”न्ति । “यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जीनं अरहन्तेसु धम्मिका रक्खावरणगुत्ति सुसंविहिता भविस्सति — ‘किन्ति अनागता च अरहन्तो विजितं आगच्छेय्युं, आगता च अरहन्तो विजिते फासुं विहरेय्युं’न्ति; वुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकङ्का, नो परिहानी”ति ।

अथ खो भगवा वस्सकारं ब्राह्मणं मागधमहामत्तं आमन्तेसि — “एकमिदाहं, ब्राह्मण, समयं वेसालियं विहरामि सारन्ददे चेति ये । तत्राहं, ब्राह्मण, वज्जीनं इमे सत्त अपरिहानिये धम्मे देसेसिं । यावकीवञ्च, ब्राह्मण, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा वज्जीसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु वज्जी सन्दिस्सिस्सन्ति; वुद्धियेव, ब्राह्मण, वज्जीनं पाटिकङ्का, नो परिहानी”ति ।

“एकमेकेनपि [एकमेकेनपि तेन खो (क०) दी० नि० २.१३५] भो, गोतम, अपरिहानियेन धम्मेन समन्नागतानं वज्जीनं वुद्धियेव पाटिकङ्का, नो परिहानि; को पन वादो सत्तहि अपरिहानियेहि धम्मेहि! अकरणीया च, भो गोतम, वज्जी रज्जा मागधेन अजातसत्तुना वेदेहिपुत्तेन यदिदं युद्धस्स, अज्जत्र उपलापनाय [उपलापना (क० सी० क०)], अज्जत्र मिथुभेदा । हन्द च दानि मयं, भो गोतम, गच्छाम, बहुकिच्चा मयं बहुकरणीया”ति । “यस्सदानि त्वं, ब्राह्मण, कालं मज्जसी”ति । अथ खो वस्सकारो ब्राह्मणो मागधमहामत्तो भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठायासना पक्कामीति । दूतियं ।

३. पठमसत्तकसुत्तं

२३. एवं मे सुत्तं — एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि । तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी”ति । “एवं, भन्ते”ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

“कतमे च, भिक्खवे, सत्त अपरिहानिया धम्मा? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू अभिण्हं सन्निपाता भविस्सन्ति सन्निपातबहुला; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनां पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

“यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू समग्गा सन्निपतिस्सन्ति, समग्गा वुट्ठहिस्सन्ति, समग्गा सङ्गकरणीयानि करिस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनां पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

“यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू अपज्जत्तं न पज्जापेस्सन्ति, पज्जत्तं न समुच्छिन्दिस्सन्ति, यथापज्जत्तेसु सिक्खापदेसु समादाय वत्तिस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनां पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

“यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू ये ते भिक्खू थेरा रत्तञ्जू चिरपब्बजिता सङ्गपितरो सङ्गपरिणायका ते सक्करिस्सन्ति गरुं करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेसञ्च सोतब्बं मज्जिस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनां पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

“यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू उप्पन्नाय तण्हाय पोन्नोभविकाय न वसं गच्छिस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनां पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

“यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू आरञ्जकेसु सेनासनेसु सापेक्खा भविस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

“यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू पच्चत्तञ्जेव सति उपट्ठापेस्सन्ति — ‘किन्ति अनागता च पेसला सब्रह्मचारी आगच्छेय्युं, आगता च पेसला सब्रह्मचारी फासुं विहरेय्यु’न्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

“यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु भिक्खू सन्दिस्सिस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्का, नो परिहानी’ति । ततियं ।

४. दुतियसत्तकसुत्तं

२४. [दी० नि० २.१३८] “सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि । तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ...पे०... कतमे च, भिक्खवे, सत्त अपरिहानिया धम्मा?

यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू न कम्मरामा भविस्सन्ति, न कम्मरता, न कम्मरामतं अनुयुत्ता; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

“यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू न भस्सरामा भविस्सन्ति...पे०... न निद्वारामा भविस्सन्ति... न सङ्गणिकारामा भविस्सन्ति... न पापिच्छा भविस्सन्ति न पापिकानं इच्छानं वसं गता... न पापमिता भविस्सन्ति न पापसहाया न पापसम्पवङ्का... न ओरमत्तकेन विसेसाधिगमेन अन्तरावोसानं आपज्जिस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

“यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु भिक्खू सन्दिस्सिस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्का, नो परिहानी’ति । चतुत्थं ।

५. ततियसत्तकसुत्तं

२५. “सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि । तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ...पे०... कतमे च, भिक्खवे, सत्त अपरिहानिया धम्मा? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू सद्धा भविस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

“यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू हिरिमन्तो [हिरीमा (सी०), हिरिमना (दी० नि० २.१३८)] भविस्सन्ति...पे०... ओत्तप्पिनो [ओत्तापीनो (सी०)] भविस्सन्ति... बहुस्सुता भविस्सन्ति... आरद्धवीरिया भविस्सन्ति... सतिमन्तो भविस्सन्ति... पञ्चवन्तो भविस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्का, नो परिहानि । “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु भिक्खू सन्दिस्सिस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्का, नो परिहानी’ति । पञ्चमं ।

६. बोज्झङ्गसुत्तं

२६. “सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि । तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ...पे०... कतमे च, भिक्खवे, सत्त अपरिहानिया धम्मा? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू सतिसम्बोज्झङ्गं भावेस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

“यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू धम्मविचयसम्बोज्झङ्गं भावेस्सन्ति...पे०... वीरियसम्बोज्झङ्गं भावेस्सन्ति... पीतिसम्बोज्झङ्गं भावेस्सन्ति... पस्सद्विसम्बोज्झङ्गं भावेस्सन्ति... समाधिसम्बोज्झङ्गं भावेस्सन्ति... उपेक्खासम्बोज्झङ्गं भावेस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्का, नो परिहानि । “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु भिक्खू सन्दिस्सिस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्का, नो परिहानी”ति । छट्ठं ।

७. सज्जासुत्तं

२७. “सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि । तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ...पे०... । कतमे च, भिक्खवे, सत्त अपरिहानिया धम्मा? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू अनिच्चसज्जं भावेस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

“यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू अनत्तसज्जं भावेस्सन्ति...पे०... असुभसज्जं भावेस्सन्ति... आदीनवसज्जं भावेस्सन्ति... पहानसज्जं भावेस्सन्ति... विरागसज्जं भावेस्सन्ति... निरोधसज्जं भावेस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्का, नो परिहानि । “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु, भिक्खू सन्दिस्सिस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्का, नो परिहानी”ति [दी० नि० २.१३८] । सत्तमं ।

८. पठमपरिहानिसुत्तं

२८. एवं मे सुतं — एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति । कतमे सत्त? कम्मरामता, भस्सारामता, निद्वारामता, सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारता, भोजने अमत्तञ्जुता, सन्ति खो पन सङ्गे सङ्गकरणीयानि; तत्र सेखो भिक्खु [तत्र भिक्खु (सी० स्या०)] इति पटिसञ्चिक्खति — ‘सन्ति खो पन सङ्गे थेरा [खो संघत्थेरा (क०)] रत्तञ्जू चिरपब्बजिता भारवाहिनो, ते [न ते (क०)] तेन पज्जायिस्सन्ती’ति अत्तना तेसु योगं [अत्तना वोयोगं (सी० स्या०)] आपज्जति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति ।

“सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे सत्त? न कम्मरामता, न भस्सारामता, न निद्वारामता, न सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेसु गुत्तद्वारता, भोजने मत्तञ्जुता, सन्ति खो पन सङ्गे सङ्गकरणीयानि; तत्र सेखो भिक्खु इति पटिसञ्चिक्खति — ‘सन्ति खो पन सङ्गे थेरा रत्तञ्जू चिरपब्बजिता भारवाहिनो, ते तेन पज्जायिस्सन्ती’ति अत्तना न तेसु योगं आपज्जति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती’ति । अट्ठमं ।

९. दुतियपरिहानिसुत्तं

२९. “सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा उपासकस्स परिहानाय संवत्तन्ति । कतमे सत्त? भिक्खुदस्सनं हापेति, सद्धम्मस्सवनं पमज्जति, अधिसीले न सिक्खति, अप्पसादबहुलो होति, भिक्खूसु थेरेसु चेव नवेसु च मज्झिमेसु च उपारम्भचित्तो धम्मं सुणाति रन्धगवेसी, इतो बहिद्धा दक्खिण्यं गवेसति, तत्थ च पुब्बकारं करोति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा उपासकस्स परिहानाय संवत्तन्ति ।

“सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा उपासकस्स अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे सत्त? भिक्खुदस्सनं न हापेति, सद्धम्मस्सवनं नपमज्जति, अधिसीले सिक्खति, पसादबहुलो होति, भिक्खूसु थेरेसु चेव नवेसु च मज्झिमेसु च अनुपारम्भचित्तो धम्मं सुणाति न रन्धगवेसी, न इतो बहिद्धा दक्खिण्यं गवेसति, इध च पुब्बकारं करोति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा उपासकस्स अपरिहानाय संवत्तन्ती”ति । इदमवोच भगवा । इदं वत्त्वान सुगतो अथापरं एतदवोच सत्था —

“दस्सनं भावित्तानं, यो हापेति उपासको ।
सवनञ्च अरियधम्मानं, अधिसीले न सिक्खति ॥

“अप्पसादो च भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवड्ढति ।
उपारम्भचित्तो च, सद्धम्मं सोतुमिच्छति ॥

“इतो च बहिद्धा अज्जं, दक्खिण्यं गवेसति ।
तत्थेव च पुब्बकारं, यो करोति उपासको ॥

“एते खो परिहानिये, सत्त धम्मे सुदेसिते ।
उपासको सेवमानो, सद्धम्मा परिहायति ॥

“दस्सनं भावित्तानं, यो न हापेति उपासको ।
सवनञ्च अरियधम्मानं, अधिसीले च सिक्खति ॥

“पसादो चस्स भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवड्ढति ।
अनुपारम्भचित्तो च, सद्धम्मं सोतुमिच्छति ॥

“न इतो बहिद्धा अज्जं, दक्खिण्यं गवेसति ।
इधेव च पुब्बकारं, यो करोति उपासको ॥

“एते खो अपरिहानिये, सत्त धम्मे सुदेसिते ।
उपासको सेवमानो, सद्धम्मा न परिहायती”ति ॥ नवमं ।

१०. विपत्तिसुत्तं

३०. सत्तिमा, भिक्खवे, उपासकस्स विपत्तियो...पे०... सत्तिमा, भिक्खवे, उपासकस्स सम्पदा...पे०... । दसमं ।

११. पराभवसुत्तं

३१. “सत्तिमे, भिक्खवे, उपासकस्स पराभवा...पे०... सत्तिमे, भिक्खवे, उपासकस्स सम्भवा । कतमे सत्त?
 भिक्खुदस्सनं न हापेति, सद्धम्मस्सवनं नप्पमज्जति, अधिसीले सिक्खति, पसादबहुलो होति, भिक्खूसु थेरेसु चेव नवेसु च
 मज्झिमेसु च अनुपारम्भचित्तो धम्मं सुणाति न रन्धगवेसी, न इतो बहिद्धा दक्खिणेय्यं गवेसति, इध च पुब्बकारं करोति ।
 इमे खो, भिक्खवे, सत्त उपासकस्स सम्भवाति ।

“दस्सनं भावित्तानं, यो हापेति उपासको ।
 सवनञ्च अरियधम्मानं, अधिसीले न सिक्खति ॥

“अप्पसादो च भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवड्ढति ।
 उपारम्भकचित्तो च, सद्धम्मं सोतुमिच्छति ॥

“इतो च बहिद्धा अज्जं, दक्खिणेय्यं गवेसति ।
 तत्थेव च पुब्बकारं, यो करोति उपासको ॥

“एते खो परिहानिये, सत्त धम्मे सुदेसिते ।
 उपासको सेवमानो, सद्धम्मा परिहायति ॥

“दस्सनं भावित्तानं, यो न हापेति उपासको ।
 सवनञ्च अरियधम्मानं, अधिसीले च सिक्खति ॥

“पसादो चस्स भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवड्ढति ।
 अनुपारम्भचित्तो च, सद्धम्मं सोतुमिच्छति ॥

“न इतो बहिद्धा अज्जं, दक्खिणेय्यं गवेसति ।
 इधेव च पुब्बकारं, यो करोति उपासको ॥

“एते खो अपरिहानिये, सत्त धम्मे सुदेसिते ।
 उपासको सेवमानो, सद्धम्मा न परिहायती”ति ॥ एकादसमं ।

वज्जिसत्तकवग्गो [वज्जिवग्गो (स्या०)] ततियो ।

तस्सुद्धानं —

सारन्द -वस्सकारो च, तिसत्तकानि भिक्खुका ।
 बोधिसज्जा द्वे च हानि, विपत्ति च पराभवोति ॥

४. देवतावग्गो

१. अप्पमादगारवसुत्तं

३२. अथ खो अज्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि। एकमन्तं ठिता खो सा देवता भगवन्तं एतदवोच —

“सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति। कतमे सत्त? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता, सिक्खागारवता, समाधिगारवता, अप्पमादगारवता, पटिसन्धारगारवता। इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती”ति। इदमवोच सा देवता। समनुज्जो सत्था अहोसि। अथ खो सा देवता “समनुज्जो मे सत्था”ति भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायि।

अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि — “इमं, भिक्खवे, रत्तिं अज्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि। एकमन्तं ठिता खो, भिक्खवे, सा देवता मं एतदवोच — ‘सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति। कतमे सत्त? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता, सिक्खागारवता, समाधिगारवता, अप्पमादगारवता, पटिसन्धारगारवता — इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती’ति। इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता। इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायी”ति।

“सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्खे च तिब्बगारवो।

समाधिगरु आतापी [समाधिगारवतापि च (क०)], सिक्खाय तिब्बगारवो॥

“अप्पमादगरु भिक्खु, पटिसन्धारगारवो।

अभब्बो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके”ति॥ पठमं।

२. हिरीगारवसुत्तं

३३. “इमं, भिक्खवे, रत्तिं अज्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि। एकमन्तं ठिता खो, भिक्खवे, सा देवता मं एतदवोच — ‘सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति। कतमे सत्त? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता, सिक्खागारवता, समाधिगारवता, हिरीगारवता, ओत्तप्पगारवता। इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती’ति। इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता। इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायी”ति।

“सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्खे च तिब्बगारवो।

समाधिगरु आतापी, सिक्खाय तिब्बगारवो॥

“हिरि ओत्तप्पसम्पन्नो, सप्पतिस्सो सगारवो।

अभब्बो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके”ति॥ दुतियं।

३. पठमसोवचस्सतासुत्तं

३४. “इमं, भिक्खवे, रत्तिं अज्जतरा देवता...पे०... मं एतदवोच — ‘सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे सत्त? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता, सिक्खागारवता, समाधिगारवता, सोवचस्सता, कल्याणमित्ता । इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती’ति । इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायी’ति ।

“सत्थुगारु धम्मगारु, सङ्खे च तिब्बगारवो ।
समाधिगारु आतापी, सिक्खाय तिब्बगारवो ॥

“कल्याणमित्तो सुवचो, सप्पतिस्सो सगारवो ।
अभब्बो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके’ति ॥ ततियं ।

४. दुतियसोवचस्सतासुत्तं

३५. “इमं, भिक्खवे, रत्तिं अज्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा...पे०... ‘सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे सत्त? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता, सिक्खागारवता, समाधिगारवता, सोवचस्सता, कल्याणमित्ता । इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती’ति । इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायी’ति ।

एवं वुत्ते आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच — “इमस्स खो अहं, भन्ते, भगवता संखित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं आजानामि । इध, भन्ते, भिक्खु अत्तना च सत्थुगारवो होति, सत्थुगारवताय च वण्णवादी । ये चज्जे भिक्खू न सत्थुगारवा ते च सत्थुगारवताय समादपेति । ये चज्जे भिक्खू सत्थुगारवा तेसज्च वण्णं भणति भूतं तच्छं कालेन । अत्तना च धम्मगारवो होति...पे०... सङ्खगारवो होति... सिक्खागारवो होति... समाधिगारवो होति... सुवचो होति... कल्याणमित्तो होति, कल्याणमित्ताय च वण्णवादी । ये चज्जे भिक्खू न कल्याणमित्ता ते च कल्याणमित्ताय समादपेति । ये चज्जे भिक्खू कल्याणमित्ता तेसज्च वण्णं भणति भूतं तच्छं कालेनाति । इमस्स खो अहं, भन्ते, भगवता संखित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं आजानामी’ति ।

“साधु साधु, सारिपुत्त! साधु खो त्वं, सारिपुत्त, इमस्स मया संखित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं आजानासि । इध, सारिपुत्त, भिक्खु अत्तना च सत्थुगारवो होति, सत्थुगारवताय च वण्णवादी । ये चज्जे भिक्खू न सत्थुगारवा ते च सत्थुगारवताय समादपेति । ये चज्जे भिक्खू सत्थुगारवा तेसज्च वण्णं भणति भूतं तच्छं कालेन । अत्तना च धम्मगारवो होति...पे०... सङ्खगारवो होति... सिक्खागारवो होति... समाधिगारवो होति... सुवचो होति... कल्याणमित्तो होति, कल्याणमित्ताय च वण्णवादी । ये चज्जे भिक्खू न कल्याणमित्ता ते च कल्याणमित्ताय समादपेति । ये चज्जे भिक्खू कल्याणमित्ता तेसज्च वण्णं भणति भूतं तच्छं कालेनाति । इमस्स खो, सारिपुत्त, मया संखित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थो ददुब्बो’ति । चतुत्थं ।

५. पठममित्तसुत्तं

३६. “सत्तहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो मित्तो सेवितब्बो । कतमेहि सत्तहि? दुद्धदं ददाति, दुक्करं करोति, दुक्खमं खमति, गुहमस्स [गुहस्स (क०)] आवि करोति, गुहमस्स [गुहं अस्स (सी०), गुहस्स (क०)] परिगूहति [परिगूहति

(सी० स्या०), परिगृह्णति (क०)], आपदासु न जहति, खीणेन [खीणे (क०)] नातिमञ्जति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि अङ्गेहि समन्नागतो मित्तो सेवितब्बो’ति ।

“दुद्ददं ददाति मित्तो, दुक्करञ्चापि कुब्बति ।
अथोपिस्स दुरुत्तानि, खमति दुक्खमानि च [दुक्खमानिपि (सी० स्या०)] ॥

“गुह्मञ्च तस्स [गुह्मस्स च (स्या०)] अक्खाति, गुह्मस्स परिगूहति ।
आपदासु न जहाति, खीणेन नातिमञ्जति ॥

“यम्हि एतानि ठानानि, संविज्जन्तीध [संविज्जन्ति च (क०)] पुग्गले ।
सो मित्तो मित्तकामेन, भजितब्बो तथाविधो’ति ॥ पञ्चमं ।

६. दुतियमित्तसुत्तं

३७. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु मित्तो सेवितब्बो भजितब्बो पयिरुपासितब्बो अपि पनुज्जमानेनपि [पणुज्जमानेनपि (सी०)] । कतमेहि सत्तहि? पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च वत्ता च वचनक्खमो च गम्भीरञ्च कथं कत्ता होति, नो च अट्टाने नियोजेति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु मित्तो सेवितब्बो भजितब्बो पयिरुपासितब्बो अपि पनुज्जमानेनपी’ति ।

“पियो गरु भावनीयो, वत्ता च वचनक्खमो ।
गम्भीरञ्च कथं कत्ता, नो चट्टाने नियोजको [नियोजये (सी० स्या०)] ॥

“यम्हि एतानि ठानानि, संविज्जन्तीध पुग्गले ।
सो मित्तो मित्तकामेन, अत्थकामानुकम्पतो ।
अपि नासियमानेन, भजितब्बो तथाविधो’ति ॥ छट्ठं ।

७. पठमपटिसम्भिदासुत्तं

३८. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव चतस्सो पटिसम्भिदा सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्य । कतमेहि सत्तहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु ‘इदं मे चेतसो लीनत्त’न्ति यथाभूतं पजानाति; अज्झत्तं संखित्तं वा चित्तं ‘अज्झत्तं मे संखित्तं चित्त’न्ति यथाभूतं पजानाति; बहिद्भा विक्खित्तं वा चित्तं ‘बहिद्भा मे विक्खित्तं चित्त’न्ति यथाभूतं पजानाति; तस्स विदिता वेदना उप्पज्जन्ति, विदिता उपट्ठहन्ति, विदिता अब्भत्थं गच्छन्ति; विदिता सज्जा उप्पज्जन्ति, विदिता उपट्ठहन्ति, विदिता अब्भत्थं गच्छन्ति; विदिता वितक्का उप्पज्जन्ति, विदिता उपट्ठहन्ति, विदिता अब्भत्थं गच्छन्ति; सप्पायासप्पायेसु खो पनस्स धम्मोसु हीनप्पणीतेसु कण्हसुक्कसप्पतिभागोसु निमित्तं सुगहितं होति सुमनसिकत्तं सूपधारितं सुप्पटिविद्धं पञ्चाय । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव चतस्सो पटिसम्भिदा सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या’ति । सत्तमं ।

८. दुतियपटिसम्भिदासुत्तं

३९. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो सारिपुत्तो चतस्सो पटिसम्भिदा सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति। कतमेहि सत्तहि? इध, भिक्खवे, सारिपुत्तो ‘इदं मे चेतसो लीनत्त’न्ति यथाभूतं पजानाति; अज्झत्तं संखित्तं वा चित्तं ‘अज्झत्तं मे संखित्तं चित्त’न्ति यथाभूतं पजानाति; बहिद्वा विक्खित्तं वा चित्तं ‘बहिद्वा मे विक्खित्तं चित्त’न्ति यथाभूतं पजानाति; तस्स विदिता वेदना उप्पज्जन्ति, विदिता उपट्ठहन्ति, विदिता अब्भत्थं गच्छन्ति; विदिता सज्जा... पे०... वितक्का उप्पज्जन्ति, विदिता उपट्ठहन्ति, विदिता अब्भत्थं गच्छन्ति; सप्पायासप्पायेसु खो पनस्स धम्मोसु हीनप्पणीतेसु कण्हसुक्कसप्पतिभागेसु निमित्तं सुग्गहितं सुमनसिकत्तं सूपधारितं सुप्पटिविद्धं पज्जाय। इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो सारिपुत्तो चतस्सो पटिसम्भिदा सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरती”ति। अट्ठमं।

९. पठमवससुत्तं

४०. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु चित्तं वसे [वसं (क०)] वत्तेति, नो च भिक्खु चित्तस्स वसेन वत्तति। कतमेहि सत्तहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु समाधिकुसलो होति, समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, समाधिस्स ठितिकुसलो होति, समाधिस्स वुट्ठानकुसलो होति, समाधिस्स कल्याणकुसलो होति, समाधिस्स गोचरकुसलो होति, समाधिस्स अभिनीहारकुसलो होति। इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु चित्तं वसे वत्तेति, नो च भिक्खु चित्तस्स वसेन वत्तती”ति। नवमं।

१०. दुतियवससुत्तं

४१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो सारिपुत्तो चित्तं वसे वत्तेति, नो च सारिपुत्तो चित्तस्स वसेन वत्तति। कतमेहि सत्तहि? इध, भिक्खवे, सारिपुत्तो समाधिकुसलो होति, समाधिस्स समापत्तिकुसलो, समाधिस्स ठितिकुसलो, समाधिस्स वुट्ठानकुसलो, समाधिस्स कल्याणकुसलो, समाधिस्स गोचरकुसलो, समाधिस्स अभिनीहारकुसलो होति। इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो सारिपुत्तो चित्तं वसे वत्तेति, नो च सारिपुत्तो चित्तस्स वसेन वत्तती”ति। दसमं।

११. पठमनिदससुत्तं

४२. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सावत्थिं पिण्डाय पाविसि। अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतदहोसि — “अतिप्पगो खो ताव सावत्थियं पिण्डाय चरितुं। यंनूनाहं येन अज्जतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्य”न्ति। अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो येन अज्जतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तेहि अज्जतित्थियेहि परिब्बाजकेहि सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि। तेन खो पन समयेन तेसं अज्जतित्थियानं परिब्बाजकानं सन्निसिन्नानं सन्नपतितानं अयमन्तराकथा उदपादि — “यो हि कोचि, आवुसो, द्वादसवस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, ‘निदसो भिक्खू’ति अलं वचनाया”ति।

अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो तेसं अज्जतित्थियानं परिब्बाजकानं भासितं नेव अभिनन्दि नप्पटिक्कोसि। अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कामि — “भगवतो सन्तिके एतस्स भासितस्स अत्थं आजानिस्सामी”ति। अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो सावत्थियं पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा

तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच —

“इधाहं, भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सावत्थिं पिण्डाय पाविसिं । तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि — ‘अतिप्पगो खो ताव सावत्थियं पिण्डाय चरितुं । यंनूनाहं येन अज्जतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्य’न्ति । अथ ख्वाहं, भन्ते, येन अज्जतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तेहि अज्जतित्थियेहि परिब्बाजकेहि सद्धिं सम्मोदिं । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिं । तेन खो पन, भन्ते, समयेन तेसं अज्जतित्थियानं परिब्बाजकानं सन्निसिन्नानं सन्नपतितानं अयमन्तराकथा उदपादि — ‘यो हि कोचि, आवुसो, द्वादसवस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, निद्वसो भिक्खूति अलं वचनाया’ति । अथ ख्वाहं, भन्ते, तेसं अज्जतित्थियानं परिब्बाजकानं भासितं नेव अभिनन्दिं नप्पटिक्कोसिं । अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कमिं [पक्कमिं (सी० स्या०)] — ‘भगवतो सन्तिके एतस्स अत्थं आजानिस्सामी’ति । सक्का नु खो, भन्ते, इमस्मिं धम्मविनये केवलं वस्सगणनमत्तेन निद्वसो भिक्खु पज्जापेतु’न्ति?

“न खो, सारिपुत्त, सक्का इमस्मिं धम्मविनये केवलं वस्सगणनमत्तेन निद्वसो भिक्खु पज्जापेतुं । सत्त खो इमानि, सारिपुत्त, निद्वसवत्थूनि मया सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा पवेदितानि ।

[अ० नि० ७.२०; दी० नि० ३.३३१] “कतमानि सत्त? इध, सारिपुत्त, भिक्खु सिक्खासमादाने तिब्बच्छन्दो होति आयतिज्ज सिक्खासमादाने अविगतपेमो, धम्मनिसन्तिया तिब्बच्छन्दो होति आयतिज्ज धम्मनिसन्तिया अविगतपेमो, इच्छाविनये तिब्बच्छन्दो होति आयतिज्ज इच्छाविनये अविगतपेमो, पटिसल्लाने तिब्बच्छन्दो होति आयतिज्ज पटिसल्लाने अविगतपेमो, वीरियारम्भे तिब्बच्छन्दो होति आयतिज्ज वीरियारम्भे अविगतपेमो, सतिनेपक्के तिब्बच्छन्दो होति आयतिज्ज सतिनेपक्के अविगतपेमो, दिट्ठिपटिवेधे तिब्बच्छन्दो होति आयतिज्ज दिट्ठिपटिवेधे अविगतपेमो । इमानि खो, सारिपुत्त, सत्त निद्वसवत्थूनि मया सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा पवेदितानि । इमेहि खो, सारिपुत्त, सत्तहि निद्वसवत्थूहि समन्नागतो भिक्खु द्वादस चेपि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, ‘निद्वसो भिक्खूति अलं वचनाय; चतुब्बीसति चेपि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, ‘निद्वसो भिक्खूति अलं वचनाय; छत्तिसति चेपि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, ‘निद्वसो भिक्खूति अलं वचनाय, अट्ठचत्तारीसं चेपि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, ‘निद्वसो भिक्खूति अलं वचनाया’ति । एकादसमं ।

१२. दुतियनिद्वससुत्तं

४३. एवं मे सुतं — एकं समयं भगवा कोसम्बियं विहरति घोसितारामे । अथ खो आयस्मा आनन्दो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय कोसम्बिं पिण्डाय पाविसि । अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स एतदहोसि — “अतिप्पगो खो ताव कोसम्बियं पिण्डाय चरितुं । यंनूनाहं येन अज्जतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्य”न्ति । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन अज्जतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तेहि अज्जतित्थियेहि परिब्बाजकेहि सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि ।

तेन खो पन समयेन तेसं अज्जतित्थियानं परिब्बाजकानं सन्निसिन्नानं सन्नपतितानं अयमन्तराकथा उदपादि — “यो हि कोचि, आवुसो, द्वादस वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, ‘निद्वसो भिक्खूति अलं वचनाया’ति ।

अथ खो आयस्मा आनन्दो तेसं अज्जतिथियानं परिब्बाजकानं भासितं नेव अभिनन्दि नप्पटिक्कोसि । अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कामि — “भगवतो सन्तिके एतस्स भासितस्स अत्थं आजानिस्सामी”ति । अथ खो आयस्मा आनन्दो कोसम्बियं पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच —

“इथाहं, भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय कोसम्बिं पिण्डाय पाविसिं । तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि — ‘अतिप्पगो खो ताव कोसम्बियं पिण्डाय चरितुं । यंनूनाहं येन अज्जतिथियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्गमेय्य’न्ति... पे०... तेहि सद्धिं सम्मोदिं । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिं ।

“तेन खो पन, भन्ते, समयेन तेसं अज्जतिथियानं परिब्बाजकानं सन्निसिन्नानं सन्नपतितानं अयमन्तराकथा उदपादि — ‘यो हि कोचि, आवुसो, द्वादसवस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, निद्वसो भिक्खूति अलं वचनाया’ति । अथ ख्वाहं, भन्ते, तेसं अज्जतिथियानं परिब्बाजकानं भासितं नेव अभिनन्दि नप्पटिक्कोसि । अनभिनन्दित्वा, अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कमिं — ‘भगवतो सन्तिके एतस्स भासितस्स अत्थं आजानिस्सामी’ति । सक्का नु खो, भन्ते, इमस्मिं धम्मविनये केवलं वस्सगणनमत्तेन निद्वसो भिक्खु पज्जापेतु’न्ति?

“न खो, आनन्द, सक्का इमस्मिं धम्मविनये केवलं वस्सगणनमत्तेन निद्वसो भिक्खु पज्जापेतुं । सत्त खो इमानि, आनन्द, निद्वसवत्थूनि मया सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा पवेदितानि ।

“कतमानि सत्त? इधानन्द, भिक्खु, सद्धो होति, हिरीमा होति, ओत्तप्पी होति, बहुस्सुतो होति, आरद्धवीरियो होति, सत्तिमा होति, पज्जवा होति । इमानि खो, आनन्द, सत्त निद्वसवत्थूनि मया सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा पवेदितानि । इमेहि खो, आनन्द, सत्तहि निद्वसवत्थूहि समन्नागतो भिक्खु द्वादस चेपि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, ‘निद्वसो भिक्खू’ति अलं वचनाय; चतुब्बीसति चेपि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, ‘निद्वसो भिक्खू’ति अलं वचनाय; छत्तिसति चेपि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, ‘निद्वसो भिक्खू’ति अलं वचनाय, अट्ठचत्तारीसं चेपि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, ‘निद्वसो भिक्खू’ति अलं वचनाया’ति । द्वादसमं ।

देवतावग्गो चतुत्थो ।

तस्सुद्धानं —

अप्पमादो हिरी चेव, द्वे सुवचा दुवे मित्ता ।
द्वे पटिसम्भिदा द्वे वसा, दुवे निद्वसवत्थुनाति ॥

५. महायज्जवग्गो

१. सत्तविज्जाणट्ठितिसुत्तं

४४. [दी० नि० ३.३३२; चूळनि० पोसालमाणवपुच्छानिद्वेस ८३] “सत्तिमा, भिक्खवे, विज्जाणट्ठितियो । कतमा

सत्त? सन्ति, भिक्खवे, सत्ता नानत्तकाया नानत्तसज्जिनो, सेय्यथापि मनुस्सा, एकच्चे च देवा, एकच्चे च विनिपातिका । अयं पठमा विज्जाणद्धिति ।

“सन्ति, भिक्खवे, सत्ता नानत्तकाया एकत्तसज्जिनो, सेय्यथापि देवा ब्रह्मकायिका पठमाभिनिब्बत्ता । अयं दुतिया विज्जाणद्धिति ।

“सन्ति, भिक्खवे, सत्ता एकत्तकाया नानत्तसज्जिनो, सेय्यथापि देवा आभस्सरा । अयं ततिया विज्जाणद्धिति ।

“सन्ति, भिक्खवे, सत्ता एकत्तकाया एकत्तसज्जिनो, सेय्यथापि देवा सुभकिण्हा । अयं चतुत्था विज्जाणद्धिति ।

“सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो रूपसज्जानं समतिक्कमा पटिघसज्जानं अत्थङ्गमा नानत्तसज्जानं अमनसिकारा ‘अनन्तो आकासो’ति आकासानज्जायतनूपगा । अयं पच्चमा विज्जाणद्धिति ।

“सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो आकासानज्जायतनं समतिक्कम्म ‘अनन्तं विज्जाण’न्ति विज्जाणज्जायतनूपगा । अयं छट्ठा विज्जाणद्धिति ।

“सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो विज्जाणज्जायतनं समतिक्कम्म ‘नत्थि किञ्ची’ति आकिञ्चज्जायतनूपगा । अयं सत्तमा विज्जाणद्धिति । इमा खो, भिक्खवे, सत्त विज्जाणद्धितियो’ति । पठमं ।

२. समाधिपरिक्खारसुत्तं

४५. “सत्तिमे, भिक्खवे, समाधिपरिक्खारा । कतमे सत्त? सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति । या खो, भिक्खवे, इमेहि सत्तहङ्गेहि चित्तस्सेकगता परिक्खता [‘सपरिक्खारता’तिपि, ‘सपरिक्खता’तिपि (सं० नि० ५.२८)], अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियो सम्मासमाधि [समाधि (स्या०)] सउपनिसो इतिपि सपरिक्खारो इतिपी’ति । दुतियं ।

३. पठमअगिसुत्तं

४६. “सत्तिमे, भिक्खवे, अग्गी । कतमे सत्त? रागग्गि, दोसग्गि, मोहग्गि, आहुनेय्यग्गि, गहपतग्गि, दक्खिणेय्यग्गि, कट्ठग्गि — इमे खो, भिक्खवे, सत्त अग्गी’ति । ततियं ।

४. दुतियअगिसुत्तं

४७. तेन खो पन समयेन उग्गतसरीरस्स ब्राह्मणस्स महायज्जो उपक्खटो होति । पच्च उसभसतानि थूणूपनीतानि होन्ति यज्जत्थाय, पच्च वच्छतरसतानि थूणूपनीतानि होन्ति यज्जत्थाय, पच्च वच्छतरिसतानि थूणूपनीतानि होन्ति यज्जत्थाय, पच्च अजसतानि थूणूपनीतानि होन्ति यज्जत्थाय, पच्च उरब्भसतानि थूणूपनीतानि होन्ति यज्जत्थाय । अथ खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच —

“सुतं मेतं, भो गोतम, अग्निस्स आदानं [आधानं (सी० स्या०)] यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं”न्ति । “मयापि खो एतं, ब्राह्मण, सुतं अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं”न्ति । दुतियम्पि खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो...पे०... ततियम्पि खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच — “सुतं मेतं, भो गोतम, अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं”न्ति । “मयापि खो एतं, ब्राह्मण, सुतं अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं”न्ति । “तयिदं, भो गोतम, समेति भोतो चेव गोतमस्स अम्हाकञ्च, यदिदं सब्बेन सब्बं” ।

एवं वुत्ते आयस्मा आनन्दो उग्गतसरीरं ब्राह्मणं एतदवोच — “न खो, ब्राह्मण, तथागता एवं पुच्छितब्बा — ‘सुतं मेतं, भो गोतम, अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं’न्ति । एवं खो, ब्राह्मण, तथागता पुच्छितब्बा — ‘अहज्झि, भन्ते, अग्निं [अग्निस्स (क०)] आदातुकामो, [आधातुकामो (सी० स्या०)] यूपं उस्सापेतुकामो । ओवदतु मं, भन्ते, भगवा । अनुसासतु मं, भन्ते, भगवा यं मम अस्स दीघरत्तं हिताय सुखाया”’ति ।

अथ खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच — “अहज्झि, भो गोतम, अग्निं आदातुकामो यूपं उस्सापेतुकामो । ओवदतु मं भवं गोतमो । अनुसासतु मं भवं गोतमो यं मम अस्स दीघरत्तं हिताय सुखाया”’ति ।

“अग्निं, ब्राह्मण, आदेन्तो [आधेन्तो (सी० स्या०)] यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यज्जा तीणि सत्थानि उस्सापेति अकुसलानि दुक्खुद्रयानि [दुक्खुद्रयानि (सी०)] दुक्खविपाकानि । कतमानि तीणि? कायसत्थं, वचीसत्थं, मनोसत्थं । अग्निं, ब्राह्मण, आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यज्जा एवं चित्तं उप्पादेसि — ‘एतका उसभा हज्जन्तु यज्जत्थाय, एतका वच्छतरा हज्जन्तु यज्जत्थाय, एतका वच्छतरियो हज्जन्तु यज्जत्थाय, एतका अजा हज्जन्तु यज्जत्थाय, एतका उरब्भा हज्जन्तु यज्जत्थाया’ति । सो ‘पुज्जं करोमी’ति अपुज्जं करोति, ‘कुसलं करोमी’ति अकुसलं करोति, ‘सुगतिया मग्गं परियेसामी’ति दुग्गतिया मग्गं परियेसति । अग्निं, ब्राह्मण, आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यज्जा इदं पठमं मनोसत्थं उस्सापेति अकुसलं दुक्खुद्रयं दुक्खविपाकं ।

“पुन चपरं, ब्राह्मण, अग्निं आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यज्जा एवं वाचं भासति — ‘एतका उसभा हज्जन्तु यज्जत्थाय, एतका वच्छतरा हज्जन्तु यज्जत्थाय, एतका वच्छतरियो हज्जन्तु यज्जत्थाय, एतका अजा हज्जन्तु यज्जत्थाय, एतका उरब्भा हज्जन्तु यज्जत्थाया’ति । सो ‘पुज्जं करोमी’ति अपुज्जं करोति, ‘कुसलं करोमी’ति अकुसलं करोति, ‘सुगतिया मग्गं परियेसामी’ति दुग्गतिया मग्गं परियेसति । अग्निं, ब्राह्मण, आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यज्जा इदं दुतियं वचीसत्थं उस्सापेति अकुसलं दुक्खुद्रयं दुक्खविपाकं ।

“पुन चपरं, ब्राह्मण, अग्निं आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यज्जा सयं पठमं समारम्भति [समारम्भति (सी० क०), समारम्भति (स्या०)] उसभा हन्तुं [हज्जन्तु (सी० स्या०)] यज्जत्थाय, सयं पठमं समारम्भति वच्छतरा हन्तुं यज्जत्थाय, सयं पठमं समारम्भति वच्छतरियो हन्तुं यज्जत्थाय, सयं पठमं समारम्भति अजा हन्तुं यज्जत्थाय, सयं पठमं समारम्भति उरब्भा हन्तुं यज्जत्थाय [हज्जन्तु यज्जत्थायाति (सी० स्या०)] । सो ‘पुज्जं करोमी’ति अपुज्जं करोति, ‘कुसलं करोमी’ति अकुसलं करोति, ‘सुगतिया मग्गं परियेसामी’ति दुग्गतिया मग्गं परियेसति । अग्निं, ब्राह्मण, आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यज्जा इदं ततियं कायसत्थं उस्सापेति अकुसलं दुक्खुद्रयं दुक्खविपाकं । अग्निं, ब्राह्मण, आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यज्जा इमानि तीणि सत्थानि उस्सापेति अकुसलानि दुक्खुद्रयानि दुक्खविपाकानि ।

“तयोमे, ब्राह्मण, अग्गी पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न सेवितब्बो । कतमे तयो? रागग्गि, दोसग्गि, मोहग्गि ।

“कस्मा चायं, ब्राह्मण, रागग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न सेवितब्बो? रत्तो खो, ब्राह्मण, रागेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । तस्मायं रागग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न सेवितब्बो ।

“कस्मा चायं, ब्राह्मण, दोसग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न सेवितब्बो? दुट्ठो खो, ब्राह्मण, दोसेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । तस्मायं दोसग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न सेवितब्बो ।

“कस्मा चायं, ब्राह्मण, मोहग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न सेवितब्बो? मूळ्हो खो, ब्राह्मण, मोहेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । तस्मायं मोहग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न सेवितब्बो । इमे खो तयो, ब्राह्मण, अग्गी पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न सेवितब्बो ।

“तयो खो, ब्राह्मण, अग्गी सक्कत्वा गरुं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातब्बो । कतमे तयो? आहुनेय्यग्गि, गहपतग्गि, दक्खिणेय्यग्गि ।

“कतमो च, ब्राह्मण, आहुनेय्यग्गि? इध, ब्राह्मण, यस्स ते होन्ति माताति वा पिताति वा, अयं वुच्चति, ब्राह्मण, आहुनेय्यग्गि । तं किस्स हेतु? अतोहयं [इतोपायं (क०)], ब्राह्मण, आहुतो सम्भूतो, तस्मायं आहुनेय्यग्गि सक्कत्वा गरुं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातब्बो ।

“कतमो च, ब्राह्मण, गहपतग्गि? इध, ब्राह्मण, यस्स ते होन्ति पुत्ताति वा दाराति वा दासाति वा पेस्साति वा कम्मकराति वा, अयं वुच्चति, ब्राह्मण, गहपतग्गि । तस्मायं गहपतग्गि सक्कत्वा गरुं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातब्बो ।

“कतमो च, ब्राह्मण, दक्खिणेय्यग्गि? इध, ब्राह्मण, ये ते समणब्राह्मणा परप्पवादा पटिविरता खन्तिसोरच्चे निविट्ठा एकमत्तानं दमेन्ति, एकमत्तानं समेन्ति, एकमत्तानं परिनिब्बापेन्ति, अयं वुच्चति, ब्राह्मण, दक्खिणेय्यग्गि । तस्मायं दक्खिणेय्यग्गि सक्कत्वा गरुं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातब्बो । इमे खो, ब्राह्मण, तयो अग्गी सक्कत्वा गरुं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातब्बो ।

“अयं खो पन, ब्राह्मण, कट्ठग्गि कालेन कालं उज्जलेतब्बो, कालेन कालं अज्झुपेक्खितब्बो, कालेन कालं निब्बापेतब्बो, कालेन कालं निक्खिपितब्बो”ति ।

एवं वुत्ते उगगतसरीरो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच — “अभिवक्कन्तं, भो गोतम; अभिवक्कन्तं, भो गोतम...पे०...

उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतन्ति । एसाहं, भो गोतम, पञ्च उसभसतानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च वच्छतरसतानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च वच्छतरिसतानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च अजसतानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च उरब्भसतानि मुञ्चामि जीवितं देमि । हरितानि चेव तिणानि खादन्तु, सीतानि च पानीयानि पिवन्तु, सीतो च नेसं वातो उपवायत”न्ति [उपवायतूति (क०)] । चतुत्थं ।

५. पठमसज्जासुत्तं

४८. “सत्तिमा, भिक्खवे, सज्जा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना ।

“कतमा सत्त? असुभसज्जा, मरणसज्जा, आहारे पटिकूलसज्जा, सब्बलोके अनभिरतसज्जा, अनिच्चसज्जा, अनिच्चे दुक्खसज्जा, दुक्खे अनत्तसज्जा । इमा खो, भिक्खवे, सत्त सज्जा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना”ति । पञ्चमं ।

६. दुतियसज्जासुत्तं

४९. “सत्तिमा, भिक्खवे, सज्जा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना । कतमा सत्त? असुभसज्जा, मरणसज्जा, आहारे पटिकूलसज्जा, सब्बलोके अनभिरतसज्जा, अनिच्चसज्जा, अनिच्चे दुक्खसज्जा, दुक्खे अनत्तसज्जा । इमा खो, भिक्खवे, सत्त सज्जा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसानाति ।

“असुभसज्जा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना”ति । इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं? असुभसज्जापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्तं वा न्हारुदहुलं वा अग्गिम्हि पक्खित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति । एवमेवं खो, भिक्खवे, भिक्खुनो असुभसज्जापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

“सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो असुभसज्जापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्तं अनुसन्दहति [अनुसण्ठाति (सी०)] अप्पटिकुल्यता सण्ठाति; वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘अभाविता मे असुभसज्जा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनाबल’न्ति । इतिह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो असुभसज्जापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति; वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘सुभाविता मे असुभसज्जा, अत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनाबल’न्ति । इतिह तत्थ सम्पजानो होति । ‘असुभसज्जा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना’ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

“मरणसज्जा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना”ति, इति खो पनेतं वुत्तं किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं? मरणसज्जापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो जीवितनिकन्तिया चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति । सेय्यथापि, भिक्खवे,

सण्ठाति; वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘सुभाविता मे सब्बलोके अनभिरतसज्जा, अत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनाबलं’न्ति । इतिह तत्थ सम्पजानो होति । ‘सब्बलोके अनभिरतसज्जा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना’ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

“अनिच्चसज्जा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना’ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं? अनिच्चसज्जापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्तं पतिलीयति...पे०... उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्तं वा न्हारुदहुलं वा अग्गिम्हि पक्खित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति न सम्पसारियति । एवमेवं खो, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चसज्जापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्तं पतिलीयति...पे०... उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

“सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चसज्जापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्तं अनुसन्दहति अप्पटिकुल्यता सण्ठाति; वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘अभाविता मे अनिच्चसज्जा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनाबलं’न्ति । इतिह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चसज्जापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति; वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘सुभाविता मे अनिच्चसज्जा, अत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनाबलं’न्ति । इतिह तत्थ सम्पजानो होति । ‘अनिच्चसज्जा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना’ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

“अनिच्चे दुक्खसज्जा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना’ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं? अनिच्चे दुक्खसज्जापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो आलस्ये कोसज्जे विस्सट्ठिये पमादे अननुयोगे अपच्चवेक्खणाय तिब्बा भयसज्जा पच्चुपट्ठिता होति, सेय्यथापि, भिक्खवे, उक्खित्तासिके वधके ।

“सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चे दुक्खसज्जापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो आलस्ये कोसज्जे विस्सट्ठिये पमादे अननुयोगे अपच्चवेक्खणाय तिब्बा भयसज्जा, न पच्चुपट्ठिता होति, सेय्यथापि, भिक्खवे, उक्खित्तासिके वधके । वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘अभाविता मे अनिच्चे दुक्खसज्जा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनाबलं’न्ति । इतिह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चे दुक्खसज्जापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो आलस्ये कोसज्जे विस्सट्ठिये पमादे अननुयोगे अपच्चवेक्खणाय तिब्बा भयसज्जा पच्चुपट्ठिता होति, सेय्यथापि, भिक्खवे, उक्खित्तासिके वधके । वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘सुभाविता मे अनिच्चे दुक्खसज्जा, अत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनाबलं’न्ति । इतिह तत्थ सम्पजानो होति । ‘अनिच्चे दुक्खसज्जा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना’ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

“दुक्खे अनत्तसज्जा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना’ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं? दुक्खे अनत्तसज्जापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो इमस्मिञ्च सविज्जाणके काये बहिद्भा च सब्बनिमित्तेसु अहङ्कारममङ्कारमानापगतं मानसं होति विधासमतिककन्तं सन्तं सुविमुत्तं ।

“सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो दुक्खे अनत्तसज्जापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो इमस्मिञ्च सविज्जाणके काये बहिद्भा च सब्बनिमित्तेसु न अहङ्कारममङ्कारमानापगतं मानसं होति विधासमतिककन्तं सन्तं सुविमुत्तं । वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘अभाविता मे दुक्खे अनत्तसज्जा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनाबल’न्ति । इतिह तत्थ सम्पजानो होति ।

“सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो दुक्खे अनत्तसज्जापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो इमस्मिञ्च सविज्जाणके काये बहिद्भा च सब्बनिमित्तेसु अहङ्कारममङ्कारमानापगतं मानसं होति विधासमतिककन्तं सन्तं सुविमुत्तं । वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘सुभाविता मे दुक्खे अनत्तसज्जा, अत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनाबल’न्ति । इतिह तत्थ सम्पजानो होति । ‘दुक्खे अनत्तसज्जा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना’ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

“इमा खो, भिक्खवे, सत्त सज्जा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना”ति । छट्ठं ।

७. मेथुनसुत्तं

५०. अथ खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच — “भवम्पि नो गोतमो ब्रह्मचारी पटिजानाती”ति? “यज्झि तं, ब्राह्मण, सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अखण्डं अच्छिदं असबलं अकम्मासं परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरती’ति, ममेव तं, ब्राह्मण, सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अहज्झि, ब्राह्मण, अखण्डं अच्छिदं असबलं अकम्मासं परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरामी’”ति । “किं पन, भो गोतम, ब्रह्मचरियस्स खण्डम्पि छिद्दम्पि सबलम्पि कम्मासम्पी”ति?

“इध, ब्राह्मण, एकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा सम्मा ब्रह्मचारी पटिजानमानो न हेव खो मातुगामेन सद्धिं द्वयंद्वयसमापत्तिं समापज्जति; अपि च खो मातुगामस्स उच्छादनपरिमदनन्हापनसम्बाहनं सादियति । सो तं अस्सादेति [सो तदस्सादेति (सी०)], तं निकामेति, तेन च वित्तिं आपज्जति । इदम्पि खो, ब्राह्मण, ब्रह्मचरियस्स खण्डम्पि छिद्दम्पि सबलम्पि कम्मासम्पि । अयं वुच्चति, ब्राह्मण, अपरिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, संयुत्तो मेथुनेन संयोगेन न परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन [जरामरणेन (सी० स्या०)] सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, न परिमुच्चति दुक्खस्माति वदामि ।

“पुन चपरं, ब्राह्मण, इधेकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा सम्मा ब्रह्मचारी पटिजानमानो न हेव खो मातुगामेन सद्धिं द्वयंद्वयसमापत्तिं समापज्जति, नपि मातुगामस्स उच्छादनपरिमदनन्हापनसम्बाहनं सादियति; अपि च खो मातुगामेन सद्धिं सज्जग्घति संकीळति संकेलायति...पे०... नपि मातुगामेन सद्धिं सज्जग्घति संकीळति संकेलायति; अपि च खो मातुगामस्स चक्खुना चक्खुं उपनिज्झायति पेक्खति...पे०... नपि मातुगामस्स चक्खुना चक्खुं उपनिज्झायति पेक्खति; अपि च खो मातुगामस्स सद्धं सुणाति तिरोकुट्टं वा तिरोपाकारं वा हसन्तिया वा भणन्तिया वा गायन्तिया वा रोदन्तिया वा...पे०... नपि मातुगामस्स सद्धं सुणाति तिरोकुट्टं वा तिरोपाकारं वा हसन्तिया वा भणन्तिया वा गायन्तिया वा रोदन्तिया वा; अपि च खो यानिस्स तानि पुब्बे मातुगामेन सद्धिं हसितलपितकीळितानि तानि अनुस्सरति...पे०... नपि यानिस्स तानि पुब्बे मातुगामेन सद्धिं हसितलपितकीळितानि तानि अनुस्सरति; अपि च खो पस्सति गहपतिं वा गहपतिपुत्तं वा पज्चहि कामगुणेहि

समप्पितं समङ्गीभूतं परिचारयमानं...पे०... नपि पस्सति गहपतिं वा गहपतिपुत्तं वा पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितं समङ्गीभूतं परिचारयमानं; अपि च खो अज्जतरं देवनिकायं पणिधाय ब्रह्मचरियं चरति इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि देवज्जतरो वाति । सो तं अस्सादेति, तं निकामेति, तेन च वित्तिं आपज्जति । इदम्पि खो, ब्राह्मण, ब्रह्मचरियस्स खण्डम्पि छिद्दम्पि सबलम्पि कम्मासम्पि । अयं वुच्चति, ब्राह्मण, अपरिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति संयुत्तो मेथुनेन संयोगेन, न परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, न परिमुच्चति दुक्खस्माति वदामि ।

“यावकीवज्जाहं, ब्राह्मण, इमेसं सत्तन्नं मेथुनसंयोगानं अज्जतरज्जतरमेथुनसंयोगं [अज्जतरं मेथुनसंयोगं (सी० स्या०)] अत्तनि अप्पहीनं समनुपस्सिं, नेव तावाहं, ब्राह्मण, सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तरं सम्मासम्बोधिं अभिसम्बुद्धोति पच्चज्जासिं [अभिसम्बुद्धो पच्चज्जासिं (सी० स्या०)] ।

“यतो च खोहं, ब्राह्मण, इमेसं सत्तन्नं मेथुनसंयोगानं अज्जतरज्जतरमेथुनसंयोगं अत्तनि अप्पहीनं न समनुपस्सिं, अथाहं, ब्राह्मण, सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तरं सम्मासम्बोधिं अभिसम्बुद्धोति पच्चज्जासिं । ‘जाणञ्च पन मे दस्सनं उदपादि, अकुप्पा मे विमुत्ति [चेतोविमुत्ति (सी० क०)], अयमन्तिमा जाति, नत्थि दानि पुनब्भवो’”ति ।

एवं वुत्ते जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच — “अभिवक्कन्तं, भो गोतम; अभिवक्कन्तं, भो गोतम...पे०... उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गत”न्ति । सत्तमं ।

८. संयोगसुत्तं

५१. “संयोगविसंयोगं वो, भिक्खवे, धम्मपरियायं देसेस्सामि । तं सुणाथ...पे०... कतमो च सो, भिक्खवे, संयोगो विसंयोगो धम्मपरियायो?

“इत्थी, भिक्खवे, अज्झत्तं इत्थिन्द्रियं मनसि करोति — इत्थिकुत्तं इत्थाकप्पं इत्थिविधं इत्थिच्छन्दं इत्थिस्सरं इत्थालङ्कारं । सा तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सा तत्थ रत्ता तत्राभिरता बहिद्धा पुरिसिन्द्रियं मनसि करोति — पुरिसकुत्तं पुरिसाकप्पं पुरिसविधं पुरिसच्छन्दं पुरिसस्सरं पुरिसालङ्कारं । सा तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सा तत्थ रत्ता तत्राभिरता बहिद्धा संयोगं आकङ्कति । यज्जस्सा संयोगपच्चया उप्पज्जति सुखं सोमनस्सं तज्ज आकङ्कति । इत्थत्ते, भिक्खवे, अभिरता सत्ता पुरिसेसु संयोगं गता । एवं खो, भिक्खवे, इत्थी इत्थत्तं नातिवत्तति ।

“पुरिसो, भिक्खवे, अज्झत्तं पुरिसिन्द्रियं मनसि करोति — पुरिसकुत्तं पुरिसाकप्पं पुरिसविधं पुरिसच्छन्दं पुरिसस्सरं पुरिसालङ्कारं । सो तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सो तत्थ रत्तो तत्राभिरतो बहिद्धा इत्थिन्द्रियं मनसि करोति — इत्थिकुत्तं इत्थाकप्पं इत्थिविधं इत्थिच्छन्दं इत्थिस्सरं इत्थालङ्कारं । सो तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सो तत्थ रत्तो तत्राभिरतो बहिद्धा संयोगं आकङ्कति । यज्जस्स संयोगपच्चया उप्पज्जति सुखं सोमनस्सं तज्ज आकङ्कति । पुरिसत्ते, भिक्खवे, अभिरता सत्ता इत्थीसु संयोगं गता । एवं खो, भिक्खवे, पुरिसो पुरिसत्तं नातिवत्तति । एवं खो, भिक्खवे, संयोगो होति ।

“कथञ्च, भिक्खवे, विसंयोगो होति? इत्थी, भिक्खवे, अज्झत्तं इत्थिन्द्रियं न मनसि करोति — इत्थिकुत्तं इत्थाकप्पं इत्थिविधं इत्थिच्छन्दं इत्थिस्सरं इत्थालङ्कारं । सा तत्थ न रज्जति, सा तत्र नाभिरमति । सा तत्थ अरत्ता तत्र अनभिरता

बहिद्वा पुरिसिन्द्रियं न मनसि करोति — पुरिसकुत्तं पुरिसाकप्पं पुरिसविधं पुरिसच्छन्दं पुरिसस्सरं पुरिसालङ्कारं । सा तत्थ न रज्जति, तत्र नाभिरमति । सा तत्थ अरत्ता तत्र अनभिरता बहिद्वा संयोगं नाकङ्कति । यच्चस्सा संयोगपच्चया उप्पज्जति सुखं सोमनस्सं तच्च नाकङ्कति । इत्थत्ते, भिक्खवे, अनभिरता सत्ता पुरिसेसु विसंयोगं गता । एवं खो, भिक्खवे, इत्थी इत्थत्तं अतिवत्तति ।

“पुरिसो, भिक्खवे, अज्झत्तं पुरिसिन्द्रियं न मनसि करोति — पुरिसकुत्तं पुरिसाकप्पं पुरिसविधं पुरिसच्छन्दं पुरिसस्सरं पुरिसालङ्कारं । सो तत्थ न रज्जति, सो तत्र नाभिरमति । सो तत्थ अरत्तो तत्र अनभिरतो बहिद्वा इत्थिन्द्रियं न मनसि करोति — इत्थिकुत्तं इत्थाकप्पं इत्थिविधं इत्थिच्छन्दं इत्थिस्सरं इत्थालङ्कारं । सो तत्थ न रज्जति, तत्र नाभिरमति । सो तत्थ अरत्तो तत्र अनभिरतो बहिद्वा संयोगं नाकङ्कति । यच्चस्स संयोगपच्चया उप्पज्जति सुखं सोमनस्सं तच्च नाकङ्कति । पुरिसते, भिक्खवे, अनभिरता सत्ता इत्थीसु विसंयोगं गता । एवं खो, भिक्खवे, पुरिसो पुरिसत्तं अतिवत्तति । एवं खो, भिक्खवे, विसंयोगो होति । अयं खो, भिक्खवे, संयोगो विसंयोगो धम्मपरियायो”ति । अट्ठमं ।

९. दानमहप्फलसुत्तं

५२. एकं समयं भगवा चम्पायं विहरति गगाराय पोक्खरणिआ तीरे । अथ खो सम्बहुला चम्पेय्यका उपासका येन आयस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं सारिपुत्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । एकमन्तं निसिन्ना खो चम्पेय्यका उपासका आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोचुं — “चिरस्सुता नो, भन्ते [भन्ते सारिपुत्त (सी०)], भगवतो सम्मुखा धम्मीकथा । साधु मयं, भन्ते, लभेय्याम भगवतो सम्मुखा धम्मिं कथं [भगवतो सन्तिका धम्मिं कथं (सी०)], भगवतो धम्मिं कथं (स्या०)] सवनाया”ति । “तेनहावुसो, तदहुपोसथे आगच्छेय्याथ, अप्पेव नाम लभेय्याथ भगवतो सम्मुखा [भगवतो सन्तिके (स्या०)] धम्मिं कथं सवनाया”ति । “एवं, भन्ते”ति खो चम्पेय्यका उपासका आयस्मतो सारिपुत्तस्स पटिस्सुत्वा उट्ठायासना आयस्मन्तं सारिपुत्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कमिंसु ।

अथ खो चम्पेय्यका उपासका तदहुपोसथे येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं सारिपुत्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठंसु । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो तेहि चम्पेय्यकेहि उपासकेहि सद्धिं येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच —

“सिया नु खो, भन्ते, इधेकच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिसंसं; सिया पन, भन्ते, इधेकच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं महप्फलं होति महानिसंसं”न्ति? “सिया, सारिपुत्त, इधेकच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिसंसं; सिया पन, सारिपुत्त, इधेकच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं महप्फलं होति महानिसंसं”न्ति । “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिसंसं; को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं महप्फलं होति महानिसंसं”न्ति?

“इध, सारिपुत्त, एकच्चो सापेखो [सापेक्खो (स्या०)] दानं देति, पतिबद्धचित्तो [पतिबन्धचित्तो (क०)] दानं देति, सन्निधिपेखो दानं देति, ‘इमं पेच्च परिभुज्जिस्सामी’ति दानं देति । सो तं दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं । तं किं मज्जसि, सारिपुत्त, ददेय्य इधेकच्चो एवरूपं दानं”न्ति? “एवं, भन्ते” ।

“तत्र, सारिपुत्त, व्यायं सापेखो दानं देति, पतिबद्धचित्तो दानं देति, सन्निधिपेखो दानं देति, ‘इमं पेच्च परिभुज्जिस्सामी’ति दानं देति । सो तं दानं दत्त्वा कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति । सो तं कम्मं खेपेत्त्वा तं इद्धिं तं यसं तं आधिपच्चं आगामी होति आगन्ता इत्थत्तं ।

“इध पन, सारिपुत्त, एकच्चो न हेव खो सापेखो दानं देति, न पतिबद्धचित्तो दानं देति, न सन्निधिपेखो दानं देति, न ‘इमं पेच्च परिभुज्जिस्सामी’ति दानं देति; अपि च खो ‘साहु दान’न्ति दानं देति...पे०... नपि ‘साहु दान’न्ति दानं देति; अपि च खो ‘दिन्नपुब्बं कतपुब्बं पितुपितामहेहि न अरहामि पोराणं कुलवंसं हापेतु’न्ति दानं देति...पे०... नपि ‘दिन्नपुब्बं कतपुब्बं पितुपितामहेहि न अरहामि पोराणं कुलवंसं हापेतु’न्ति दानं देति; अपि च खो ‘अहं पचामि, इमे न पचन्ति, नारहामि पचन्तो अपचन्तानं दानं अदातु’न्ति दानं देति...पे०... नपि ‘अहं पचामि, इमे न पचन्ति, नारहामि पचन्तो अपचन्तानं दानं अदातु’न्ति दानं देति; अपि च खो ‘यथा तेसं पुब्बकानं इसीनं तानि महायज्जानि अहेसुं, सेय्यथिदं — अट्टकस्स वामकस्स वामदेवस्स वेस्सामित्तस्स यमदग्गिनो अङ्गीरसस्स भारद्वाजस्स वासेट्ठस्स कस्सपस्स भगुनो, एवं मे अयं दानसंविभागो भविस्सती’ति दानं देति...पे०... नपि ‘यथा तेसं पुब्बकानं इसीनं तानि महायज्जानि अहेसुं, सेय्यथिदं — अट्टकस्स वामकस्स वामदेवस्स वेस्सामित्तस्स यमदग्गिनो अङ्गीरसस्स भारद्वाजस्स वासेट्ठस्स कस्सपस्स भगुनो, एवं मे अयं दानसंविभागो भविस्सती’ति दानं देति; अपि च खो ‘इमं मे दानं ददतो चित्तं पसीदति, अत्तमनता सोमनस्सं उपजायती’ति दानं देति...पे०... नपि ‘इमं मे दानं ददतो चित्तं पसीदति, अत्तमनता सोमनस्सं उपजायती’ति दानं देति; अपि च खो चित्तालङ्कारचित्तपरिक्खारं दानं देति । सो तं दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं । तं किं मज्जसि, सारिपुत्त, ददेय्य इधेकच्चो एवरूपं दान’न्ति? “एवं, भन्ते” ।

“तत्र, सारिपुत्त, व्यायं न हेव [नहेव खो (सी० स्या०)] सापेखो दानं देति; न पतिबद्धचित्तो दानं देति; न सन्निधिपेखो दानं देति; न ‘इमं पेच्च परिभुज्जिस्सामी’ति दानं देति; नपि ‘साहु दान’न्ति दानं देति; नपि ‘दिन्नपुब्बं कतपुब्बं पितुपितामहेहि न अरहामि पोराणं कुलवंसं हापेतु’न्ति दानं देति; नपि ‘अहं पचामि, इमे न पचन्ति, नारहामि पचन्तो अपचन्तानं दानं अदातु’न्ति दानं देति; नपि ‘यथा तेसं पुब्बकानं इसीनं तानि महायज्जानि अहेसुं, सेय्यथिदं — अट्टकस्स वामकस्स वामदेवस्स वेस्सामित्तस्स यमदग्गिनो अङ्गीरसस्स भारद्वाजस्स वासेट्ठस्स कस्सपस्स भगुनो, एवं मे अयं दानसंविभागो भविस्सती’ति दानं देति; नपि ‘इमं मे दानं ददतो चित्तं पसीदति, अत्तमनता सोमनस्सं उपजायती’ति दानं देति; अपि च खो चित्तालङ्कारचित्तपरिक्खारं दानं देति । सो तं दानं दत्त्वा कायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्मकायिकानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति । सो तं कम्मं खेपेत्त्वा तं इद्धिं तं यसं तं आधिपच्चं अनागामी होति अनागन्ता इत्थत्तं । अयं खो, सारिपुत्त, हेतु अयं पच्चयो येन मिधेकच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिसंसं । अयं पन, सारिपुत्त, हेतु अयं पच्चयो येन मिधेकच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं महप्फलं होति महानिसंसं’न्ति । नवमं ।

१०. नन्दमातासुत्तं

५३. एवं मे सुत्तं — एकं समयं आयस्मा च सारिपुत्तो आयस्मा च महामोग्गल्लानो दक्खिणागिरिस्मिं चारिकं चरन्ति महता भिक्खुसङ्गेन सद्धिं । तेन खो पन समयेन वेळुकण्डकी [वेळुकण्डकी (स्या०) अ० नि० ६.३७; २.१३४; सं० नि० २.१७३ पस्सितब्बं] नन्दमाता उपासिका रत्तिया पच्चूससमयं पच्चुट्ठाय पारायनं [चूळनि० पारायनवग्ग, वत्थुगाथा] सरेन भासति ।

तेन खो पन समयेन वेस्सवणो महाराजा उत्तराय दिसाय दक्खिणं दिसं गच्छति केनचिदेव करणीयेन । अस्सोसि खो

वेस्सवणो महाराजा नन्दमाताय उपासिकाय पारायनं सरेन भासन्तिया, सुत्वा कथापरियोसानं आगमयमानो अट्ठासि ।

अथ खो नन्दमाता उपासिका पारायनं सरेन भासित्वा तुण्ही अहोसि । अथ खो वेस्सवणो महाराजा नन्दमाताय उपासिकाय कथापरियोसानं विदित्वा अब्भानुमोदि — “साधु, भगिनि, साधु, भगिनी”ति! “को पनेसो, भद्रमुखा”ति? “अहं ते, भगिनि, भाता वेस्सवणो, महाराजा”ति । “साधु, भद्रमुख, तेन हि यो मे अयं धम्मपरियायो भणितो इदं ते होतु आतिथेय्य”न्ति । “साधु, भगिनि, एतज्चेव मे होतु आतिथेय्यं । स्वेव [स्वे च (सी०)] सारिपुत्तमोगल्लानप्पमुखो भिक्खुसङ्घो अकतपातरासो वेळुकण्डकं आगमिस्सति, तज्च भिक्खुसङ्घं परिविसित्वा मम दक्खिणं आदिसेय्यासि । एतज्चेव [एवज्च (सी० स्या०), एतज्च (?)] मे भविस्सति आतिथेय्य”न्ति ।

अथ खो नन्दमाता उपासिका तस्सा रत्तिया अच्चयेन सके निवेसने पणीतं खादनीयं भोजनीयं पटियादापेसि । अथ खो सारिपुत्तमोगल्लानप्पमुखो भिक्खुसङ्घो अकतपातरासो येन वेळुकण्डको तदवसरि । अथ खो नन्दमाता उपासिका अज्जतरं पुरिसं आमन्तेसि — “एहि त्वं, अम्भो पुरिस, आरामं गन्त्वा भिक्खुसङ्घस्स कालं आरोचेहि — ‘कालो, भन्ते, अय्याय नन्दमातुया निवेसने निड्डितं भत्त’”न्ति । “एवं, अय्ये”ति खो सो पुरिसो नन्दमाताय उपासिकाय पटिस्सुत्वा आरामं गन्त्वा भिक्खुसङ्घस्स कालं आरोचेसि — “कालो, भन्ते, अय्याय नन्दमातुया निवेसने निड्डितं भत्त”न्ति । अथ खो सारिपुत्तमोगल्लानप्पमुखो भिक्खुसङ्घो पुब्बहसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन नन्दमाताय उपासिकाय निवेसनं तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा पज्जत्ते आसने निसीदि । अथ खो नन्दमाता उपासिका सारिपुत्तमोगल्लानप्पमुखं भिक्खुसङ्घं पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था सन्तप्पेसि सम्पवारेसि ।

अथ खो नन्दमाता उपासिका आयस्मन्तं सारिपुत्तं भुत्ताविं ओनीतपत्तपाणिं एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो नन्दमातरं उपासिकं आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच — “को पन ते, नन्दमाते, भिक्खुसङ्घस्स अब्भागमनं आरोचेसी”ति?

“इधाहं, भन्ते, रत्तिया पच्चूससमयं पच्चुद्धाय पारायनं सरेन भासित्वा तुण्ही अहोसि । अथ खो, भन्ते, वेस्सवणो महाराजा मम कथापरियोसानं विदित्वा अब्भानुमोदि — ‘साधु, भगिनि, साधु, भगिनी’ति! ‘को पनेसो, भद्रमुखा’ति? ‘अहं ते, भगिनि, भाता वेस्सवणो, महाराजा’ति । ‘साधु, भद्रमुख, तेन हि यो मे अयं धम्मपरियायो भणितो इदं ते होतु आतिथेय्य’न्ति । ‘साधु, भगिनि, एतज्चेव मे होतु आतिथेय्यं । स्वेव सारिपुत्तमोगल्लानप्पमुखो भिक्खुसङ्घो अकतपातरासो वेळुकण्डकं आगमिस्सति, तज्च भिक्खुसङ्घं परिविसित्वा मम दक्खिणं आदिसेय्यासि । एतज्चेव [एतज्च (सी०), एवज्च (स्या०)] मे भविस्सति आतिथेय्य”न्ति । यदिदं [यमिदं (म० नि० १.३६३)], भन्ते, दाने [पुज्जं हि तं (सी०), पुज्जं पुज्जमहितं (स्या०), पुज्जं वा पुज्जमहं वा (पी०), पुज्जं वा पुज्जमही वा (क०)] पुज्जज्च पुज्जमही च तं [पुज्जं हि तं (सी०), पुज्जं पुज्जमहितं (स्या०), पुज्जं वा पुज्जमहं वा (पी०), पुज्जं वा पुज्जमही वा (क०)] वेस्सवणस्स महाराजस्स सुखाय होतू”ति ।

“अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते! यत्र हि नाम वेस्सवणेन महाराजेन एवंमहिद्धिकेन एवंमहेसक्खेन देवपुत्तेन सम्मुखा सल्लपिस्ससी”ति ।

“न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अज्जोपि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । इध मे, भन्ते, नन्दो नाम एकपुत्तको पियो मनापो । तं राजानो किस्मिञ्चिदेव पकरणे ओकस्स पसह जीविता वोरोपेसुं । तस्मिं खो पनाहं, भन्ते, दारके गहिते वा गह्ममाने वा वधे वा वज्झमाने वा हते वा हज्जमाने वा नाभिजानामि चित्तस्स अज्जथत्त”न्ति । “अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं नन्दमाते! यत्र हि नाम चित्तुप्पादमि [चित्तुप्पादमत्तमि (स्या०)] परिसोधेस्ससी”ति ।

“न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो। अत्थि मे अज्जोपि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो। इध मे, भन्ते, सामिको कालङ्कतो अज्जतरं यक्खयोनिं उपपन्नो। सो मे तेनेव पुरिमेन अत्तभावेन उदस्सेसि। न खो पनाहं, भन्ते, अभिजानामि ततोनिदानं चित्तस्स अज्जथत्त”न्ति। “अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते! यत्र हि नाम चित्तुप्पादम्पि परिसोधेस्ससी”ति।

“न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो। अत्थि मे अज्जोपि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो। यतोहं, भन्ते, सामिकस्स दहरस्सेव दहरा आनीता नाभिजानामि सामिकं मनसापि अतिचरिता [अतिचरितुं (स्या०), अतिचारितं (क०)], कुतो पन कायेना”ति! “अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते! यत्र हि नाम चित्तुप्पादम्पि परिसोधेस्ससी”ति।

“न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो। अत्थि मे अज्जोपि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो। यदाहं, भन्ते, उपासिका पटिदेसिता नाभिजानामि किञ्चि सिक्खापदं सज्जिच्च वीतिक्कमिता”ति। “अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते”ति!

“न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो। अत्थि मे अज्जोपि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो। इधाहं, भन्ते, यावदेव [यावदेव (सी० स्या०) सं० नि० २.१५२ पाळि च अट्ठकथाटीका च पस्सितब्बा] आकङ्खामि विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मोहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि। वितक्कविचारानं वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं विवेकजं पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि। पीतिया च विरागा उपेक्खिका च विहरामि सता च सम्पजाना सुखञ्च काये पटिसंवेदेमि, यं तं अरिया आचिक्खन्ति — ‘उपेक्खको सतिमा सुखविहारी’ति ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि। सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामी”ति। “अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते”ति!

“न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो। अत्थि मे अज्जोपि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो। यानिमानि, भन्ते, भगवता देसितानि पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि नाहं तेसं किञ्चि अत्तनि अप्पहीनं समनुपस्सामी”ति। “अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते”ति!

अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो नन्दमातरं उपासिकं धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा उट्ठायासना पक्कामीति। दसमं।

महायज्जवगो पञ्चमो।

तस्सुद्धानं —

ठिति च परिक्खारं द्वे, अग्गी सज्जा च द्वे परा।
मेथुना संयोगो दानं, नन्दमातेन ते दसाति॥

पठमपण्णासकं समत्तं।

६. अब्याकतवग्गो

१. अब्याकतसुत्तं

५४. अथ खो अज्जतरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन सुतवतो अरियसावकस्स विचिकिच्छा नुप्पज्जति अब्याकतवत्थूसू”ति?

“दिट्ठिनिरोधा खो, भिक्खु, सुतवतो अरियसावकस्स विचिकिच्छा नुप्पज्जति अब्याकतवत्थूसु । ‘होति तथागतो परं मरणा’ति खो, भिक्खु, दिट्ठिगतमेतं; ‘न होति तथागतो परं मरणा’ति खो, भिक्खु, दिट्ठिगतमेतं; ‘होति च न च होति तथागतो परं मरणा’ति खो, भिक्खु, दिट्ठिगतमेतं; ‘नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा’ति खो, भिक्खु, दिट्ठिगतमेतं । अस्सुतवा, भिक्खु, पुथुज्जनो दिट्ठिं नप्पजानाति, दिट्ठिसमुदयं नप्पजानाति, दिट्ठिनिरोधं नप्पजानाति, दिट्ठिनिरोधगामिनिं पटिपदं नप्पजानाति । तस्स सा दिट्ठि पवड्ढति, सो न परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, न परिमुच्चति दुक्खस्माति वदामि ।

“सुतवा च खो, भिक्खु, अरियसावको दिट्ठिं पजानाति, दिट्ठिसमुदयं पजानाति, दिट्ठिनिरोधं पजानाति, दिट्ठिनिरोधगामिनिं पटिपदं पजानाति । तस्स सा दिट्ठि निरुज्झति, सो परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, परिमुच्चति दुक्खस्माति वदामि । एवं जानं खो, भिक्खु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं ‘होति तथागतो परं मरणा’तिपि न ब्याकरोति; ‘न होति तथागतो परं मरणा’तिपि न ब्याकरोति; ‘होति च न च होति तथागतो परं मरणा’तिपि न ब्याकरोति; ‘नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा’तिपि न ब्याकरोति । एवं जानं खो, भिक्खु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं एवं अब्याकरणधम्मो होति अब्याकतवत्थूसु । एवं जानं खो, भिक्खु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं न छम्भति, न कम्पति, न वेधति, न सन्तासं आपज्जति अब्याकतवत्थूसु ।

“‘होति तथागतो परं मरणा’ति खो, भिक्खु, तण्हागतमेतं...पे०... सज्जागतमेतं ...पे०... मज्जितमेतं...पे०... पपञ्चितमेतं...पे०... उपादानगतमेतं...पे०... ‘होति तथागतो परं मरणा’ति खो, भिक्खु, विप्पटिसारो एसो; ‘न होति तथागतो परं मरणा’ति खो, भिक्खु, विप्पटिसारो एसो; ‘होति च न च होति तथागतो परं मरणा’ति खो, भिक्खु, विप्पटिसारो एसो; ‘नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा’ति खो, भिक्खु, विप्पटिसारो एसो । अस्सुतवा, भिक्खु, पुथुज्जनो विप्पटिसारं नप्पजानाति, विप्पटिसारसमुदयं नप्पजानाति, विप्पटिसारनिरोधं नप्पजानाति, विप्पटिसारनिरोधगामिनिं पटिपदं नप्पजानाति । तस्स सो विप्पटिसारो पवड्ढति, सो न परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, न परिमुच्चति दुक्खस्माति वदामि ।

“सुतवा च खो, भिक्खु, अरियसावको विप्पटिसारं पजानाति, विप्पटिसारसमुदयं पजानाति, विप्पटिसारनिरोधं पजानाति, विप्पटिसारनिरोधगामिनिं पटिपदं पजानाति । तस्स सो विप्पटिसारो निरुज्झति, सो परिमुच्चति जातिया...पे०... दुक्खस्माति वदामि । एवं जानं खो, भिक्खु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं ‘होति तथागतो परं मरणा’तिपि न ब्याकरोति... पे०... ‘नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा’तिपि न ब्याकरोति । एवं जानं खो, भिक्खु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं एवं अब्याकरणधम्मो होति अब्याकतवत्थूसु । एवं जानं खो, भिक्खु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं न छम्भति, न कम्पति, न वेधति, न सन्तासं आपज्जति अब्याकतवत्थूसु । अयं खो, भिक्खु, हेतु अयं पच्चयो येन सुतवतो अरियसावकस्स

विचिकिच्छा नुप्पज्जति अब्याकतवत्थूसू”ति । पठमं ।

२. पुरिसगतिसुत्तं

५५. “सत्त च [सत्त (सी०), सत्त च खो (क०)], भिक्खवे, पुरिसगतियो देसेस्सामि अनुपादा च परिनिब्बानं [परिनिब्बानं (सी०)] । तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी”ति । “एवं, भन्ते”ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच — “कतमा च, भिक्खवे, सत्त पुरिसगतियो?

“इध, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — ‘नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि यं भूतं तं पजहामी’ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्थुत्तरि पदं सन्तं सम्मप्पज्जाय पस्सति । तज्ज ख्वस्स पदं न सब्बेन सब्बं सच्छिकतं होति, तस्स न सब्बेन सब्बं मानानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं भवरागानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो पज्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते [दिवससन्तत्ते (सी० स्या०) म० नि० २.१५४] अयोक्पाले हज्जमाने पपटिका निब्बत्तित्वा निब्बायेय्य । एवमेवं खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — ‘नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि यं भूतं तं पजहामी’ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्थुत्तरि पदं सन्तं सम्मप्पज्जाय पस्सति । तज्ज ख्वस्स पदं न सब्बेन सब्बं सच्छिकतं होति, तस्स न सब्बेन सब्बं मानानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं भवरागानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो पज्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति ।

“इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — ‘नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि यं भूतं तं पजहामी’ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्थुत्तरि पदं सन्तं सम्मप्पज्जाय पस्सति । तज्ज ख्वस्स पदं न सब्बेन सब्बं सच्छिकतं होति, तस्स न सब्बेन सब्बं मानानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं भवरागानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो पज्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते अयोक्पाले हज्जमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पत्तित्वा निब्बायेय्य । एवमेवं खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया...पे०... सो पज्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति ।

“इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया...पे०... सो पज्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते अयोक्पाले हज्जमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पत्तित्वा अनुपहच्च तलं निब्बायेय्य । एवमेवं खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया...पे०... सो पज्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति ।

“इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया...पे०... सो पज्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया उपहच्चपरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते अयोक्पाले हज्जमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पत्तित्वा उपहच्च तलं निब्बायेय्य । एवमेवं खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया...पे०... सो पज्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया उपहच्चपरिनिब्बायी होति ।

“इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया...पे०... सो पच्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया असङ्खारपरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते अयोकपाले हज्जमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पतित्वा परित्ते तिणपुज्जे वा कट्ठपुज्जे वा निपतेय्य । सा तत्थ अग्गिम्पि जनेय्य, धूमम्पि जनेय्य, अग्गिम्पि जनेत्वा धूमम्पि जनेत्वा तमेव परित्तं तिणपुज्जं वा कट्ठपुज्जं वा परियादियित्वा अनाहारा निब्बायेय्य । एवमेवं खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया...पे०... सो पच्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया असङ्खारपरिनिब्बायी होति ।

“इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया...पे०... सो पच्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ससङ्खारपरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते अयोकपाले हज्जमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पतित्वा विपुले तिणपुज्जे वा कट्ठपुज्जे वा निपतेय्य । सा तत्थ अग्गिम्पि जनेय्य, धूमम्पि जनेय्य, अग्गिम्पि जनेत्वा धूमम्पि जनेत्वा तमेव विपुलं तिणपुज्जं वा कट्ठपुज्जं वा परियादियित्वा अनाहारा निब्बायेय्य । एवमेवं खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया...पे०... सो पच्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ससङ्खारपरिनिब्बायी होति ।

“इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — ‘नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि यं भूतं तं पजहामी’ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्थुत्तरि पदं सन्तं सम्मपज्जाय पस्सति । तज्ज ख्वस्स पदं न सब्बेन सब्बं सच्छिकतं होति, तस्स न सब्बेन सब्बं मानानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं भवरागानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो पच्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया उद्धंसोतो होति अकनिट्ठगामी । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते अयोकपाले हज्जमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पतित्वा महन्ते तिणपुज्जे वा कट्ठपुज्जे वा निपतेय्य । सा तत्थ अग्गिम्पि जनेय्य, धूमम्पि जनेय्य, अग्गिम्पि जनेत्वा धूमम्पि जनेत्वा तमेव महन्तं तिणपुज्जं वा कट्ठपुज्जं वा परियादियित्वा गच्छम्पि दहेय्य [डहेय्य (अज्जत्थ)], दायम्पि दहेय्य, गच्छम्पि दहित्वा दायम्पि दहित्वा हरितन्तं वा पथन्तं वा [पन्थन्तं वा (सी०) स्यामपोत्थके इदं न दिस्सति] सेलन्तं वा उदकन्तं वा रमणीयं वा भूमिभागं आगम्म अनाहारा निब्बायेय्य । एवमेवं खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया...पे०... सो पच्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया उद्धंसोतो होति अकनिट्ठगामी । इमा खो, भिक्खवे, सत्त पुरिसगतियो ।

“कतमज्ज, भिक्खवे, अनुपादापरिनिब्बानं? इध, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — ‘नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि यं भूतं तं पजहामी’ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्थुत्तरि पदं सन्तं सम्मपज्जाय पस्सति । तज्ज ख्वस्स पदं सब्बेन सब्बं सच्छिकतं होति, तस्स सब्बेन सब्बं मानानुसयो पहीनो होति, सब्बेन सब्बं भवरागानुसयो पहीनो होति, सब्बेन सब्बं अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो आसवानं खया... पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, अनुपादापरिनिब्बानं । इमा खो, भिक्खवे, सत्त पुरिसगतियो अनुपादा च परिनिब्बानं’न्ति । दुतियं ।

३. तिस्सब्रह्मासुत्तं

५६. एवं मे सुतं — एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते । अथ खो द्वे देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं गिज्झकूटं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा

एकमन्तं अट्ठंसु । एकमन्तं ठिता खो एका देवता भगवन्तं एतदवोच — “एता, भन्ते, भिक्खुनियो विमुत्ता”ति । अपरा देवता भगवन्तं एतदवोच — “एता, भन्ते, भिक्खुनियो अनुपादिसेसा सुविमुत्ता”ति । इदमवोचुं ता देवता । समनुज्जो सत्था अहोसि । अथ खो ता देवता “समनुज्जो सत्था”ति भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधारिंसु ।

अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि — “इमं, भिक्खवे, रत्तिं द्वे देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं गिज्झकूटं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठंसु । एकमन्तं ठिता खो, भिक्खवे, एका देवता मं एतदवोच — ‘एता, भन्ते, भिक्खुनियो विमुत्ता’ति । अपरा देवता मं एतदवोच — ‘एता, भन्ते, भिक्खुनियो अनुपादिसेसा सुविमुत्ता’ति । इदमवोचुं, भिक्खवे, ता देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधारिंसू”ति ।

तेन खो पन समयेन आयस्मा महामोग्गल्लानो भगवतो अविदूरे निसिन्नो होति । अथ खो आयस्मतो महामोग्गल्लानस्स एतदहोसि — “कतमेसानं खो देवानं एवं जाणं होति — ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसोति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो’”ति? तेन खो पन समयेन तिस्सो नाम भिक्खु अधुनाकालङ्कतो अज्जतरं ब्रह्मलोकं उपपन्नो होति । तत्रापि नं एवं जानन्ति — “तिस्सो ब्रह्मा महिद्धिको महानुभावो”ति ।

अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो — सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो समिज्जितं वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा बाहं समिज्जेय्य, एवमेवं — गिज्झकूटे पब्बते अन्तरहितो तस्मिं ब्रह्मलोके पातुरहोसि । अद्वसा खो तिस्सो ब्रह्मा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं दूरतोव आगच्छन्तं । दिस्वा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं एतदवोच — “एहि खो, मारिस मोग्गल्लान; स्वागतं, मारिस मोग्गल्लान! चिरस्सं खो, मारिस मोग्गल्लान, इमं परियायमकासि, यदिदं इधागमनाय । निसीद, मारिस मोग्गल्लान, इदमासनं पज्जत्त”न्ति । निसीदि खो आयस्मा महामोग्गल्लानो पज्जत्ते आसने । तिस्सोपि खो ब्रह्मा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो तिस्सं ब्रह्मानं आयस्मा महामोग्गल्लानो एतदवोच — “कतमेसानं खो, तिस्स, देवानं एवं जाणं होति — ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसोति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो’”ति? “ब्रह्मकायिकानं खो, मारिस मोग्गल्लान, देवानं एवं जाणं होति — ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसोति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो’”ति ।

“सब्बेसज्जेव खो, तिस्स, ब्रह्मकायिकानं देवानं एवं जाणं होति — ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसोति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो’”ति? “न खो, मारिस मोग्गल्लान, सब्बेसं ब्रह्मकायिकानं देवानं एवं जाणं होति — ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसोति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो’”ति ।

“ये खो ते, मारिस मोग्गल्लान, ब्रह्मकायिका देवा ब्रह्मेन आयुना सन्तुट्ठा ब्रह्मेन वण्णेन ब्रह्मेन सुखेन ब्रह्मेन यसेन ब्रह्मेन आधिपतेय्येन सन्तुट्ठा, ते उत्तरि निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानन्ति । तेसं न एवं जाणं होति — ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसोति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो’ति । ये च खो ते, मारिस मोग्गल्लान, ब्रह्मकायिका देवा ब्रह्मेन आयुना असन्तुट्ठा, ब्रह्मेन वण्णेन ब्रह्मेन सुखेन ब्रह्मेन यसेन ब्रह्मेन आधिपतेय्येन असन्तुट्ठा, ते च उत्तरि निस्सरणं यथाभूतं पजानन्ति । तेसं एवं जाणं होति — ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसोति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो’”ति ।

“इध, मारिस मोग्गल्लान, भिक्खु उभतोभागविमुत्तो होति । तमेनं ते देवा एवं जानन्ति — ‘अयं खो आयस्मा उभतोभागविमुत्तो । यावस्स कायो ठस्सति ताव नं दक्खन्ति देवमनुस्सा । कायस्स भेदा न नं दक्खन्ति देवमनुस्सा’ति ।

एवम्पि खो, मारिस मोग्गल्लान, तेसं देवानं जाणं होति — ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसोति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो’”ति ।

“इध पन, मारिस मोग्गल्लान, भिक्खु पज्जाविमुत्तो होति । तमेनं ते देवा एवं जानन्ति — ‘अयं खो आयस्मा पज्जाविमुत्तो । यावस्स कायो ठस्सति ताव नं दक्खन्ति देवमनुस्सा । कायस्स भेदा न नं दक्खन्ति देवमनुस्सा’ति । एवम्पि खो, मारिस मोग्गल्लान, तेसं देवानं जाणं होति — ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसोति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो’”ति ।

“इध पन, मारिस मोग्गल्लान, भिक्खु कायसक्खी होति । तमेनं देवा एवं जानन्ति — ‘अयं खो आयस्मा कायसक्खी । अप्पेव नाम अयमायस्मा अनुलोमिकानि सेनासनानि पटिसेवमानो कल्याणमित्ते भजमानो इन्द्रियाणि समन्नानयमानो — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं — ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या’ति । एवम्पि खो, मारिस मोग्गल्लान, तेसं देवानं जाणं होति — ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसोति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो’”ति ।

“इध पन, मारिस मोग्गल्लान, भिक्खु दिट्ठिप्पत्तो होति...पे०... सद्धाविमुत्तो होति...पे०... धम्मानुसारी होति । तमेनं ते देवा एवं जानन्ति — ‘अयं खो आयस्मा धम्मानुसारी । अप्पेव नाम अयमायस्मा अनुलोमिकानि सेनासनानि पटिसेवमानो कल्याणमित्ते भजमानो इन्द्रियाणि समन्नानयमानो — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं — ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या’ति । एवम्पि खो, मारिस मोग्गल्लान, तेसं देवानं जाणं होति — ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसोति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो’”ति ।

अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो तिस्सस्स ब्रह्मनो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा — सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो समिज्जितं वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा बाहं समिज्जेय्य, एवमेवं — ब्रह्मलोके अन्तरहितो गिज्झकूटे पब्बते पातुरहोसि । अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा महामोग्गल्लानो यावतको अहोसि तिस्सेन ब्रह्मना सद्धिं कथासल्लापो तं सब्बं भगवतो आरोचेसि ।

“न हि पन ते, मोग्गल्लान, तिस्सो ब्रह्मा सत्तमं अनिमित्तविहारिं पुग्गलं देसेति” । “एतस्स, भगवा, कालो; एतस्स, सुगत, कालो! यं भगवा सत्तमं अनिमित्तविहारिं पुग्गलं देसेय्य । भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती”ति । “तेन हि, मोग्गल्लान, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासिस्सामी”ति । “एवं, भन्ते”ति खो आयस्मा महामोग्गल्लानो भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच —

“इध, मोग्गल्लान, भिक्खु सब्बनिमित्तानं अमनसिकारा अनिमित्तं चेतोसमाधिं उपसम्पज्ज विहरति । तमेनं ते देवा एवं जानन्ति — ‘अयं खो आयस्मा सब्बनिमित्तानं अमनसिकारा अनिमित्तं चेतोसमाधिं उपसम्पज्ज विहरति । अप्पेव नाम अयमायस्मा अनुलोमिकानि सेनासनानि पटिसेवमानो कल्याणमित्ते भजमानो इन्द्रियाणि समन्नानयमानो — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं — ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या’ति । एवं खो, मोग्गल्लान, तेसं देवानं जाणं होति — ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसोति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो’”ति । ततियं ।

४. सीहसेनापतिसुत्तं

५७. एवं मे सुतं — एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागारसालायं । अथ खो सीहो सेनापति येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सीहो सेनापति भगवन्तं एतदवोच — “सक्का नु खो, भन्ते, सन्दिट्ठिकं दानफलं पज्जापेतु”न्ति?

“तेन हि, सीह, तज्जेवेत्थ पटिपुच्छिस्सामि, यथा ते खमेय्य तथा नं ब्याकरेय्यासि । तं किं मज्जसि, सीह, इध द्वे पुरिसा — एको पुरिसो अस्सद्दो मच्छरी कदरियो परिभासको, एको पुरिसो सद्दो दानपति अनुप्पदानरतो । तं किं मज्जसि, सीह, कं नु खो [किं नु खो (क०)] अरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता अनुकम्पेय्युं — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सद्दो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्दो दानपति अनुप्पदानरतो’”ति?

“यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्दो मच्छरी कदरियो परिभासको, किन्तं [किन्ति (क०)] अरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता अनुकम्पिस्सन्ति! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्दो दानपति अनुप्पदानरतो तंयेव अरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता अनुकम्पेय्युं” ।

“तं किं मज्जसि, सीह, कं नु खो अरहन्तो पठमं उपसङ्गमन्ता उपसङ्गमेय्युं — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सद्दो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्दो दानपति अनुप्पदानरतो’”ति? “यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्दो मच्छरी कदरियो परिभासको, किन्तं अरहन्तो पठमं उपसङ्गमन्ता उपसङ्गमिस्सन्ति! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्दो दानपति अनुप्पदानरतो तंयेव अरहन्तो पठमं उपसङ्गमन्ता उपसङ्गमेय्युं” ।

“तं किं मज्जसि, सीह, कस्स नु खो अरहन्तो पठमं पटिग्गणहन्ता पटिग्गणहेय्युं — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सद्दो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्दो दानपति अनुप्पदानरतो’”ति? “यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्दो मच्छरी कदरियो परिभासको, किन्तं तस्स अरहन्तो पठमं पटिग्गणहन्ता पटिग्गणहिस्सन्ति! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्दो दानपति अनुप्पदानरतो तस्सेव अरहन्तो पठमं पटिग्गणहन्ता पटिग्गणहेय्युं” ।

“तं किं मज्जसि, सीह, कस्स नु खो अरहन्तो पठमं धम्मं देसेन्ता देसेय्युं — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सद्दो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्दो दानपति अनुप्पदानरतो’”ति? “यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्दो मच्छरी कदरियो परिभासको, किन्तं तस्स अरहन्तो पठमं धम्मं देसेन्ता देसेस्सन्ति! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्दो दानपति अनुप्पदानरतो तस्सेव अरहन्तो पठमं धम्मं देसेन्ता देसेय्युं” ।

“तं किं मज्जसि, सीह, कस्स नु खो कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुगच्छेय्य — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सद्दो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्दो दानपति अनुप्पदानरतो’”ति? “यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्दो मच्छरी कदरियो परिभासको, किन्तं तस्स कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुगच्छिस्सति! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्दो दानपति अनुप्पदानरतो तस्सेव कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुगच्छेय्य” ।

“तं किं मज्जसि, सीह, को नु खो यंयदेव परिसं उपसङ्गमेय्य, यदि खत्तियपरिसं यदि ब्राह्मणपरिसं यदि गहपतिपरिसं यदि समणपरिसं विसारदो उपसङ्गमेय्य अमङ्कुभूतो — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सद्दो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्दो दानपति अनुप्पदानरतो’”ति? “यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्दो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं सो यंयदेव

परिसं उपसङ्गमिस्सति, यदि खत्तियपरिसं यदि ब्राह्मणपरिसं यदि गहपतिपरिसं यदि समणपरिसं विसारदो उपसङ्गमिस्सति अमङ्कुभूतो! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो सो यंयदेव परिसं उपसङ्गमेय्य, यदि खत्तियपरिसं यदि ब्राह्मणपरिसं यदि गहपतिपरिसं यदि समणपरिसं विसारदो उपसङ्गमेय्य अमङ्कुभूतो” ।

“तं किं मज्झसि, सीह, को नु खो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जेय्य — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो’”ति? “यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं सो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जिस्सति! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो सो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जेय्य” ।

“यानिमानि, भन्ते, भगवता सन्दिट्टिकानि दानफलानि अक्खातानि, नाहं एत्थ भगवतो सद्धाय गच्छामि । अहमि एतानि जानामि । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मं अरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता अनुकम्पन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मं अरहन्तो पठमं उपसङ्गमन्ता उपसङ्गमन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मय्हं अरहन्तो पठमं पटिगणहन्ता पटिगणहन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मय्हं अरहन्तो पठमं धम्मं देसेन्ता देसेन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मय्हं कल्याणो कित्तिसद्धो अब्भुगगतो — ‘सीहो सेनापति दायको कारको सङ्घुपट्टाको’ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति यंयदेव परिसं उपसङ्गमामि, यदि खत्तियपरिसं...पे०... यदि समणपरिसं विसारदो उपसङ्गमामि अमङ्कुभूतो । यानिमानि, भन्ते, भगवता सन्दिट्टिकानि दानफलानि अक्खातानि, नाहं एत्थ भगवतो सद्धाय गच्छामि । अहमि एतानि जानामि । यच्च खो मं, भन्ते, भगवा एवमाह — ‘दायको, सीह, दानपति कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जती’ति । एताहं न जानामि, एत्थ च पनाहं, भगवतो सद्धाय गच्छामी”ति । “एवमेतं, सीह; एवमेतं, सीह! दायको, सीह, दानपति कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जती”ति । चतुत्थं ।

५. अरक्खेय्यसुत्तं

५८. “चत्तारिमानि, भिक्खवे, तथागतस्स अरक्खेय्यानि, तीहि च अनुपवज्जो । कतमानि चत्तारि तथागतस्स अरक्खेय्यानि? परिसुद्धकायसमाचारो, भिक्खवे, तथागतो; नत्थि तथागतस्स कायदुच्चरितं यं तथागतो रक्खेय्य — ‘मा मे इदं परो अज्जासी’ति । परिसुद्धवचीसमाचारो, भिक्खवे, तथागतो; नत्थि तथागतस्स वचीदुच्चरितं यं तथागतो रक्खेय्य — ‘मा मे इदं परो अज्जासी’ति । परिसुद्धमनोसमाचारो, भिक्खवे, तथागतो; नत्थि तथागतस्स मनोदुच्चरितं यं तथागतो रक्खेय्य — ‘मा मे इदं परो अज्जासी’ति । परिसुद्धाजीवो, भिक्खवे, तथागतो; नत्थि तथागतस्स मिच्छाआजीवो यं तथागतो रक्खेय्य — ‘मा मे इदं परो अज्जासी’ति । इमानि चत्तारि तथागतस्स अरक्खेय्यानि ।

“कतमेहि तीहि अनुपवज्जो? स्वाक्खातधम्मो, भिक्खवे, तथागतो । तत्र वत मं समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मिं सहधम्मने पटिचोदेस्सति — ‘इतिपि त्वं न स्वाक्खातधम्मो’ति । निमित्तमेतं, भिक्खवे, न समनुपस्सामि । एतमहं [एतंहं (सी० स्या०)], भिक्खवे, निमित्तं असमनुपस्सन्तो खेमप्पत्तो अभयप्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि ।

“सुपज्जत्ता खो पन मे, भिक्खवे, सावकानं निब्बानगामिनी पटिपदा । यथापटिपन्ना मम सावका आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पज्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरन्ति । तत्र वत मं समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मिं सहधम्मने पटिचोदेस्सति — ‘इतिपि ते न सुपज्जत्ता सावकानं

निब्बानगामिनी पटिपदा । यथापटिपन्ना तव सावका आसवानं खया...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरन्ती'ति । निमित्तमेतं, भिक्खवे, न समनुपस्सामि । एतमहं, भिक्खवे, निमित्तं असमनुपस्सन्तो खेमप्पत्तो अभयप्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि ।

“अनेकसता खो पन मे, भिक्खवे, सावकपरिसा आसवानं खया...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरन्ति । तत्र वत मं समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मिं सहधम्ममेन पटिचोदेस्सति — ‘इतिपि ते न अनेकसता सावकपरिसा आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पज्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरन्ती’ति । निमित्तमेतं, भिक्खवे, न समनुपस्सामि । एतमहं, भिक्खवे, निमित्तं असमनुपस्सन्तो खेमप्पत्तो अभयप्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि । इमेहि तीहि अनुपवज्जो ।

“इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि तथागतस्स अरक्खेय्यानि, इमेहि च तीहि अनुपवज्जो’ति । पज्जमं ।

६. किमिलसुत्तं

५९. एवं मे सुतं — एकं समयं भगवा किमिलायं विहरति निचुलवने [वेळुवने (सी० स्या० कं० पी०) अ० नि० ५.२०२; ७.४०] । अथ खो आयस्मा किमिलो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा किमिलो भगवन्तं एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो न चिरद्धितिको होती’ति?

“इध, किमिल, तथागते परिनिब्बुते भिक्खू भिक्खुनियो उपासका उपासिकायो सत्थरि अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, धम्मे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, सङ्गे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, सिक्खाय अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, समाधिस्मिं अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, अप्पमादे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, पटिसन्थारे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा । अयं खो, किमिल, हेतु अयं पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो न चिरद्धितिको होती’ति ।

“को पन, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो चिरद्धितिको होती’ति? “इध, किमिल, तथागते परिनिब्बुते भिक्खू भिक्खुनियो उपासका उपासिकायो सत्थरि सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, धम्मे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, सङ्गे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, सिक्खाय सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, समाधिस्मिं सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, अप्पमादे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, पटिसन्थारे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा । अयं खो, किमिल, हेतु अयं पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो चिरद्धितिको होती’ति । छट्ठं ।

७. सत्तधम्मसुत्तं

६०. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव आसवानं खया...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्य । कतमेहि सत्तहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो होति, सीलवा होति, बहुस्सुतो होति, पटिसल्लीनो होति, आरद्धवीरियो होति, सतिमा होति, पज्जवा होति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव आसवानं खया...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या’ति । सत्तमं ।

८. पचलायमानसुत्तं

६१. एवं मे सुतं — एकं समयं भगवा भग्गोसु विहरति सुसुमारगिरे भेसकळावने मिगदाये । तेन खो पन समयेन आयस्मा महामोग्गल्लानो मगधेसु कल्लवाळपुत्तगामे [कल्लवालमुत्तगामे (स्या०)] पचलायमानो निसिन्नो होति । अदसा खो भगवा दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं मगधेसु कल्लवाळपुत्तगामे पचलायमानं निसिन्नं । दिस्वा — सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो समिज्जितं वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा बाहं समिज्जेय्य, एवमेवं — भग्गोसु सुसुमारगिरे भेसकळावने मिगदाये अन्तरहितो मगधेसु कल्लवाळपुत्तगामे आयस्मतो महामोग्गल्लानस्स सम्मुखे पातुरहोसि । निसीदि भगवा पज्जत्ते आसने । निसज्ज खो भगवा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं एतदवोच —

“पचलायसि नो त्वं, मोग्गल्लान, पचलायसि नो त्वं, मोग्गल्लाना”ति? “एवं, भन्ते” । “तस्मातिह, मोग्गल्लान, यथासज्जिस्स ते विहरतो तं मिद्धं ओक्कमति, तं सज्जं मा मनसाकासि [मा मनसिकासि (सी०), मनसि करेय्यासि (स्या०), मनसाकासि (क०)], तं सज्जं मा बहुलमकासि [तं सज्जं बहुलं करेय्यासि (स्या०), तं सज्जं बहुलमकासि (क०)] । ठानं खो पनेतं, मोग्गल्लान, विज्जति यं ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ” ।

“नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं, मोग्गल्लान, यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्केय्यासि अनुविचारेय्यासि, मनसा अनुपेक्खेय्यासि । ठानं खो पनेतं विज्जति यं ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ ।

“नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं, मोग्गल्लान, यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेण सज्झायं करेय्यासि । ठानं खो पनेतं विज्जति यं ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ ।

“नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं, मोग्गल्लान, उभो कण्णसोतानि आविज्जेय्यासि [आविज्जेय्यासि (सी० स्या०)], पाणिना गत्तानि अनुमज्जेय्यासि । ठानं खो पनेतं विज्जति यं ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ ।

“नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं, मोग्गल्लान, उट्ठायासना उदकेन अक्खीनि अनुमज्जित्वा [पनिज्जित्वा (क०)] दिसा अनुविलोकेय्यासि, नक्खत्तानि तारकरूपानि उल्लोकेय्यासि । ठानं खो पनेतं विज्जति यं ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ ।

“नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं, मोग्गल्लान, आलोकसज्जं मनसि करेय्यासि, दिवासज्जं अधिदुहेय्यासि — यथा दिवा तथा रत्तिं यथा रत्तिं तथा दिवा । इति विवटेन [विवट्टेन (स्या०), मिद्धविगतेन (क०)] चेतसा अपरियोनद्धेन सप्पभासं चित्तं भावेय्यासि । ठानं खो पनेतं विज्जति यं ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ ।

“नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं, मोग्गल्लान, पच्छापुरेसज्जी [पच्छापुरे तथासज्जी (कत्थचि)] चङ्कमं अधिदुहेय्यासि अन्तोगतोहि इन्द्रियेहि अबहिगतेन मानसेन । ठानं खो पनेतं विज्जति यं ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ ।

“नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं, मोग्गल्लान, दक्खिणेन पस्सेन सीहसेय्यं कप्पेय्यासि पादे पादं अच्चाधाय सतो सम्पजानो उट्ठानसज्जं मनसि करित्वा । पटिबुद्धेन च [पटिबुद्धेनेव (स्या०)] ते, मोग्गल्लान, खिप्पज्जेव पच्चुट्ठातब्बं — ‘न सेय्यसुखं न पस्ससुखं न मिद्धसुखं अनुयुत्तो विहरिस्सामी’ति । एवज्जि ते, मोग्गल्लान, सिक्खितब्बं ।

“तस्मातिह, मोग्गल्लान, एवं सिक्खितब्बं — ‘न उच्चासोण्डं पग्गहेत्वा कुलानि उपसङ्कमिस्सामी’ति । एवञ्चि ते, मोग्गल्लान, सिक्खितब्बं । सचे, मोग्गल्लान, भिक्खु उच्चासोण्डं पग्गहेत्वा कुलानि उपसङ्कमति, सन्ति हि, मोग्गल्लान, कुलेसु किच्चकरणीयानि । येहि मनुस्सा आगतं भिक्खुं न मनसि करोन्ति, तत्र भिक्खुस्स एवं होति — ‘कोसु नाम इदानि मं इमस्मिं कुले परिभिन्दि, विरत्तरूपा दानिमे मयि मनुस्सा’ति । इतिस्स अलाभेन मङ्कुभावो, मङ्कुभूतस्स उद्धच्चं, उद्धतस्स असंवरो, असंवृतस्स आरा चित्तं समाधिम्हा ।

“तस्मातिह, मोग्गल्लान, एवं सिक्खितब्बं — ‘न विग्गाहिककथं कथेस्सामी’ति । एवञ्चि ते, मोग्गल्लान, सिक्खितब्बं । विग्गाहिकाय, मोग्गल्लान, कथाय सति कथाबाहुल्लं पाटिकङ्खं, कथाबाहुल्ले सति उद्धच्चं, उद्धतस्स असंवरो, असंवृतस्स आरा चित्तं समाधिम्हा [नाहं मोग्गल्लान सब्बेहेव समग्गं वण्णयामि गहट्ठेहि । पब्बजितेहि खो अहं मोग्गल्लान समग्गं वण्णयामि (क०)] । नाहं, मोग्गल्लान, सब्बेहेव संसग्गं वण्णयामि । न पनाहं, मोग्गल्लान, सब्बेहेव संसग्गं न वण्णयामि । सगहट्ठपब्बजितेहि खो अहं, मोग्गल्लान, संसग्गं न वण्णयामि [नाहं मोग्गल्लान सब्बेहेव समग्गं वण्णयामि गहट्ठेहि, पब्बजितेहि खो अहं मोग्गल्लान समग्गं वण्णयामि (क०)] । यानि च खो तानि सेनासनानि अप्पसद्धानि अप्पनिग्घोसानि विजनवातानि मनुस्सराहस्सेय्यकानि [मनुस्सराहस्सेय्यकानि (सी० स्या०)] पटिसल्लानसारुप्पानि तथारूपेहि सेनासनेहि संसग्गं [समग्गं (क०)] वण्णयामी’ति ।

एवं वुत्ते आयस्मा महामोग्गल्लानो भगवन्तं एतदवोच — “कित्तावता नु खो, भन्ते, भिक्खु संखित्तेन तण्हासङ्खयविमुत्तो होति अच्चन्तनिट्ठो अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सान’न्ति?

“इध, मोग्गल्लान, भिक्खुनो सुतं होति — ‘सब्बे धम्मा नालं अभिनिवेसाया’ति; एवञ्चेतं, मोग्गल्लान, भिक्खुनो सुतं होति — ‘सब्बे धम्मा नालं अभिनिवेसाया’ति । सो सब्बं धम्मं अभिजानाति, सब्बं धम्मं अभिज्जाय सब्बं धम्मं परिजानाति । सब्बं धम्मं परिज्जाय यंकिञ्चि वेदनं वेदियति सुखं वा दुक्खं वा अदुक्खमसुखं वा । सो तासु वेदनासु अनिच्चानुपस्सी विहरति, विरागानुपस्सी विहरति, निरोधानुपस्सी विहरति, पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरति । सो तासु वेदनासु अनिच्चानुपस्सी विहरन्तो विरागानुपस्सी विहरन्तो निरोधानुपस्सी विहरन्तो पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरन्तो न किञ्चि [न च किञ्चि (सी० स्या० क०) म० नि० १.३९० पस्सितब्बं] लोके उपादियति, अनुपादियं न परितस्सति, अपरितस्सं पच्चत्तंयेव परिनिब्बायति । ‘खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया’ति पजानाति । एत्तावता खो, मोग्गल्लान, भिक्खु संखित्तेन तण्हासङ्खयविमुत्तो होति अच्चन्तनिट्ठो अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सान’न्ति । अट्ठमं ।

९. मेत्तसुत्तं

६२. [इतिवु० २२ इतिवुत्तकेपि] “मा, भिक्खवे, पुज्जानं भायित्थ । सुखस्सेतं, भिक्खवे, अधिवचनं यदिदं पुज्जानि [यदिदं पुज्जन्ति (सी०), यदिदं पुज्जानि (क०)] । अभिजानामि खो पनाहं [भिक्खवे दीघरत्तं इट्ठं (स्या०), भिक्खवे दीघरत्तं पुज्जानं इट्ठं (?)], भिक्खवे, दीघरत्तं कतानं पुज्जानं दीघरत्तं इट्ठं [भिक्खवे दीघरत्तं इट्ठं (स्या०), भिक्खवे दीघरत्तं पुज्जानं इट्ठं (?)] कन्तं मनापं विपाकं पच्चनुभूतं । सत्त वस्सानि मेत्तं चित्तं भावेसिं । सत्त वस्सानि मेत्तं चित्तं भावेत्वा सत्त संवट्ठिविवट्ठकप्पे नयिमं लोकं पुनागमासिं । संवट्ठमाने सुदाहं [संवट्ठमानस्सुदाहं (क०)], भिक्खवे, लोके आभस्सरूपगो होमि, विवट्ठमाने लोके सुज्जं ब्रह्मविमानं उपपज्जामि ।

“तत्र सुदं, भिक्खवे, ब्रह्मा होमि महाब्रह्मा अभिभू अनभिभूतो अज्जदत्थुदसो वसवत्ती । छत्तिसक्खत्तुं खो पनाहं, भिक्खवे, सक्को अहोसिं देवानमिन्दो; अनेकसतक्खत्तुं राजा अहोसिं चक्कवत्ती धम्मिको धम्मराजा चातुरन्तो विजितावी जनपदत्थावरियप्पत्तो सत्तरतनसमन्नागतो । तस्स मय्हं, भिक्खवे, इमानि सत्त रतनानि अहेसुं, सेय्यथिदं — चक्करतनं, हत्थिरतनं, अस्सरतनं, मणिरतनं, इत्थिरतनं, गहपतिरतनं, परिणायकरतनमेव सत्तमं । परोसहस्सं खो पन मे, भिक्खवे, पुत्ता अहेसुं सूरा वीरङ्गरूपा परसेनप्पमद्दना । सो इमं पथविं सागरपरियन्तं अदण्डेन असत्थेन धम्मेन अभिविजिय अज्झावसि”न्ति [अज्झावसन्ति (स्या०) अज्झावसति (सी० क०)] ।

“पस्स पुज्जानं विपाकं, कुसलानं सुखेसिनो [सुखेसिनं (सी०)] ।
मेत्तं चित्तं विभावेत्वा, सत्त वस्सानि भिक्खवो [भिक्खवे (क०)] ।
सत्तसंवट्टविवट्टकप्पे, नयिमं लोकं पुनागमिं [पुनागमं (स्या०)] ॥

“संवट्टमाने लोकमिह, होमि आभस्सरूपगो ।
विवट्टमाने लोकस्मिं, सुज्जब्रह्मपगो अहुं ॥

“सत्तक्खत्तुं महाब्रह्मा, वसवत्ती तदा अहुं ।
छत्तिसक्खत्तुं देविन्दो, देवरज्जमकारयिं ॥

“चक्कवत्ती अहुं राजा, जम्बुमण्डस्स [जम्बुदीपस्स (सी०), जम्बुसण्डस्स (स्या०)] इस्सरो ।
मुद्दावसित्तो [मुद्दाभिसित्तो (क०)] खत्तियो, मनुस्साधिपती अहुं ॥

“अदण्डेन असत्थेन, विजेय्य पथविं इमं ।
असाहसेन कम्मेन [धम्मेन (सी० स्या०)], समेन अनुसासि तं ॥

“धम्मेन रज्जं कारेत्वा, अस्मिं पथविमण्डले ।
महद्धने महाभोगे, अट्ठे अजायिहं कुले ॥

“सब्बकामेहि सम्पन्ने [सम्पुण्णे (क०)], रतनेहि च सत्तहि ।
बुद्धा सङ्गाहका लोके, तेहि एतं सुदेसितं ॥

“एसो हेतु महन्तस्स, पथब्यो मे न विपज्जति [एस हेतु महन्तस्स, पुथब्यो येन वुच्चति (सी० स्या०)] ।
पहूतवित्तूपकरणो, राजा होति [होमि (सी० स्या०)] पतापवा ॥

“इद्धिमा यसवा होति [होमि (सी० स्या०)], जम्बुमण्डस्स [जम्बुसण्डस्स (सी० स्या०)] इस्सरो ।
को सुत्वा नप्पसीदेय्य, अपि कण्हाभिजातियो ॥

“तस्मा हि अत्तकामेन [अत्थकामेन (स्या० क०)], महत्तमभिकङ्खता ।
सद्धम्मो गरुकातब्बो, सरं बुद्धानसासन”न्ति ॥ नवमं ।

१०. भरियासुत्तं

६३. अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन अनाथपिण्डिकस्स गहपतिस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पज्जत्ते आसने निसीदि । तेन खो पन समयेन अनाथपिण्डिकस्स गहपतिस्स निवेसने मनुस्सा उच्चासद्वा महासद्वा होन्ति । अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो अनाथपिण्डिकं गहपतिं भगवा एतदवोच —

“किं नु ते, गहपति, निवेसने मनुस्सा उच्चासद्वा महासद्वा केवट्टा मज्जे मच्छविलोपे”ति? “अयं, भन्ते, सुजाता घरसुण्हा अट्ठकुला आनीता । सा नेव सस्सुं आदियति, न ससुरं आदियति, न सामिकं आदियति, भगवन्तम्पि न सक्करोति न गरुं करोति न मानेति न पूजेती”ति ।

अथ खो भगवा सुजातं घरसुण्हं आमन्तेसि — “एहि, सुजाते”ति! “एवं, भन्ते”ति खो सुजाता घरसुण्हा भगवतो पटिस्सुत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो सुजातं घरसुण्हं भगवा एतदवोच —

“सत्त खो इमा, सुजाते, पुरिसस्स भरियायो । कतमा सत्त? वधकसमा, चोरीसमा, अय्यसमा, मातासमा, भगिनीसमा, सखीसमा, दासीसमा । इमा खो, सुजाते, सत्त पुरिसस्स भरियायो । तासं त्वं कतमा”ति? “न खो अहं [नाहं (स्या०)], भन्ते, इमस्स भगवता संखित्तेन भासितस्स वित्थारेन अत्थं आजानामि । साधु मे, भन्ते, भगवा तथा धम्मं देसेतु यथाहं इमस्स भगवता संखित्तेन भासितस्स वित्थारेन अत्थं जानेय्य”न्ति । “तेन हि, सुजाते, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासिस्सामी”ति । “एवं, भन्ते”ति खो सुजाता घरसुण्हा भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच —

“पदुट्ठचित्ता अहितानुकम्पिनी,
अज्जेसु रत्ता अतिमज्जते पतिं ।
धनेन कीतस्स वधाय उस्सुका,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘वधा च भरिया’ति च सा पवुच्चति ॥

“यं इत्थिया विन्दति सामिको धनं,
सिप्पं वणिज्जज्ज कसिं अधिट्ठहं ।
अप्पम्पि तस्स अपहातुमिच्छति,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘चोरी च भरिया’ति च सा पवुच्चति ॥

“अकम्मकामा अलसा महग्घसा,
फरुसा च चण्डी दुरुत्तवादिनी ।
उट्ठायकानं अभिभुय्य वत्तति,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।

‘अय्या च भरिया’ति च सा पवुच्चति ॥

“या सब्बदा होति हितानुकम्पिनी,
माताव पुत्तं अनुरक्खते पतिं ।
ततो धनं सम्भतमस्स रक्खति,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘माता च भरिया’ति च सा पवुच्चति ॥

“यथापि जेढ्ढा भगिनी कनिट्ठका [कणिट्ठा (सी०), कनिट्ठा (स्या०)],
सगारवा होति सकम्हि सामिके ।
हिरीमना भत्तुवसानुवत्तिनी,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया । ‘भगिनी च भरिया’ति च सा पवुच्चति ॥

“याचीध दिस्वान पतिं पमोदति,
सखी सखारं व चिरस्समागतं ।
कोलेय्यका सीलवती पतिब्बता,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘सखी च भरिया’ति च सा पवुच्चति ॥

“अक्कुद्धसन्ता वधदण्डतज्जिता,
अदुट्टचित्ता पतिनो तितिक्खति ।
अक्कोधना भत्तुवसानुवत्तिनी,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘दासी च भरिया’ति च सा पवुच्चति ॥

“याचीध भरिया वधकाति वुच्चति,
‘चोरी च अय्या’ति च या पवुच्चति ।
दुस्सीलरूपा फरुसा अनादरा,
कायस्स भेदा निरयं वजन्ति ता ॥

“याचीध माता भगिनी सखीति च,
‘दासी च भरिया’ति च सा पवुच्चति ।
सीले ठितत्ता चिररत्तसंवुता,
कायस्स भेदा सुगतिं वजन्ति ता’ति ॥

“इमा खो, सुजाते, सत्त पुरिसस्स भरियायो । तासं त्वं कतमा’ति? “अज्जतग्गे मं, भन्ते, भगवा दासीसमं सामिकस्स भरियं धारेतू’ति । दसमं ।

११. कोधनसुत्तं

६४. “सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा सपत्तकन्ता सपत्तकरणा कोधनं आगच्छन्ति इत्थिं वा पुरिसं वा । कतमे सत्त? इध, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति — ‘अहो वतायं दुब्बण्णो अस्सा’ति! तं किस्स हेतु? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स वण्णवताय नन्दति । कोधनोयं [कोधनायं (क०)], भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो कोधपरेतो, किञ्चापि सो होति सुन्हातो सुविलित्तो कप्पितकेसमस्सु ओदातवत्थवसनो [ओदातवसनो (क०)]; अथ खो सो दुब्बण्णोव होति कोधाभिभूतो । अयं, भिक्खवे, पठमो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थिं वा पुरिसं वा ।

“पुन चपरं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति — ‘अहो वतायं दुक्खं सयेय्या’ति! तं किस्स हेतु? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स सुखसेय्याय नन्दति । कोधनोयं, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो कोधपरेतो, किञ्चापि सो पल्लङ्के सेति गोनकत्थते पटलिकत्थते कदलिमिगपवरपच्चत्थरणे सउत्तरच्छदे उभतोलोहितकूपधाने; अथ खो सो दुक्खज्जेव सेति कोधाभिभूतो । अयं, भिक्खवे, दुतियो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थिं वा पुरिसं वा ।

“पुन चपरं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति — ‘अहो वतायं न पचुरत्थो अस्सा’ति! तं किस्स हेतु? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स पचुरत्थताय नन्दति । कोधनोयं, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो कोधपरेतो, अनत्थम्पि गहेत्वा ‘अत्थो मे गहितो’ति मज्जति, अत्थम्पि गहेत्वा ‘अनत्थो मे गहितो’ति मज्जति । तस्सिमे धम्मा अज्जमज्जं विपच्चनीका गहिता दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय संवत्तन्ति कोधाभिभूतस्स । अयं, भिक्खवे, ततियो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थिं वा पुरिसं वा ।

“पुन चपरं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति — ‘अहो वतायं न भोगवा अस्सा’ति! तं किस्स हेतु? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स भोगवताय नन्दति । कोधनस्स, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलस्स कोधाभिभूतस्स कोधपरेतस्स, येपिस्स ते होन्ति भोगा उद्धानवीरियाधिगता बाहाबलपरिचिता सेदावक्खित्ता धम्मिका धम्मलब्धा, तेपि राजानो राजकोसं पवेसेन्ति कोधाभिभूतस्स । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थिं वा पुरिसं वा ।

“पुन चपरं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति — ‘अहो वतायं न यसवा अस्सा’ति! तं किस्स हेतु? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स यसवताय नन्दति । कोधनोयं, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो कोधपरेतो, योपिस्स सो होति यसो अप्पमादाधिगतो, तम्हापि धंसति कोधाभिभूतो । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थिं वा पुरिसं वा ।

“पुन चपरं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति — ‘अहो वतायं न मित्तवा अस्सा’ति! तं किस्स हेतु? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स मित्तवताय नन्दति । कोधनं, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलं कोधाभिभूतं कोधपरेतं, येपिस्स ते होन्ति मित्तामच्चा जातिसालोहिता, तेपि आरका परिवज्जन्ति कोधाभिभूतं । अयं, भिक्खवे, छट्ठो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थिं वा पुरिसं वा ।

“पुन चपरं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति — ‘अहो वतायं कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्या’ति! तं किस्स हेतु? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स सुगतिगमने नन्दति । कोधनोयं, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो कोधपरेतो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति । सो कायेन

दुच्चरितं चरित्वा वाचाय...पे०... कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति कोधाभिभूतो ।
अयं, भिक्खवे, सत्तमो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थिं वा पुरिसं वा । इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा
सपत्तकन्ता सपत्तकरणा कोधनं आगच्छन्ति इत्थिं वा पुरिसं वा”ति ।

“कोधनो दुब्बण्णो होति, अथो दुक्खम्पि सेति सो ।
अथो अत्थं गहेत्वान, अनत्थं अधिपज्जति [अधिगच्छति (सी०), पटिपज्जति (स्या०)] ॥

“ततो कायेन वाचाय, वधं कत्वान कोधनो ।
कोधाभिभूतो पुरिसो, धनजानिं निगच्छति ॥

“कोधसम्मदसम्मत्तो, आयसक्यं [आयसक्यं (स्या०)] निगच्छति ।
जातिमिक्खा सुहज्जा च, परिवज्जन्ति कोधनं ॥

[इतिवु० ८८ इतिवुत्तकेपि] “अनत्थजननो कोधो, कोधो चित्तप्पकोपनो ।
भयमन्तरतो जातं, तं जनो नावबुज्झति ॥

“कुद्धो अत्थं न जानाति, कुद्धो धम्मं न पस्सति ।
अन्धतमं तदा होति, यं कोधो सहते नरं ॥

“यं कुद्धो उपरोधेति, सुकरं विय दुक्करं ।
पच्छा सो विगते कोधे, अग्गिदड्ढोव तप्पति ॥

“दुम्मङ्कुयं पदस्सेति [सदस्सेति (सी०), पठमं दस्सेति (स्या०)], धूमं धूमीव पावको ।
यतो पतायति कोधो, येन कुज्झन्ति मानवा ॥

“नास्स हिरी न ओत्तप्पं [न अस्स हिरी ओत्तप्पञ्च (क०)], न वाचो होति गारवो ।
कोधेन अभिभूतस्स, न दीपं होति किञ्चनं ॥

“तपनीयानि कम्मनि, यानि धम्मेहि आरका ।
तानि आरोचयिस्सामि, तं सुणाथ यथा तथं ॥

“कुद्धो हि पितरं हन्ति, हन्ति कुद्धो समातरं ।
कुद्धो हि ब्राह्मणं हन्ति, हन्ति कुद्धो पुथुज्जनं ॥

“याय मातु भतो पोसो, इमं लोकं अवेक्खति ।
तम्पि पाणददिं सन्ति, हन्ति कुद्धो पुथुज्जनो ॥

“अत्तूपमा हि ते सत्ता, अत्ता हि परमो [परमं (सी० स्या०)] पियो ।

हन्ति कुद्धो पुथुत्तानं, नानारूपेसु मुच्छितो ॥

“असिना हन्ति अत्तानं, विसं खादन्ति मुच्छिता ।
रज्जुया बज्झ मीयन्ति, पब्बतामपि कन्दरे ॥

“भूनहच्चाणि [भूतहच्चाणि (सी० स्या०)] कम्मणि, अत्तमारणियानि च ।
करोन्ता नावबुज्झन्ति [करोन्तो नावबुज्झति (क०)], कोधजातो पराभवो ॥

“इतायं कोधरूपेण, मच्चुपासो गुहासयो ।
तं दमेन समुच्छिन्दे, पज्जावीरियेन दिट्ठिया ॥

“यथा मेतं [एकमेतं (स्या०), एकमेतं (सी०)] अकुसलं, समुच्छिन्देथ पण्डितो ।
तथेव धम्मे सिक्खेथ, मा नो दुम्मङ्कुयं अहु ॥

“वीतकोधा अनायासा, वीतलोभा अनुस्सुका [अनिस्सुका (सी० स्या०) तदट्ठकथासु पन “अनुस्सुका” त्वेव
दिस्सति] ।
दन्ता कोधं पहन्त्वान, परिनिब्बन्ति अनासवा”ति [परिनिब्बिस्सथनासवाति (स्या०), परिनिब्बिंसु अनासवाति
(क०)] ॥ एकादसमं ।

अव्याकतवग्गो छट्ठो ।

तस्सुद्धानं —

अव्याकतो पुरिसगति, तिस्स सीह अरक्खियं ।
किमिलं सत्त पचला, मेत्ता भरिया कोधेकादसाति ॥

७. महावग्गो

१. हिरीओत्तप्पसुत्तं

६५. [अ० नि० ५.२४, १६८; २.६.५०] “हिरोत्तप्पे, भिक्खवे, असति हिरोत्तप्पविपन्नस्स हतूपनिसो होति
इन्द्रियसंवरो; इन्द्रियसंवरे असति इन्द्रियसंवरविपन्नस्स हतूपनिसं होति सीलं; सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो
होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतजाणदस्सनं;
यथाभूतजाणदस्सने असति यथाभूतजाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे असति
निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिजाणदस्सनं । सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स
पपटिकापि न पारिपूरिं गच्छति, तचोपि फेग्गुपि सारोपि न पारिपूरिं गच्छति । एवमेवं खो, भिक्खवे, हिरोत्तप्पे असति
हिरोत्तप्पविपन्नस्स हतूपनिसो होति इन्द्रियसंवरो; इन्द्रियसंवरे असति इन्द्रियसंवरविपन्नस्स हतूपनिसं होति सीलं; सीले
असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं होति

यथाभूतजाणदस्सनं; यथाभूतजाणदस्सने असति यथाभूतजाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे असति निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिजाणदस्सनं ।

“हिरोत्तप्पे, भिक्खवे, सति हिरोत्तप्पसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति इन्द्रियसंवरो; इन्द्रियसंवरे सति इन्द्रियसंवरसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सीलं; सीले सति सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिं सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूतजाणदस्सनं; यथाभूतजाणदस्सने सति यथाभूतजाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति विमुत्तिजाणदस्सनं । सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पपटिकापि पारिपूरिं गच्छति, तचोपि फेग्गुपि सारोपि पारिपूरिं गच्छति । एवमेवं खो, भिक्खवे, हिरोत्तप्पे सति हिरोत्तप्पसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति... पे०... विमुत्तिजाणदस्सनं”न्ति । पठमं ।

२. सत्तसूरियसुत्तं

६६. एवं मे सुतं — एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति अम्बपालिवने । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो”ति । “भदन्ते”ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

“अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा; अधुवा, भिक्खवे, सङ्खारा; अनस्सासिका, भिक्खवे, सङ्खारा । यावज्जिदं, भिक्खवे, अलमेव सब्बसङ्खारेसु निब्बिन्दितुं अलं विरज्जितुं अलं विमुच्चितुं ।

“सिनेरु, भिक्खवे, पब्बतराजा चतुरासीतियोजनसहस्सानि आयामेन, चतुरासीतियोजनसहस्सानि वित्थारेन, चतुरासीतियोजनसहस्सानि महासमुद्रे अज्झोगाळ्हो, चतुरासीतियोजनसहस्सानि महासमुदा अच्चुग्गतो । होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स अद्ध्युनो अच्चयेन बहूनि वस्सानि बहूनि वस्ससतानि बहूनि वस्ससहस्सानि बहूनि वस्ससतसहस्सानि देवो न वस्सति । देवे खो पन, भिक्खवे, अवस्सन्ते ये केचिमे बीजगामभूतगामा ओसधितिणवनप्पतयो ते उस्सुस्सन्ति विसुस्सन्ति, न भवन्ति । एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा; एवं अधुवा, भिक्खवे, सङ्खारा... पे०... अलं विमुच्चितुं ।

“होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स अद्ध्युनो अच्चयेन दुतियो सूरियो पातुभवति । दुतियस्स, भिक्खवे, सूरियस्स पातुभावा या काचि कुन्नदियो कुसोब्भा [कुस्सुब्भो (सी०), कुस्सोब्भा (स्या०)] ता उस्सुस्सन्ति विसुस्सन्ति, न भवन्ति । एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा... पे०... अलं विमुच्चितुं ।

“होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स अद्ध्युनो अच्चयेन ततियो सूरियो पातुभवति । ततियस्स, भिक्खवे, सूरियस्स पातुभावा या काचि महानदियो, सेय्यथिदं — गङ्गा, यमुना, अचिरवती, सरभू, मही, ता उस्सुस्सन्ति विसुस्सन्ति, न भवन्ति । एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा... पे०... अलं विमुच्चितुं ।

“होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स अद्ध्युनो अच्चयेन चतुत्थो सूरियो पातुभवति । चतुत्थस्स, भिक्खवे, सूरियस्स पातुभावा ये ते महासरा यतो इमा महानदियो पवत्तन्ति, सेय्यथिदं — अनोतत्ता, सीहपपाता, रथकारा, कण्णमुण्डा, कुणाला, छद्दन्ता, मन्दाकिनिया, ता उस्सुस्सन्ति विसुस्सन्ति, न भवन्ति । एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा... पे०... अलं विमुच्चितुं ।

“होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स अद्ध्युनो अच्चयेन पञ्चमो सूरियो पातुभवति । पञ्चमस्स, भिक्खवे, सूरियस्स पातुभावा योजनसतिकानिपि महासमुद्वे उदकानि ओगच्छन्ति, द्वियोजनसतिकानिपि महासमुद्वे उदकानि ओगच्छन्ति, तियोजनसतिकानिपि, चतुयोजनसतिकानिपि, पञ्चयोजनसतिकानिपि, छयोजनसतिकानिपि, सत्तयोजनसतिकानिपि महासमुद्वे उदकानि ओगच्छन्ति; सत्ततालम्पि महासमुद्वे उदकं सण्ठाति, छतालम्पि, पञ्चतालम्पि, चतुतालम्पि, तितालम्पि, द्वितालम्पि, तालमत्तम्पि महासमुद्वे उदकं सण्ठाति; सत्तपोरिसम्पि महासमुद्वे उदकं सण्ठाति, छपोरिसम्पि, पञ्चपोरिसम्पि, चतुपोरिसम्पि, तिपोरिसम्पि, द्विपोरिसम्पि, पोरीसम्पि [पोरीसमत्तम्पि (स्या०)], अद्ध्युपोरिसम्पि, कटिमत्तम्पि, जण्णुकामत्तम्पि, गोप्फकमत्तम्पि महासमुद्वे उदकं सण्ठाति । सेय्यथापि, भिक्खवे, सरदसमये थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते तत्थ तत्थ गोपदेसु [गोप्फकपदेसेसु (क०)] उदकानि ठितानि होन्ति; एवमेवं खो, भिक्खवे, तत्थ तत्थ गोप्फकमत्तानि [गोपदमत्तानि (सी० स्या०)] महासमुद्वे उदकानि ठितानि होन्ति । पञ्चमस्स, भिक्खवे, सूरियस्स पातुभावा अद्ध्युलिपब्बमत्तम्पि महासमुद्वे उदकं न होति । एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा...पे०... अलं विमुच्चित्तुं ।

“होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स अद्ध्युनो अच्चयेन छट्ठो सूरियो पातुभवति । छट्ठस्स, भिक्खवे, सूरियस्स पातुभावा अयञ्च महापथवी सिनेरु च पब्बतराजा धूमायन्ति संधूमायन्ति सम्पधूमायन्ति [धूपायन्ति सन्धूपायन्ति सम्पधूपायन्ति (सी० स्या०)] । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुम्भकारपाको आलेपितो [आलिम्पितो (सी० स्या०)] पठमं धूमेति संधूमेति सम्पधूमेति; एवमेवं खो, भिक्खवे, छट्ठस्स सूरियस्स पातुभावा अयञ्च महापथवी सिनेरु च पब्बतराजा धूमायन्ति संधूमायन्ति सम्पधूमायन्ति । एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा...पे०... अलं विमुच्चित्तुं ।

“होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स अद्ध्युनो अच्चयेन सत्तमो सूरियो पातुभवति । सत्तमस्स, भिक्खवे, सूरियस्स पातुभावा अयञ्च महापथवी सिनेरु च पब्बतराजा आदिप्पन्ति पज्जलन्ति एकजाला भवन्ति । इमिस्सा च, भिक्खवे, महापथविया सिनेरुस्स च पब्बतराजस्स झायमानानं दहमानानं अच्चि वातेन खित्ता याव ब्रह्मलोकापि गच्छति । सिनेरुस्स, भिक्खवे, पब्बतराजस्स झायमानस्स दहमानस्स विनस्समानस्स महता तेजोखन्धेन अभिभूतस्स योजनसतिकानिपि कूटानि पलुज्जन्ति द्वियोजनसतिकानिपि, तियोजनसतिकानिपि, चतुयोजनसतिकानिपि, पञ्चयोजनसतिकानिपि कूटानि पलुज्जन्ति । इमिस्सा च, भिक्खवे, महापथविया सिनेरुस्स च पब्बतराजस्स झायमानानं दहमानानं नेव छारिका पज्जायति न मसि । सेय्यथापि, भिक्खवे, सप्पिस्स वा तेलस्स वा झायमानस्स दहमानस्स नेव छारिका पज्जायति न मसि; एवमेवं खो, भिक्खवे, इमिस्सा च महापथविया सिनेरुस्स च पब्बतराजस्स झायमानानं दहमानानं नेव छारिका पज्जायति न मसि । एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा; एवं अधुवा, भिक्खवे, सङ्खारा; एवं अनस्सासिका, भिक्खवे, सङ्खारा । यावज्जिदं, भिक्खवे, अलमेव सब्बसङ्खारेसु निब्बिन्दितुं अलं विरज्जितुं अलं विमुच्चित्तुं ।

“तत्र, भिक्खवे, को मन्ता को सद्भाता — ‘अयञ्च पथवी सिनेरु च पब्बतराजा दह्मिस्सन्ति विनस्सिस्सन्ति, न भविस्सन्ती’ति अज्जत्र दिट्ठपदेहि?

[अ० नि० ६.५४; ७.७३] “भूतपुब्बं, भिक्खवे, सुनेत्तो नाम सत्था अहोसि तित्थकरो कामेसु वीतरागो । सुनेत्तस्स खो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि सावकसतानि अहेसुं । सुनेत्तो, भिक्खवे, सत्था सावकानं ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेसि । ये खो पन, भिक्खवे, सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स सब्बेन सब्बं सासनं आजानिंसु ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं ब्रह्मलोकं उपपज्जिंसु । ये न सब्बेन सब्बं सासनं आजानिंसु ते कायस्स भेदा परं मरणा

अपेकच्चे परनिमित्तवसवत्तीनं देवानं सहब्यतं उपपज्जिंसु, अपेकच्चे निम्मानरतीनं देवानं सहब्यतं उपपज्जिंसु, अपेकच्चे तुसितानं देवानं सहब्यतं उपपज्जिंसु, अपेकच्चे यामानं देवानं सहब्यतं उपपज्जिंसु, अपेकच्चे तावतिसानं देवानं सहब्यतं उपपज्जिंसु, अपेकच्चे चातुमहाराजिकानं देवानं सहब्यतं उपपज्जिंसु, अपेकच्चे खत्तियमहासालानं सहब्यतं उपपज्जिंसु, अपेकच्चे ब्राह्मणमहासालानं सहब्यतं उपपज्जिंसु, अपेकच्चे गहपतिमहासालानं सहब्यतं उपपज्जिंसु ।

“अथ खो, भिक्खवे, सुनेत्तस्स सत्थुनो एतदहोसि — ‘न खो मेतं पतिरूपं योहं सावकानं समसमगतियो अस्स अभिसम्परायं, यंनूनाहं उत्तरि मेतं [उत्तरि मग्गं (क०)] भावेय्य’”न्ति ।

“अथ खो, भिक्खवे, सुनेत्तो सत्था सत्त वस्सानि मेतं चित्तं भावेसि । सत्त वस्सानि मेतं चित्तं भावेत्वा सत्त संवट्टविवट्टकप्पे नयिमं लोकं पुनरागमासि । संवट्टमाने सुदं, भिक्खवे, लोके आभस्सरूपगो होति । विवट्टमाने लोके सुज्जं ब्रह्मविमानं उपपज्जति । तत्र सुदं, भिक्खवे, ब्रह्मा होति महाब्रह्मा अभिभू अनभिभूतो अज्जदत्थुदसो वसवत्ती । छत्तिसक्खत्तुं खो पन, भिक्खवे, सक्को अहोसि देवानमिन्दो । अनेकसत्तक्खत्तुं राजा अहोसि चक्कवत्ती धम्मिको धम्मराजा चातुरन्तो विजितावी जनपदत्थावरियप्पत्तो सत्तरतनसमन्नागतो । परोसहस्सं खो पनस्स पुत्ता अहेसुं सूरा वीरङ्गरूपा परसेनप्पमहना । सो इमं पथविं सागरपरियन्तं अदण्डेन असत्थेन धम्मेन अभिविजिय अज्झावसि । सो हि नाम, भिक्खवे, सुनेत्तो सत्था एवं दीघायुको समानो एवं चिरट्ठितिको अपरिमुत्तो अहोसि — ‘जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, अपरिमुत्तो दुक्खस्मा’ति वदामि” ।

“तं किस्स हेतु? चतुन्नं धम्मानं अननुबोधा अप्पटिवेधा । कतमेसं चतुन्नं? अरियस्स, भिक्खवे, सीलस्स अननुबोधा अप्पटिवेधा, अरियस्स समाधिस्स अननुबोधा अप्पटिवेधा, अरियाय पज्जाय अननुबोधा अप्पटिवेधा, अरियाय विमुत्तिया अननुबोधा अप्पटिवेधा । तयिदं, भिक्खवे, अरियं सीलं अनुबुद्धं पटिविद्धं, अरियो समाधि अनुबोधो पटिविद्धो, अरिया पज्जा अनुबोधा पटिविद्धा, अरिया विमुत्ति अनुबोधा पटिविद्धा, उच्छिन्ना भवतण्हा, खीणा भवनेत्ति, नत्थि दानि पुनब्भवो”ति । इदमवोच भगवा । इदं वत्वान सुगतो अथापरं एतदवोच सत्था —

“सीलं समाधि पज्जा च, विमुत्ति च अनुत्तरा ।

अनुबुद्धा इमे धम्मा, गोतमेन यसस्सिना ॥

“इति बुद्धो अभिज्जाय, धम्ममक्खासि भिक्खुनं ।

दुक्खस्सन्तकरो सत्था, चक्खुमा परिनिब्बुतो”ति ॥ दुतियं ।

३. नगरोपमसुत्तं

६७. “यतो खो, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमं नगरं सत्तहि नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खतं [सुपरिक्खतं (क०)] होति, चतुन्नज्ज आहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । इदं वुच्चति, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमं नगरं अकरणीयं बाहिरेहि पच्चत्थिकेहि पच्चामित्तेहि ।

“कतमेहि सत्तहि नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खतं होति? इध, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे एसिका होति गम्भीरनेमा [गम्भीरनेमि (क०)] सुनिखाता अचला असम्पवेधी [असम्पवेधि (सी० स्या०)] । इमिना पठमेन नगरपरिक्खारेन

सुपरिक्खतं होति रज्जो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय ।

“पुन चपरं, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे परिखा होति गम्भीरा चेव वित्थता च । इमिना दुतियेन नगरपरिक्खारेन सुपरिक्खतं होति रज्जो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय ।

“पुन चपरं, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे अनुपरियायपथो होति उच्चो चेव वित्थतो च । इमिना ततियेन नगरपरिक्खारेन सुपरिक्खतं होति रज्जो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय ।

“पुन चपरं, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं आवुधं सन्निचितं होति सलाकज्जेव जेवनिकज्ज [जेवनियज्ज (सी० अट्ठ०)] । इमिना चतुत्थेन नगरपरिक्खारेन सुपरिक्खतं होति रज्जो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय ।

“पुन चपरं, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुबलकायो पटिवसति, सेय्यथिदं — हत्थारोहा अस्सारोहा रथिका धनुग्गहा चेलका चलका पिण्डदायका उग्गा राजपुत्ता पक्खन्दिनो महानागा सूरा चम्मयोधिना दासकपुत्ता । इमिना पच्चमेन नगरपरिक्खारेन सुपरिक्खतं होति रज्जो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय ।

“पुन चपरं, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे दोवारिको होति पण्डितो ब्यत्तो मेधावी अज्जातानं निवारेता जातानं पवेसेता । इमिना छट्ठेन नगरपरिक्खारेन सुपरिक्खतं होति रज्जो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय ।

“पुन चपरं, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे पाकारो होति उच्चो चेव वित्थतो च वासनलेपनसम्पन्नो च । इमिना सत्तमेन नगरपरिक्खारेन सुपरिक्खतं होति रज्जो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय । इमेहि सत्तहि नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खतं होति ।

“कतमेसं चतुन्नं आहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी? इध, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं तिणकट्ठोदकं सन्निचितं होति अब्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरानं पटिघाताय ।

“पुन चपरं, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं सालियवकं सन्निचितं होति अब्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरानं पटिघाताय ।

“पुन चपरं, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं तिलमुग्गमासापरणं सन्निचितं होति अब्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरानं पटिघाताय ।

“पुन चपरं, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं भेसज्जं सन्निचितं होति, सेय्यथिदं — सप्पि नवनीतं तेलं मधु फाणितं लोणं अब्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरानं पटिघाताय । इमेसं खो, भिक्खवे, चतुन्नं आहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ।

“यतो खो, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमं नगरं इमेहि सत्तहि नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खतं होति, इमेसज्ज चतुन्नं आहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । इदं वुच्चति, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमं नगरं अकरणीयं

बाहिरेहि पच्चत्थिकेहि पच्चामित्तेहि । एवमेवं खो, भिक्खवे, यतो अरियसावको सत्तहि सद्धम्मोहि समन्नागतो होति, चतुन्नज्ज ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियसावको अकरणीयो मारस्स अकरणीयो पापिमतो । कतमेहि सत्तहि सद्धम्मोहि समन्नागतो होति?

“सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे एसिका होति गम्भीरनेमा सुनिखाता अचला असम्पवेधी अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय । एवमेवं खो, भिक्खवे, अरियसावको सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधिं ‘इतिपि सो...पे०... बुद्धो भगवा’ति । सद्धेसिको, भिक्खवे, अरियसावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं पजहति, अनवज्जं भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना पठमेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे परिक्खा होति गम्भीरा चेव वित्थता च अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय । एवमेवं खो, भिक्खवे, अरियसावको हिरीमा होति, हिरीयति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, हिरीयति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । हिरीपरिक्खो खो, भिक्खवे, अरियसावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं पजहति, अनवज्जं भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना दुतियेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे अनुपरियायपथो होति उच्चो चेव वित्थतो च अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय । एवमेवं खो, भिक्खवे, अरियसावको ओत्तप्पी होति, ओत्तप्पति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, ओत्तप्पति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । ओत्तप्पपरियायपथो, भिक्खवे, अरियसावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं पजहति, अनवज्जं भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना ततियेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं आवुधं सन्निचितं होति सलाकज्जेव जेवनिकज्ज अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय । एवमेवं खो, भिक्खवे, अरियसावको बहुस्सुतो होति...पे०... दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । सुतावुधो, भिक्खवे, अरियसावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं पजहति, अनवज्जं भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना चतुत्थेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुबलकायो पटिवसति, सेय्यथिदं — हत्थारोहा अस्सारोहा रथिका धनुग्गहा चेलका चलका पिण्डदायका उग्गा राजपुत्ता पक्खन्दिनो महानागा सूरा चम्मयोधिनी दासकपुत्ता अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय । एवमेवं खो, भिक्खवे, अरियसावको आरद्धवीरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दळ्ळपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । वीरियबलकायो, भिक्खवे, अरियसावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं पजहति, अनवज्जं भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना पञ्चमेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे दोवारिको होति पण्डितो ब्यत्तो मेधावी अज्जातानं निवारेता जातानं पवेसेता अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय । एवमेवं खो, भिक्खवे, अरियसावको सतिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो चिरकतम्पि चिरभासितम्पि सरिता अनुस्सरिता । सतिदोवारिको, भिक्खवे, अरियसावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं पजहति, अनवज्जं भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना छट्ठेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे पाकारो होति उच्चो चेव वित्थतो च वासनलेपनसम्पन्नो च अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय । एवमेवं खो, भिक्खवे, अरियसावको पज्जवा होति उदयत्थगामिनिया पज्जाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । पज्जावासनलेपनसम्पन्नो, भिक्खवे, अरियसावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं पजहति, अनवज्जं भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना सत्तमेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति । इमेहि सत्तहि सद्धम्मेहि समन्नागतो होति ।

“कतमेसं चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी? सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं तिणकट्टोदकं सन्निचितं होति अब्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरानं पटिघाताय । एवमेवं खो, भिक्खवे, अरियसावको विविच्चेव कामेहि...पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति अत्तनो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं सालियवकं सन्निचितं होति अब्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरानं पटिघाताय । एवमेवं खो, भिक्खवे, अरियसावको वितक्कविचारानं वूपसमा...पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति अत्तनो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं तिलमुग्गमासापरणं सन्निचितं होति अब्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरानं पटिघाताय । एवमेवं खो, भिक्खवे, अरियसावको पीतिया च विरागा...पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति अत्तनो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं भेसज्जं सन्निचितं होति, सेय्यथिदं — सप्पि नवनीतं तेलं मधु फाणितं लोणं अब्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरानं पटिघाताय । एवमेवं खो भिक्खवे, अरियसावको सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति अत्तनो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स । इमेसं चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ।

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको इमेहि सत्तहि सद्धम्मेहि समन्नागतो होति, इमेसज्ज चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियसावको अकरणीयो मारस्स अकरणीयो पापिमतो’ति । ततियं ।

४. धम्मज्जूसुत्तं

६८. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ...पे०... अनुत्तरं पुज्जक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि सत्तहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु धम्मज्जू च होति अत्थज्जू च अत्तज्जू च मत्तज्जू च कालज्जू च परिसज्जू च पुगलपरोपरज्जू च ।

“कथज्ज, भिक्खवे, भिक्खु धम्मज्जू होति? इध, भिक्खवे, भिक्खु धम्मं जानाति — सुत्तं गेय्यं वेय्याकरणं गाथं उदानं इतिवुत्तकं जातकं अब्भुतधम्मं वेदल्लं । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु धम्मं जानेय्य — सुत्तं गेय्यं...पे०... अब्भुतधम्मं वेदल्लं, नयिध ‘धम्मज्जू’ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु धम्मं जानाति — सुत्तं गेय्यं...पे०... अब्भुतधम्मं वेदल्लं, तस्मा

“धम्मञ्जू”ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू ।

“अत्थञ्जू च कथं होति? इध, भिक्खवे, भिक्खु तस्स तस्सेव भासितस्स अत्थं जानाति — ‘अयं इमस्स भासितस्स अत्थो, अयं इमस्स भासितस्स अत्थो’ति । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु तस्स तस्सेव भासितस्स अत्थं जानेय्य — ‘अयं इमस्स भासितस्स अत्थो, अयं इमस्स भासितस्स अत्थो’ति, नयिध ‘अत्थञ्जू’ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु तस्स तस्सेव भासितस्स अत्थं जानाति — ‘अयं इमस्स भासितस्स अत्थो, अयं इमस्स भासितस्स अत्थो’ति, तस्मा ‘अत्थञ्जू’ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू, अत्थञ्जू ।

“अत्तञ्जू च कथं होति? इध, भिक्खवे, भिक्खु अत्तानं जानाति — ‘एत्तकोमिह सद्भाय सीलेन सुतेन चागेन पज्जाय पटिभानेना’ति । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु अत्तानं जानेय्य — ‘एत्तकोमिह सद्भाय सीलेन सुतेन चागेन पज्जाय पटिभानेना’ति, नयिध ‘अत्तञ्जू’ति वुच्चेय्य । यस्मा च, भिक्खवे, भिक्खु अत्तानं जानाति — ‘एत्तकोमिह सद्भाय सीलेन सुतेन चागेन पज्जाय पटिभानेना’ति, तस्मा ‘अत्तञ्जू’ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू, अत्थञ्जू, अत्तञ्जू ।

“मत्तञ्जू च कथं होति? इध, भिक्खवे, भिक्खु मत्तं जानाति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं पटिग्गहणाय । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु मत्तं जानेय्य चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं पटिग्गहणाय, नयिध ‘मत्तञ्जू’ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु मत्तं जानाति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं पटिग्गहणाय, तस्मा ‘मत्तञ्जू’ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू, अत्थञ्जू, अत्तञ्जू, मत्तञ्जू ।

“कालञ्जू च कथं होति? इध, भिक्खवे, भिक्खु कालं जानाति — ‘अयं कालो उद्देसस्स, अयं कालो परिपुच्छाय, अयं कालो योगस्स, अयं कालो पटिसल्लानस्सा’ति । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु कालं जानेय्य — ‘अयं कालो उद्देसस्स, अयं कालो परिपुच्छाय, अयं कालो योगस्स, अयं कालो पटिसल्लानस्सा’ति, नयिध ‘कालञ्जू’ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु कालं जानाति — ‘अयं कालो उद्देसस्स, अयं कालो परिपुच्छाय, अयं कालो योगस्स, अयं कालो पटिसल्लानस्सा’ति, तस्मा ‘कालञ्जू’ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू, अत्थञ्जू, अत्तञ्जू, मत्तञ्जू, कालञ्जू ।

“परिसञ्जू च कथं होति? इध, भिक्खवे, भिक्खु परिसं जानाति — ‘अयं खत्तियपरिसा, अयं ब्राह्मणपरिसा, अयं गहपतिपरिसा, अयं समणपरिसा । तत्थ एवं उपसङ्कमितब्बं, एवं ठातब्बं, एवं कत्तब्बं, एवं निसीदितब्बं, एवं भासितब्बं, एवं तुण्ही भवितब्बं’न्ति । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु परिसं जानेय्य — ‘अयं खत्तियपरिसा... पे०... एवं तुण्ही भवितब्बं’न्ति, नयिध ‘परिसञ्जू’ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु परिसं जानाति — ‘अयं खत्तियपरिसा, अयं ब्राह्मणपरिसा, अयं गहपतिपरिसा, अयं समणपरिसा । तत्थ एवं उपसङ्कमितब्बं, एवं ठातब्बं, एवं कत्तब्बं, एवं निसीदितब्बं, एवं भासितब्बं, एवं तुण्ही भवितब्बं’न्ति, तस्मा ‘परिसञ्जू’ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू, अत्थञ्जू, अत्तञ्जू, मत्तञ्जू, कालञ्जू, परिसञ्जू ।

“पुग्गलपरोपरञ्जू च कथं होति? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो [सब्बत्थपि इध आरम्भे “भिक्खुनो” त्वेव दिस्सति] द्वयेन पुग्गला विदिता होन्ति । द्वे पुग्गला — एको अरियानं दस्सनकामो, एको अरियानं न दस्सनकामो । ख्वायं पुग्गलो अरियानं न दस्सनकामो, एवं सो तेनङ्गेन गारहो । ख्वायं पुग्गलो अरियानं दस्सनकामो, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

“द्वे पुग्गला अरियानं दस्सनकामा — एको सद्धम्मं सोतुकामो, एको सद्धम्मं न सोतुकामो । ख्वायं पुग्गलो सद्धम्मं न

सोतुकामो, एवं सो तेनङ्गेन गारह्यो । ख्यायं पुग्गलो सद्धम्मं सोतुकामो, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

“द्वे पुग्गला सद्धम्मं सोतुकामा — एको ओहितसोतो धम्मं सुणाति, एको अनोहितसोतो धम्मं सुणाति । ख्यायं पुग्गलो अनोहितसोतो धम्मं सुणाति, एवं सो तेनङ्गेन गारह्यो । ख्यायं पुग्गलो ओहितसोतो धम्मं सुणाति, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

“द्वे पुग्गला ओहितसोता धम्मं सुणन्ति [सुणन्ता (क०)] — एको सुत्वा धम्मं धारेति, एको सुत्वा धम्मं न धारेति । ख्यायं पुग्गलो सुत्वा न धम्मं धारेति, एवं सो तेनङ्गेन गारह्यो । ख्यायं पुग्गलो सुत्वा धम्मं धारेति, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

“द्वे पुग्गला सुत्वा धम्मं धारेन्ति [धारेन्ता (क०)] — एको धातानं [धतानं (सी० स्या० कं० पी०)] धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति, एको धातानं धम्मानं अत्थं न उपपरिक्खति । ख्यायं पुग्गलो धातानं धम्मानं अत्थं न उपपरिक्खति, एवं सो तेनङ्गेन गारह्यो । ख्यायं पुग्गलो धातानं धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

“द्वे पुग्गला धातानं धम्मानं अत्थं उपपरिक्खन्ति [उपपरिक्खन्ता (क०)] — एको अत्थमज्जाय धम्ममज्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो, एको अत्थमज्जाय धम्ममज्जाय न धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो । ख्यायं पुग्गलो अत्थमज्जाय धम्ममज्जाय न धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो, एवं सो तेनङ्गेन गारह्यो । ख्यायं पुग्गलो अत्थमज्जाय धम्ममज्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

“द्वे पुग्गला अत्थमज्जाय धम्ममज्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना — एको अत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, एको अत्तहिताय च पटिपन्नो परहिताय च । ख्यायं पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, एवं सो तेनङ्गेन गारह्यो । ख्यायं पुग्गलो अत्तहिताय च पटिपन्नो परहिताय च, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खुनो [भिक्खुना (सी० स्या०)] द्वयेन पुग्गला विदिता होन्ति । एवं, भिक्खवे, भिक्खु पुग्गलपरोपरञ्जू होति । “इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो...पे०... अनुत्तरं पुञ्जक्खेत्तं लोकस्सा”ति । चतुत्थं ।

५. पारिच्छत्तकसुत्तं

६९. “यस्मिं, भिक्खवे, समये देवानं तावतिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो पण्डुपलासो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिसा तस्मिं समये होन्ति — ‘पण्डुपलासो दानि पारिच्छत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि पन्नपलासो भविस्सती’”ति ।

“यस्मिं, भिक्खवे, समये देवानं तावतिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो पन्नपलासो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिसा तस्मिं समये होन्ति — ‘पन्नपलासो दानि पारिच्छत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि जालकजातो भविस्सती’”ति ।

“यस्मिं, भिक्खवे, समये देवानं तावतिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो जालकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिसा तस्मिं समये होन्ति — ‘जालकजातो दानि पारिच्छत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि खारकजातो भविस्सती’”ति ।

“यस्मिं, भिक्खवे, समये देवानं तावतिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो खारकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा

तावतिंसा तस्मिं समये होन्ति — ‘खारकजातो दानि पारिच्छत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि कुटुमलकजातो [कुटुमलकजातो (सी० स्या० पी०)] भविस्सती’”ति ।

“यस्मिं, भिक्खवे, समये देवानं तावतिंसानं पारिच्छत्तको कोविळारो कुटुमलकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिंसा तस्मिं समये होन्ति — ‘कुटुमलकजातो दानि पारिच्छत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि कोरकजातो [कोकासकजातो (सी० स्या०), कोसकजातो (क०)] भविस्सती’”ति ।

“यस्मिं, भिक्खवे, समये देवानं तावतिंसानं पारिच्छत्तको कोविळारो कोरकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिंसा तस्मिं समये होन्ति — ‘कोरकजातो दानि पारिच्छत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि सब्बपालिफुल्लो [सब्बपालिफुल्लो (सी० पी०)] भविस्सती’”ति ।

“यस्मिं, भिक्खवे, समये देवानं तावतिंसानं पारिच्छत्तको कोविळारो सब्बपालिफुल्लो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिंसा पारिच्छत्तकस्स कोविळारस्स मूले दिब्बे चत्तारो मासे पञ्चहि कामगुणेहि समप्पिता समङ्गीभूता परिचारेन्ति ।

“सब्बपालिफुल्लस्स खो पन, भिक्खवे, पारिच्छत्तकस्स कोविळारस्स समन्ता पञ्जासयोजनानि आभाय फुटं होति, अनुवातं योजनसतं गन्धो गच्छति, अयमानुभावो पारिच्छत्तकस्स कोविळारस्स ।

“एवमेवं खो, भिक्खवे, यस्मिं समये अरियसावको अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाय चेत्येति, पण्डुपलासो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं तावतिंसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

“यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो होति, पन्नपलासो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं तावतिंसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

“यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको विविच्चेव कामेहि...पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, जालकजातो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं तावतिंसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

“यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको वितक्कविचारानं वूपसमा...पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, खारकजातो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं तावतिंसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

“यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको पीतिया च विरागा...पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, कुटुमलकजातो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं तावतिंसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

“यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना...पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, कोरकजातो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं तावतिंसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

“यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको आसवानं खया...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति, सब्बपालिफुल्लो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं तावतिंसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

“तस्मिं, भिक्खवे, समये भुम्मा देवा सहमनुस्सावेन्ति — ‘एसो इत्थन्नामो आयस्मा इत्थन्नामस्स आयस्मतो सद्धिविहारिको अमुकम्हा गामा वा निगमा वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पज्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरती’ति । भुम्मानं देवानं सद्दं सुत्वा चातुमहाराजिका देवा...पे०... तावतिसा देवा... यामा देवा... तुसिता देवा... निम्मानरती देवा... परनिम्मितवसवत्ती देवा... ब्रह्मकायिका देवा सहमनुस्सावेन्ति — ‘एसो इत्थन्नामो आयस्मा इत्थन्नामस्स आयस्मतो सद्धिविहारिको अमुकम्हा गामा वा निगमा वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पज्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरती’ति । इतिह तेन खणेन तेन मुहुत्तेन याव ब्रह्मलोका सद्दो [साधुकारसद्दो (सी० अट्ठ०, क० अट्ठ०)] अब्भुगच्छति, अयमानुभावो खीणासवस्स भिक्खुनो’ति । पञ्चमं ।

६. सक्कच्चसुत्तं

७०. अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि — “किं नु खो, भिक्खु, सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्या”ति? अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतदहोसि — “सत्थारं खो, भिक्खु, सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्य । धम्मं खो, भिक्खु...पे०... सद्धं खो, भिक्खु...पे०... सिक्खं खो, भिक्खु...पे०... समाधिं खो, भिक्खु...पे०... अप्पमादं खो, भिक्खु...पे०... पटिसन्थारं खो, भिक्खु सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्या”ति ।

अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतदहोसि — “इमे खो मे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, यंनूनाहं इमे धम्मे गन्त्वा [गहेत्वा (क०)] भगवतो आरोचेय्यं । एवं मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घाततरा च । सेय्यथापि नाम पुरिसो सुवण्णनिकखं अधिगच्छेय्य परिसुद्धं परियोदातं । तस्स एवमस्स — ‘अयं खो मे सुवण्णनिकखो परिसुद्धो परियोदातो, यंनूनाहं इमं सुवण्णनिकखं गन्त्वा [गहेत्वा (क०)] कम्मरानं दस्सेय्यं । एवं मे अयं सुवण्णनिकखो सकम्मरगतो परिसुद्धो चेव भविस्सति परिसुद्धसङ्घाततरो च । एवमेवं [खो (क०)] मे इमे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, यंनूनाहं इमे धम्मे गन्त्वा [गहेत्वा (क०)] भगवतो आरोचेय्यं । एवं मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घाततरा चा’”ति ।

अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो सायन्हसमयं पटिसल्लाना वुड्ढितो येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच —

“इध मय्हं, भन्ते, रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि — ‘किं नु खो, भिक्खु, सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्या’ति? अथ खो तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि — ‘सत्थारं खो, भिक्खु, सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्य । धम्मं खो, भिक्खु ...पे०... पटिसन्थारं खो, भिक्खु सक्कत्वा...पे०... कुसलं भावेय्या’ति । अथ खो तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि — ‘इमे खो मे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, यंनूनाहं इमे धम्मे गन्त्वा भगवतो आरोचेय्यं । एवं मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घाततरा च । सेय्यथापि नाम पुरिसो सुवण्णनिकखं अधिगच्छेय्य परिसुद्धं परियोदातं । तस्स एवमस्स — अयं खो मे सुवण्णनिकखो परिसुद्धो परियोदातो, यंनूनाहं इमं सुवण्णनिकखं गन्त्वा कम्मरानं दस्सेय्यं । एवं मे अयं सुवण्णनिकखो सकम्मरगतो परिसुद्धो चेव भविस्सति परिसुद्धसङ्घाततरो च । एवमेवं मे इमे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, यंनूनाहं इमे धम्मे

गन्त्वा भगवतो आरोचेयं । एवं मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घाततरा चा””ति ।

“साधु साधु, सारिपुत्त! सत्थारं खो, सारिपुत्त, भिक्खु सक्कत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्य । धम्मं खो, सारिपुत्त, भिक्खु सक्कत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्य । सङ्घं खो...पे०... सिक्खं खो... समाधिं खो... अप्पमादं खो... पटिसन्थारं खो, सारिपुत्त, भिक्खु सक्कत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्या”ति ।

एवं वुत्ते आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच — “इमस्स खो अहं, भन्ते, भगवता संखित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं आजानामि । सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे सगारवो भविस्सतीति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मेपि सो अगारवो” ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्गे सगारवो भविस्सतीति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्गेपि सो अगारवो ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्गे अगारवो सिक्खाय सगारवो भविस्सतीति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्गे अगारवो सिक्खायपि सो अगारवो ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्गे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मिं सगारवो भविस्सतीति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्गे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मिम्पि सो अगारवो ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्गे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मिं अगारवो अप्पमादे सगारवो भविस्सतीति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्गे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मिं अगारवो अप्पमादेपि सो अगारवो ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्गे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मिं अगारवो अप्पमादे अगारवो पटिसन्थारे सगारवो भविस्सतीति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो...पे०... अप्पमादे अगारवो पटिसन्थारेपि सो अगारवो ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मे अगारवो भविस्सतीति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मेपि सो सगारवो...पे०... ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो...पे० ... अप्पमादे सगारवो पटिसन्थारे अगारवो भविस्सतीति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो...पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्थारेपि सो सगारवो ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मेपि सगारवो भविस्सतीति ठानमेतं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मेपि सो सगारवो...पे०... ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो...पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्थारेपि सगारवो भविस्सतीति ठानमेतं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मे सगारवो सङ्गे सगारवो सिक्खाय सगारवो समाधिस्मिं सगारवो अप्पमादे सगारवो पटिसन्थारेपि सो सगारवो”ति ।

“इमस्स खो अहं, भन्ते, भगवता संखित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं आजानामी”ति ।

“साधु साधु, सारिपुत्त! साधु खो त्वं, सारिपुत्त, इमस्स मया संखित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं आजानासि । सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे सगारवो भविस्सतीति नेतं ठानं विज्जति...पे०... यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्गे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मिं अगारवो अप्पमादेपि सो अगारवो ।

“सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्गे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मिं अगारवो अप्पमादे अगारवो पटिसन्थारे सगारवो भविस्सतीति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्गे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मिं अगारवो अप्पमादे अगारवो पटिसन्थारेपि सो अगारवो ।

“सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मे अगारवो भविस्सतीति नेतं ठानं विज्जति...पे०... यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मेपि सो सगारवो ...पे०... ।

“सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मे सगारवो...पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्थारे अगारवो भविस्सतीति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो...पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्थारेपि सो सगारवो ।

“सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मेपि सगारवो भविस्सतीति ठानमेतं विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मेपि सो सगारवो...पे०... ।

“सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो...पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्थारेपि सो सगारवो भविस्सतीति ठानमेतं विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो...पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्थारेपि सो सगारवो”ति ।

“इमस्स खो, सारिपुत्त, मया संखित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो”ति । छट्ठं ।

७. भावनासुत्तं

७१. “भावनं अननुयुत्तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो विहरतो किञ्चापि एवं इच्छा उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चेय्या’ति, अथ ख्वस्स नेव अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति । तं किस्स हेतु? ‘अभावितत्ता’तिस्स वचनीयं । किस्स अभावितत्ता? चतुन्नं सतिपट्टानानं, चतुन्नं सम्मपधानानं, चतुन्नं इद्धिपादानं, पञ्चन्नं इन्द्रियानं, पञ्चन्नं बलानं, सत्तन्नं बोज्झङ्गानं, अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स मग्गस्स ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ठ वा दस वा द्वादस वा । तानस्सु कुक्कुटिया न सम्मा अधिसयितानि, न सम्मा परिसेदितानि, न सम्मा परिभावितानि । किञ्चापि तस्सा कुक्कुटिया एवं इच्छा उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत मे

कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिब्भिज्जेयुंन्ति, अथ खो अभव्वाव ते कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिब्भिज्जितुं । तं किस्स हेतु? तथा हि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि न सम्मा अधिसयितानि, न सम्मा परिसेदितानि, न सम्मा परिभावितानि । एवमेवं खो, भिक्खवे, भावनं अननुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो किञ्चापि एवं इच्छा उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चेय्या’ति, अथ ख्वस्स नेव अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति । तं किस्स हेतु? ‘अभावितत्ता’तिस्स वचनीयं । किस्स अभावितत्ता? चतुन्नं सतिपट्टानानं, चतुन्नं सम्मप्पधानानं, चतुन्नं इद्धिपादानं, पञ्चन्नं इन्द्रियानं, पञ्चन्नं बलानं, सत्तन्नं बोझङ्गानं, अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स मग्गस्स ।

“भावनं अनुयुत्तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो विहरतो किञ्चापि न एवं इच्छा उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चेय्या’ति, अथ ख्वस्स अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति । तं किस्स हेतु? ‘भावितत्ता’तिस्स वचनीयं । किस्स भावितत्ता? चतुन्नं सतिपट्टानानं, चतुन्नं सम्मप्पधानानं, चतुन्नं इद्धिपादानं, पञ्चन्नं इन्द्रियानं, पञ्चन्नं बलानं, सत्तन्नं बोझङ्गानं, अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स मग्गस्स ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ठ वा दस वा द्वादस वा । तानस्सु कुक्कुटिया सम्मा अधिसयितानि, सम्मा परिसेदितानि, सम्मा परिभावितानि । किञ्चापि तस्सा कुक्कुटिया न एवं इच्छा उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत मे कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिब्भिज्जेयुंन्ति, अथ खो भव्वाव ते कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिब्भिज्जितुं । तं किस्स हेतु? तथा हि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि सम्मा अधिसयितानि, सम्मा परिसेदितानि, सम्मा परिभावितानि । एवमेवं खो, भिक्खवे, भावनं अनुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो किञ्चापि न एवं इच्छा उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चेय्या’ति, अथ ख्वस्स अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति । तं किस्स हेतु? ‘भावितत्ता’तिस्स वचनीयं । किस्स भावितत्ता? चतुन्नं सतिपट्टानानं...पे०... अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स मग्गस्स ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, फलगण्डस्स [पलगण्डस्स (?)] वा फलगण्डन्तेवासिकस्स वा दिस्सन्तेव [खीयन्ते (क०)] वासिजटे [दिस्सन्ति अङ्गुलिपदानि (सी०), अङ्गुलिपदानि दिस्सन्ति अङ्गुलिपदं (क०)] अङ्गुलिपदानि दिस्सन्ति [दिस्सन्ति (स्या०)] अङ्गुलिपदं [दिस्सन्ति अङ्गुलिपदानि (सी०), अङ्गुलिपदानि दिस्सन्ति अङ्गुलिपदं (क०)] । नो च ख्वस्स एवं जाणं होति — ‘एत्तकं मे अज्ज वासिजटस्स खीणं, एत्तकं हिय्यो, एत्तकं परे’ति, अथ ख्वस्स खीणे ‘खीण’न्तेव जाणं होति । एवमेवं खो, भिक्खवे, भावनं अनुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो किञ्चापि न एवं जाणं होति — ‘एत्तकं मे अज्ज आसवानं खीणं, एत्तकं हिय्यो, एत्तकं परे’ति, अथ ख्वस्स खीणे ‘खीण’न्तेव जाणं होति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, सामुहिकाय नावाय वेत्तबन्धनबद्धाय [वेत्तबन्धाय (क०)] छ मासानि उदके परियादाय हेमन्तिकेन थले उक्खित्ताय वातातपपरेतानि बन्धनानि, तानि पावुस्सकेन मेघेन अभिप्पवुट्ठानि अप्पकसिरेनेव परिहायन्ति [पटिप्पस्सम्भन्ति (सी० स्या०)], पूतिकानि भवन्ति । एवमेवं खो, भिक्खवे, भावनं अनुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो अप्पकसिरेनेव संयोजनानि पटिप्पस्सम्भन्ति, पूतिकानि भवन्ती’ति । सत्तमं ।

८. अगिक्खन्धोपमसुत्तं

७२. एवं मे सुत्तं — एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरति महता भिक्खुसङ्गेन सद्धिं । अदसा खो भगवा

अद्धानमगगण्णपिपन्नो अज्जतरस्मिं पदेसे महन्तं अग्गिक्खन्धं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं [सज्जोतिभूतं (स्या०)] । दिस्वान मग्गा ओक्कम्म अज्जतरस्मिं रुक्खमूले पज्जत्ते आसने निसीदि । निसज्ज खो भग्वा भिक्खू आमन्तेसि — “पस्सथ नो तुम्हे, भिक्खवे, अमुं महन्तं अग्गिक्खन्धं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं”न्ति? “एवं, भन्ते”ति ।

“तं किं मज्जथ, भिक्खवे, कतमं नु खो वरं — यं अमुं महन्तं अग्गिक्खन्धं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं आलिङ्गेत्वा उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा, यं वा खत्तियकज्जं वा ब्राह्मणकज्जं वा गहपतिकज्जं वा मुदुतलुनहत्थपादं आलिङ्गेत्वा उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा”ति? “एतदेव, भन्ते, वरं — यं खत्तियकज्जं वा ब्राह्मणकज्जं वा गहपतिकज्जं वा मुदुतलुनहत्थपादं आलिङ्गेत्वा उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा, दुक्खहेतं, भन्ते, यं अमुं महन्तं अग्गिक्खन्धं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं आलिङ्गेत्वा उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा”ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स पापधम्मस्स असुचिसङ्कस्सरसमाचारस्स पटिच्छन्नकम्मन्तस्स अस्समणस्स समणपटिज्जस्स अब्रह्मचारिस्स ब्रह्मचारिपटिज्जस्स अन्तोपूतिकस्स अवस्सुतस्स कसम्बुजातस्स यं अमुं महन्तं अग्गिक्खन्धं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं आलिङ्गेत्वा उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा । तं किस्स हेतु? ततोनिदानज्झि सो, भिक्खवे, मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य ।

“यज्ज खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो पापधम्मो असुचिसङ्कस्सरसमाचारो...पे०... कसम्बुजातो खत्तियकज्जं वा ब्राह्मणकज्जं वा गहपतिकज्जं वा मुदुतलुनहत्थपादं आलिङ्गेत्वा उपनिसीदति वा उपनिपज्जति वा, तज्झि तस्स [तं हिस्स (क०)], भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

“तं किं मज्जथ, भिक्खवे, कतमं नु खो वरं — यं बलवा पुरिसो दळ्हाय वालरज्जुया उभो जङ्घा वेठेत्वा घंसेय्य — सा छविं छिन्देय्य छविं छेत्वा चम्मं छिन्देय्य चम्मं छेत्वा मंसं छिन्देय्य मंसं छेत्वा न्हारुं छिन्देय्य न्हारुं छेत्वा अट्ठिं छिन्देय्य अट्ठिं छेत्वा अट्ठिमिज्जं आहच्च तिठ्ठेय्य, यं वा खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा अभिवादनं सादियेय्य”ति? “एतदेव, भन्ते, वरं — यं खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा अभिवादनं सादियेय्य, दुक्खहेतं, भन्ते, यं बलवा पुरिसो दळ्हाय वालरज्जुया...पे०... अट्ठिमिज्जं आहच्च तिठ्ठेय्य”ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स...पे०... कसम्बुजातस्स यं बलवा पुरिसो दळ्हाय वालरज्जुया उभो जङ्घा वेठेत्वा...पे०... अट्ठिमिज्जं आहच्च तिठ्ठेय्य । तं किस्स हेतु? ततोनिदानज्झि सो, भिक्खवे, मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य । यज्ज खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो...पे०... कसम्बुजातो खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा अभिवादनं सादियति, तज्झि तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

“तं किं मज्जथ, भिक्खवे, कतमं नु खो वरं — यं बलवा पुरिसो तिण्हाय सत्तिया तेलधोताय पच्चोरस्मिं पहरेय्य, यं वा खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा अज्जलिकम्मं सादियेय्य”ति? “एतदेव, भन्ते, वरं — यं खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा अज्जलिकम्मं सादियेय्य, दुक्खहेतं, भन्ते, यं

बलवा पुरिसो तिण्हाय सत्तिया तेलधोताय पच्चोरस्मिं पहरेय्या”ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स...पे०... कसम्बुजातस्स यं बलवा पुरिसो तिण्हाय सत्तिया तेलधोताय पच्चोरस्मिं पहरेय्य । तं किस्स हेतु? ततोनिदानज्झि सो, भिक्खवे, मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य । यच्च खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो पापधम्मो...पे०... कसम्बुजातो खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा अज्जलिकम्मं सादियति, तज्झि तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

“तं किं मज्जथ, भिक्खवे, कतमं नु खो वरं — यं बलवा पुरिसो तत्तेन अयोपट्टेन आदित्तेन सम्पज्जलितेन सजोतिभूतेन कायं सम्पलिवेठेय्य, यं वा खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्भादेय्यं चीवरं परिभुज्जेय्या”ति? “एतदेव, भन्ते, वरं — यं खत्तियमहासालानं वा...पे०... सद्भादेय्यं चीवरं परिभुज्जेय्य, दुक्खज्हेतं, भन्ते, यं बलवा पुरिसो तत्तेन अयोपट्टेन आदित्तेन सम्पज्जलितेन सजोतिभूतेन कायं सम्पलिवेठेय्या”ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स...पे०... कसम्बुजातस्स यं बलवा पुरिसो तत्तेन अयोपट्टेन आदित्तेन सम्पज्जलितेन सजोतिभूतेन कायं सम्पलिवेठेय्य । तं किस्स हेतु? ततोनिदानज्झि सो, भिक्खवे, मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य । यच्च खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो...पे०... कसम्बुजातो खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्भादेय्यं चीवरं परिभुज्जति, तज्झि तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

“तं किं मज्जथ, भिक्खवे, कतमं नु खो वरं — यं बलवा पुरिसो तत्तेन अयोसङ्कुना मुखं विवरित्वा तत्तं लोहगुळं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं मुखे पक्खिपेय्य — तं तस्स ओट्टुम्पि दहेय्य [दहेय्य (कत्थचि)] मुखम्पि दहेय्य जिह्मि दहेय्य कण्ठम्पि दहेय्य उरम्पि [म० नि० ३.२७० देवदूतसुत्ते पन “उदरम्पि” इति विदेसपाठो दिस्सति] दहेय्य अन्तम्पि अन्तगुणम्पि आदाय अधोभागा [अधोभागं (क०)] निक्खमेय्य, यं वा खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्भादेय्यं पिण्डपातं परिभुज्जेय्या”ति? “एतदेव, भन्ते, वरं — यं खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्भादेय्यं पिण्डपातं परिभुज्जेय्य, दुक्खज्हेतं, भन्ते, यं बलवा पुरिसो तत्तेन अयोसङ्कुना मुखं विवरित्वा तत्तं लोहगुळं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं मुखे पक्खिपेय्य — तं तस्स ओट्टुम्पि दहेय्य मुखम्पि दहेय्य जिह्मि दहेय्य कण्ठम्पि दहेय्य उरम्पि दहेय्य अन्तम्पि अन्तगुणम्पि आदाय अधोभागं निक्खमेय्या”ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स...पे०... कसम्बुजातस्स यं बलवा पुरिसो तत्तेन अयोसङ्कुना मुखं विवरित्वा तत्तं लोहगुळं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं मुखे पक्खिपेय्य — तं तस्स ओट्टुम्पि दहेय्य मुखम्पि दहेय्य जिह्मि दहेय्य कण्ठम्पि दहेय्य उरम्पि दहेय्य अन्तम्पि अन्तगुणम्पि आदाय अधोभागं निक्खमेय्य । तं किस्स हेतु? ततोनिदानज्झि सो, भिक्खवे, मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य । यच्च खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो पापधम्मो...पे०... कसम्बुजातो खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्भादेय्यं पिण्डपातं परिभुज्जति, तज्झि तस्स होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

“तं किं मञ्जथ, भिक्खवे, कतमं नु खो वरं — यं बलवा पुरिसो सीसे वा गहेत्वा खन्धे वा गहेत्वा तत्तं अयोमञ्चं वा अयोपीठं वा अभिनिसीदापेय्य वा अभिनिपज्जापेय्य वा, यं वा खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्भादेय्यं मञ्चपीठं [मञ्चं वा पीठं वा (क०)] परिभुज्जेय्या”ति? “एतदेव, भन्ते, वरं — यं खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्भादेय्यं मञ्चपीठं परिभुज्जेय्य, दुक्खज्हेतं, भन्ते, यं बलवा पुरिसो सीसे वा गहेत्वा खन्धे वा गहेत्वा तत्तं अयोमञ्चं वा अयोपीठं वा अभिनिसीदापेय्य वा अभिनिपज्जापेय्य वा”ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स...पे०... कसम्बुजातस्स यं बलवा पुरिसो सीसे वा गहेत्वा खन्धे वा गहेत्वा तत्तं अयोमञ्चं वा अयोपीठं वा अभिनिसीदापेय्य वा अभिनिपज्जापेय्य वा । तं किस्स हेतु? ततोनिदानज्झि सो, भिक्खवे, मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य । यञ्च खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो पापधम्मो...पे०... कसम्बुजातो खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्भादेय्यं मञ्चपीठं परिभुज्जति । तज्झि तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

“तं किं मञ्जथ, भिक्खवे, कतमं नु खो वरं — यं बलवा पुरिसो उद्धंपादं अधोसिरं गहेत्वा तत्ताय लोहकुम्भिया पक्खिपेय्य आदिताय सम्पज्जलिताय सजोतिभूताय — सो तत्थ फेणुद्देहकं पच्चमानो सकिम्पि उद्धं गच्छेय्य सकिम्पि अधो गच्छेय्य सकिम्पि तिरियं गच्छेय्य, यं वा खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्भादेय्यं विहारं परिभुज्जेय्या”ति? “एतदेव, भन्ते, वरं — यं खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्भादेय्यं विहारं परिभुज्जेय्य, दुक्खज्हेतं, भन्ते, यं बलवा पुरिसो उद्धंपादं अधोसिरं गहेत्वा तत्ताय लोहकुम्भिया पक्खिपेय्य आदिताय सम्पज्जलिताय सजोतिभूताय — सो तत्थ फेणुद्देहकं पच्चमानो सकिम्पि उद्धं गच्छेय्य सकिम्पि अधो गच्छेय्य सकिम्पि तिरियं गच्छेय्या”ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स पापधम्मस्स...पे०... कसम्बुजातस्स यं बलवा पुरिसो उद्धंपादं अधोसिरं गहेत्वा...पे०... सकिम्पि तिरियं गच्छेय्य । तं किस्स हेतु? ततोनिदानज्झि सो, भिक्खवे, मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य । यञ्च खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो पापधम्मो...पे०... कसम्बुजातो खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्भादेय्यं विहारं परिभुज्जति । तज्झि तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

“तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितब्बं — ‘येसञ्च [येसं (?)] मयं परिभुज्जाम चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारं [... परिक्खारानं (सी० स्या० क०)] तेसं ते कारा महप्फला भविस्सन्ति महानिसंसा, अम्हाकज्जेवायं पब्बज्जा अवज्झा भविस्सति सफला सउद्रया”ति । एवज्झि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं — ‘अत्तत्थं वा, भिक्खवे, सम्पस्समानेन अलमेव अप्पमादेन सम्पादेतुं; परत्थं वा, भिक्खवे, सम्पस्समानेन अलमेव अप्पमादेन सम्पादेतुं; उभयत्थं वा, भिक्खवे, सम्पस्समानेन अलमेव अप्पमादेन सम्पादेतुं”न्ति ।

इदमवोच भगवा [इदमवोच भगवा...पे०... (क०)] । इमस्मिञ्च पन वेय्याकरणस्मिं भञ्जमाने सट्ठिमत्तानं भिक्खून् उण्हं लोहितं मुखतो उग्गच्छि [उग्गच्छि (क०)] । सट्ठिमत्ता भिक्खू सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिंसु — “सुदुक्करं भगवा,

सुदुक्करं भगवा”ति । सट्ठिमत्तानं भिक्खून् अनुपादाय आसवेहि चित्तानि विमुच्चिसूति । अट्ठमं ।

९. सुनेत्तसुत्तं

७३. [अ० नि० ६.५४; ७.६६] “भूतपुब्बं, भिक्खवे, सुनेत्तो नाम सत्था अहोसि तित्थकरो कामेसु वीतरागो । सुनेत्तस्स खो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि सावकसतानि अहेसुं । सुनेत्तो सत्था सावकानं ब्रह्मलोकसहब्यताय धम्मं देसेसि । ये खो पन, भिक्खवे [ये खो भिक्खवे (सी० स्या०)], सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहब्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि नप्पसादेसुं ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जिंसु । ये खो पन, भिक्खवे, सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहब्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि पसादेसुं ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जिंसु ।

“भूतपुब्बं, भिक्खवे, मूगपक्खो नाम सत्था अहोसि...पे०... अरनेमि नाम सत्था अहोसि...पे०... कुद्दालको [कुद्दालो (सी० स्या०)] नाम सत्था अहोसि...पे०... हत्थिपालो नाम सत्था अहोसि...पे०... जोतिपालो नाम सत्था अहोसि...पे०... अरको नाम सत्था अहोसि तित्थकरो कामेसु वीतरागो । अरकस्स खो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि सावकसतानि अहेसुं । अरको नाम सत्था सावकानं ब्रह्मलोकसहब्यताय धम्मं देसेसि । ये खो पन, भिक्खवे, अरकस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहब्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि नप्पसादेसुं, ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जिंसु । ये खो पन, भिक्खवे, अरकस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहब्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि पसादेसुं, ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जिंसु ।

“तं किं मज्जथ, भिक्खवे, यो इमे सत्त सत्थारे तित्थकरे कामेसु वीतरागे अनेकसतपरिवारे ससावकसङ्घे पदुट्ठचित्तो अक्कोसेय्य परिभासेय्य, बहुं सो अपुज्जं पसवेय्या”ति? “एवं, भन्ते” । “यो, भिक्खवे, इमे सत्त सत्थारे तित्थकरे कामेसु वीतरागे अनेकसतपरिवारे ससावकसङ्घे पदुट्ठचित्तो अक्कोसेय्य परिभासेय्य, बहुं सो अपुज्जं पसवेय्य । यो एकं दिट्ठिसम्पन्नं पुगलं पदुट्ठचित्तो अक्कोसति परिभासति, अयं ततो बहुतरं अपुज्जं पसवति । तं किस्स हेतु? नाहं, भिक्खवे, इतो बहिद्भा एवरूपिं खन्तिं वदामि यथामं सब्रह्मचारीसु” ।

“तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितब्बं — ‘न नो सब्रह्मचारीसु [न त्वेव अहं सब्रह्मचारीसु (स्या०) अङ्गुत्तरनिकाये अज्जथा दिस्सति] चित्तानि पदुट्ठानि भविस्सन्ती”ति । एवहि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं”न्ति । नवमं ।

१०. अरकसुत्तं

७४. “भूतपुब्बं, भिक्खवे, अरको नाम सत्था अहोसि तित्थकरो कामेसु वीतरागो । अरकस्स खो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि सावकसतानि अहेसुं । अरको सत्था सावकानं एवं धम्मं देसेति — अप्पकं, ब्राह्मण, जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं [लहुसं (टीका)] बहुदुक्खं बहुपायासं मन्तायं [मन्ताय (सब्बत्थ) टीका पस्सितब्बा] बोद्धब्बं, कत्तब्बं कुसलं, चरितब्बं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स अमरणं ।

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, तिणगो उस्सावबिन्दु सूरिये उग्गच्छन्ते खिप्पंयेव पटिविगच्छति, न चिरद्वितिकं होति; एवमेवं खो, ब्राह्मण, उस्सावबिन्दूपमं जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं मन्तायं बोद्धब्बं, कत्तब्बं कुसलं, चरितब्बं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स अमरणं ।

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते उदकबुब्बुळं [उदकपुप्फुळं (क०)] खिप्पंयेव पटिविगच्छति, न चिरट्टितिकं होति; एवमेवं खो, ब्राह्मण, उदकबुब्बुळूपमं जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं मन्तायं बोद्धब्बं, कत्तब्बं कुसलं, चरितब्बं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स अमरणं ।

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, उदके दण्डराजि खिप्पंयेव पटिविगच्छति, न चिरट्टितिका होति; एवमेवं खो, ब्राह्मण, उदके दण्डराजूपमं जीवितं मनुस्सानं परित्तं...पे०... नत्थि जातस्स अमरणं ।

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, नदी पब्बतेय्या दूरङ्गमा सीघसोता हारहारिनी, नत्थि सो खणो वा लयो वा मुहुत्तो वा यं सा [याय (क०)] आवत्तति [थरति (सी०), धरति (स्या०), अवतिट्ठेय्य (?)], अथ खो सा गच्छतेव वत्ततेव सन्दतेव; एवमेवं खो, ब्राह्मण, नदीपब्बतेय्यूपमं जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं...पे०... नत्थि जातस्स अमरणं ।

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, बलवा पुरिसो जिह्मगे खेळपिण्डं संयूहित्वा अकसिरेनेव वमेय्य [पतापेय्य (क०)]; एवमेवं खो, ब्राह्मण, खेळपिण्डूपमं जीवितं मनुस्सानं परित्तं...पे०... नत्थि जातस्स अमरणं ।

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, दिवसंसन्तत्ते अयोकटाहे मंसपेसि [मंसपेसी (सी० स्या०)] पक्खित्ता खिप्पंयेव पटिविगच्छति, न चिरट्टितिका होति; एवमेवं खो, ब्राह्मण, मंसपेसूपमं जीवितं मनुस्सानं परित्तं...पे०... नत्थि जातस्स अमरणं ।

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, गावी वज्झा आघातनं नीयमाना यं यदेव पादं उद्धरति, सन्तिकेव होति वधस्स सन्तिकेव मरणस्स; एवमेवं खो, ब्राह्मण, गोवज्झूपमं [गावीवज्झूपमं (सी० स्या०)] जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं मन्तायं बोद्धब्बं, कत्तब्बं कुसलं, चरितब्बं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स अमरणं”न्ति ।

“तेन खो पन, भिक्खवे, समयेन मनुस्सानं सट्ठिवस्ससहस्सानि आयुप्पमाणं अहोसि, पञ्चवस्ससतिका कुमारिका अलंपतेय्या अहोसि । तेन खो पन, भिक्खवे, समयेन मनुस्सानं छळेव आबाधा अहेसुं — सीतं, उण्हं, जिघच्छा, पिपासा, उच्चारो, पस्सावो । सो हि नाम, भिक्खवे, अरको सत्था एवं दीघायुकेसु मनुस्सेसु एवं चिरट्टितिकेसु एवं अप्पाबाधेसु सावकानं एवं धम्मं देसेस्सति — ‘अप्पकं, ब्राह्मण, जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं मन्तायं बोद्धब्बं, कत्तब्बं कुसलं, चरितब्बं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स अमरणं’”न्ति ।

“एतरहि तं, भिक्खवे, सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अप्पकं जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं मन्तायं बोद्धब्बं, कत्तब्बं कुसलं, चरितब्बं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स अमरणं’न्ति । एतरहि, भिक्खवे, यो चिरं जीवति सो वस्ससतं अप्पं वा भिय्यो । वस्ससतं खो पन, भिक्खवे, जीवन्तो तीणियेव उतुसतानि जीवति — उतुसतं हेमन्तानं, उतुसतं गिम्हानं, उतुसतं वस्सानं । तीणि खो पन, भिक्खवे, उतुसतानि जीवन्तो द्वादस [द्वादसं (सी० क०)] येव माससतानि जीवति — चत्तारि माससतानि हेमन्तानं, चत्तारि माससतानि गिम्हानं, चत्तारि माससतानि वस्सानं । द्वादस खो पन, भिक्खवे, माससतानि जीवन्तो चतुवीसतियेव अद्धमाससतानि जीवति — अद्धमाससतानि हेमन्तानं, अद्धमाससतानि गिम्हानं, अद्धमाससतानि वस्सानं । चतुवीसति खो पन, भिक्खवे, अद्धमाससतानि जीवन्तो छत्तिसंयेव रत्तिसहस्सानि जीवति — द्वादस रत्तिसहस्सानि हेमन्तानं, द्वादस रत्तिसहस्सानि गिम्हानं, द्वादस रत्तिसहस्सानि वस्सानं । छत्तिसं खो पन, भिक्खवे, रत्तिसहस्सानि जीवन्तो द्वेसत्तियेव [द्वेसत्तियेव (स्या०), द्वेसत्तियेव (क०)] भत्तसहस्सानि भुज्जति — चतुवीसति भत्तसहस्सानि हेमन्तानं, चतुवीसति भत्तसहस्सानि गिम्हानं, चतुवीसति भत्तसहस्सानि वस्सानं सद्धिं मातुथज्जाय सद्धिं

भत्तन्तरायेन ।

“तत्रिमे भत्तन्तराया कपिमिद्धोपि भत्तं न भुञ्जति, दुक्खितोपि भत्तं न भुञ्जति, ब्याधितोपि भत्तं न भुञ्जति, उपोसथिकोपि भत्तं न भुञ्जति, अलाभकेनपि भत्तं न भुञ्जति । इति खो, भिक्खवे, मया वस्ससतायुकस्स मनुस्सस्स आयुपि सङ्घातो [सङ्घातं (?)], आयुप्पमाणप्पि सङ्घातं, उत्तूपि सङ्घाता, संवच्छरापि सङ्घाता, मासापि सङ्घाता, अद्धमासापि सङ्घाता, रत्तिपि सङ्घाता, दिवापि सङ्घाता, भत्तापि सङ्घाता, भत्तन्तरायापि सङ्घाता । यं, भिक्खवे, सत्थारा करणीयं सावकानं हितेसिना अनुकम्पकेन अनुकम्पं उपादाय; कतं वो तं मया एतानि, भिक्खवे, रुक्खमूलानि एतानि सुज्जागारानि । ज्ञायथ, भिक्खवे, मा पमादत्थ; मा पच्छा विप्पटिसारिनो अहुवत्थ । अयं वो अम्हाकं अनुसासनी”ति । दसमं ।

महावग्गो सत्तमो ।

तस्सुद्धानं —

हिरीसूरियं उपमा, धम्मञ्जू पारिच्छत्तकं ।

सक्कच्चं भावना अग्गि, सुनेत्तअरकेन चाति ॥

८. विनयवग्गो

१. पठमविनयधरसुत्तं

७५. [परि० ३२७] “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होति । कतमेहि सत्तहि? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं आपत्तिं जानाति, गरुकं आपत्तिं जानाति, सीलवा होति पातिमोक्खसंवरसंवृतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु, चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पज्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होती”ति । पठमं ।

२. दुतियविनयधरसुत्तं

७६. [परि० ३२७] “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होति । कतमेहि सत्तहि? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं आपत्तिं जानाति, गरुकं आपत्तिं जानाति, उभयानि खो पनस्स पातिमोक्खानि वित्थारेन स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छित्तानि सुत्तसो अनुब्यज्जनसो, चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पज्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होती”ति । दुतियं ।

३. ततियविनयधरसुत्तं

७७. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होति । कतमेहि सत्तहि? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं आपत्तिं जानाति, गरुकं आपत्तिं जानाति, विनये खो पन ठितो होति असंहीरो, चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पज्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होती”ति । ततियं ।

४. चतुत्थविनयधरसुत्तं

७८. [परि० ३२७] “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होति । कतमेहि सत्तहि? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं आपत्तिं जानाति, गरुकं आपत्तिं जानाति, अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथिदं — एकम्पि जातिं, द्वेपि जातियो...पे०... इति साकारं सउदेसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति । दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति । आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पज्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होती”ति । चतुत्थं ।

५. पठमविनयधरसोभनसुत्तं

७९. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो [समन्नागतो भिक्खु (सी० स्या० क०) अनन्तरसुत्तद्वेये पन इदं पाठनानत्तं नत्थि । परि० ३२७] विनयधरो सोभति । कतमेहि सत्तहि? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं आपत्तिं जानाति, गरुकं आपत्तिं जानाति, सीलवा होति...पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु, चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं खया...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो विनयधरो सोभती”ति । पञ्चमं ।

६. दुतियविनयधरसोभनसुत्तं

८०. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो विनयधरो सोभति । कतमेहि सत्तहि? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं आपत्तिं जानाति, गरुकं आपत्तिं जानाति, उभयानि खो पनस्स पातिमोक्खानि वित्थारेन स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छित्तानि सुत्तसो अनुब्यज्जनसो, चतुन्नं ज्ञानानं...पे०... अकसिरलाभी, आसवानं खया...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो विनयधरो सोभती”ति । छट्ठं ।

७. ततियविनयधरसोभनसुत्तं

८१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो विनयधरो सोभति । कतमेहि सत्तहि? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं आपत्तिं जानाति, गरुकं आपत्तिं जानाति, विनये खो पन ठितो होति असंहीरो, चतुन्नं ज्ञानानं...पे०... अकसिरलाभी, आसवानं खया...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो विनयधरो सोभती”ति । सत्तमं ।

८. चतुत्थविनयधरसोभनसुत्तं

८२. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो [समन्नागतो भिक्खु (क०)] विनयधरो सोभति । कतमेहि सत्तहि? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं आपत्तिं जानाति, गरुकं आपत्तिं जानाति, अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथिदं — एकम्पि जातिं, द्वेपि जातियो...पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन...पे०... आसवानं खया...पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो विनयधरो सोभती”ति । अट्ठमं ।

९. सत्थुसासनसुत्तं

८३. अथ खो आयस्मा उपालि येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा उपालि भगवन्तं एतदवोच —

“साधु मे, भन्ते, भगवा संखित्तेन धम्मं देसेतु, यमहं भगवतो धम्मं सुत्वा एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरेय्य”न्ति । “ये खो त्वं, उपालि, धम्मे जानेय्यासि — ‘इमे धम्मा न एकन्तनिब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिज्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तन्ती’ति; एकंसेन, उपालि, धारेय्यासि — ‘नेसो धम्मो नेसो विनयो नेतं सत्थुसासन’न्ति । ये च खो त्वं, उपालि, धम्मे जानेय्यासि — ‘इमे धम्मा एकन्तनिब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिज्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तन्ती’ति; एकंसेन, उपालि, धारेय्यासि — ‘एसो धम्मो एसो विनयो एतं सत्थुसासन’”न्ति । नवमं ।

१०. अधिकरणसमथसुत्तं

८४. “सत्तिमे, भिक्खवे, अधिकरणसमथा धम्मा उप्पन्नुप्पन्नानं अधिकरणानं समथाय वूपसमाय । कतमे सत्त? सम्मुखाविनयो दातब्बो, सतिविनयो दातब्बो, अमूळहविनयो दातब्बो [पटिज्जातकरणं, येभ्यस्सिका, तस्सपापिय्यस्सिका, तिणवत्थारको (स्या०) दी० नि० ३.३३२ सङ्गीतिसुत्तेन च पाचि० ६५५ विनयेन च संसन्देतब्बं], पटिज्जातकरणं दातब्बं, येभ्यस्सिका दातब्बा, तस्सपापिय्यस्सिका दातब्बा, तिणवत्थारको दातब्बो [पटिज्जातकरणं, येभ्यस्सिका, तस्सपापिय्यस्सिका, तिणवत्थारको (स्या०) दी० नि० ३.३३२ सङ्गीतिसुत्तेन च पाचि० ६५५ विनयेन च संसन्देतब्बं] । इमे खो, भिक्खवे, सत्त अधिकरणसमथा धम्मा उप्पन्नुप्पन्नानं अधिकरणानं समथाय वूपसमाया”ति । दसमं ।

विनयवग्गो अट्ठमो ।

तस्सुद्धानं —

चतुरो विनयधरा, चतुरो चेव सोभना ।
सासनं अधिकरण-समथेनट्ठमे दसाति ॥

९. समणवग्गो

१. भिक्खुसुत्तं

८५. [महानि० १८; चूळनि० अजितमाणवपुच्छानिद्देस ८] “सत्तन्नं, भिक्खवे, धम्मानं भिन्नत्ता भिक्खु होति । कतमेसं सत्तन्नं? सक्कायदिट्ठि भिन्ना होति, विचिकिच्छा भिन्ना होति, सीलब्बतपरामासो भिन्नो होति, रागो भिन्नो होति, दोसो भिन्नो होति, मोहो भिन्नो होति, मानो भिन्नो होति । इमेसं खो, भिक्खवे, सत्तन्नं धम्मानं भिन्नत्ता भिक्खु होती”ति । पठमं ।

२. समणसुत्तं

८६. सत्तन्नं, भिक्खवे, धम्मानं समितत्ता समणो होति...पे०... । दुतियं ।

३. ब्राह्मणसुत्तं

८७. बाहितत्ता ब्राह्मणो होति...पे०... । ततियं ।

४. सोत्तियसुत्तं

८८. निस्सुत्तत्ता [निस्सुत्तत्ता (स्या०) म० नि० १.४३४ पस्सितब्बं] सोत्तियो [सोत्थिको (सी०), सोत्तिको (स्या०)] होति...पे०... । चतुत्थं ।

५. न्हातकसुत्तं

८९. न्हातत्ता न्हातको [नहातत्तो नहातको (सी० स्या०)] होति...पे०... । पञ्चमं ।

६. वेदगूसुत्तं

९०. विदितत्ता वेदगू होति...पे०... । छट्ठं ।

७. अरियसुत्तं

९१. आरकत्ता [अरहत्ता (सी०), अरी हतत्ता (क०) म० नि० १.४३४ पाळि अट्ठकथाटीका पस्सितब्बा । स्यामपोत्थके पन सकलम्पि इदं सत्तमसुत्तं नत्थि] अरियो होति...पे०... । सत्तमं ।

८. अरहासुत्तं

९२. “आरकत्ता अरहा होति । कतमेसं सत्तन्नं? सक्कायदिट्ठि आरका होति, विचिकिच्छा आरका होति, सीलब्बतपरामासो आरको होति, रागो आरको होति, दोसो आरको होति, मोहो आरको होति, मानो आरको होति । इमेसं खो, भिक्खवे, सत्तन्नं धम्मानं आरकत्ता अरहा होती”ति । अट्ठमं ।

९. असद्धम्मसुत्तं

९३. “सत्तिमे, भिक्खवे, असद्धम्मा । कतमे सत्त? अस्सद्धो होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी होति, अप्पस्सुतो होति,

कुसीतो होति, मुटुस्सति होति, दुप्पज्जो होति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त असद्धम्मा”ति । नवमं ।

१०. सद्धम्मसुत्तं

१४. “सत्तिमे, भिक्खवे, सद्धम्मा । कतमे सत्त? सद्धो होति, हिरीमा होति, ओत्तप्पी होति, बहुस्सुतो होति, आरद्धवीरियो होति, सतिमा होति, पज्जवा होति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त सद्धम्मा”ति । दसमं ।

समणवग्गो नवमो ।

तस्सुद्धानं —

भिक्खुं समणो ब्राह्मणो, सोत्तियो चेव न्हातको ।
वेदगू अरियो अरहा, असद्धम्मा च सद्धम्माति ॥

१०. आहुनेय्यवग्गो

१५. “सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या...पे०... दक्खिणेय्या अज्जलिकरणीया अनुत्तरं पुज्जक्खेत्तं लोकस्स । कतमे सत्त? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो चक्खुस्मिं अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्चसज्जी अनिच्चपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पज्जाय परियोगाहमानो । सो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पज्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । अयं खो, भिक्खवे, पठमो पुग्गलो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो...पे०... अनुत्तरं पुज्जक्खेत्तं लोकस्स ।

“पुन चपरं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो चक्खुस्मिं अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्चसज्जी अनिच्चपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पज्जाय परियोगाहमानो । तस्स अपुब्बं अचरिमं आसवपरियादानञ्च होति जीवितपरियादानञ्च । अयं, भिक्खवे, दुतियो पुग्गलो आहुनेय्यो...पे०... अनुत्तरं पुज्जक्खेत्तं लोकस्स ।

“पुन चपरं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो चक्खुस्मिं अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्चसज्जी अनिच्चपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पज्जाय परियोगाहमानो । सो पज्जन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया अन्तरापरिनिब्बायी होति...पे०... उपहच्चपरिनिब्बायी होति...पे०... असङ्खारपरिनिब्बायी होति...पे०... ससङ्खारपरिनिब्बायी होति...पे०... उद्धंसोतो होति अकनिट्ठगामी । अयं, भिक्खवे, सत्तमो पुग्गलो आहुनेय्यो...पे०... अनुत्तरं पुज्जक्खेत्तं लोकस्स । इमे खो, भिक्खवे, सत्त पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अज्जलिकरणीया अनुत्तरं पुज्जक्खेत्तं लोकस्सा”ति ।

१६-६२२. सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या...पे०... अनुत्तरं पुज्जक्खेत्तं लोकस्स । कतमे सत्त? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो चक्खुस्मिं दुक्खानुपस्सी विहरति...पे०... चक्खुस्मिं अनत्तानुपस्सी विहरति...पे०... चक्खुस्मिं खयानुपस्सी विहरति...पे०... चक्खुस्मिं वयानुपस्सी विहरति...पे०... चक्खुस्मिं विरागानुपस्सी विहरति...पे०... चक्खुस्मिं निरोधानुपस्सी विहरति...पे०... चक्खुस्मिं पटिनिस्सगगानुपस्सी विहरति...पे०... ।

सोतस्मिं...पे०... घानस्मिं... जिक्काय... कायस्मिं... मनस्मिं...पे०... ।

रूपेसु...पे०... सद्देसु... गन्धेसु... रसेसु... फोटुब्बेसु ... धम्मसु ...पे०... ।

चक्खुविज्जाणे...पे०... सोतविज्जाणे... धानविज्जाणे... जिह्वाविज्जाणे... कायविज्जाणे... मनोविज्जाणे...पे०... ।

चक्खुसम्फस्से...पे०... सोतसम्फस्से... धानसम्फस्से... जिह्वासम्फस्से... कायसम्फस्से... मनोसम्फस्से...पे०... ।

चक्खुसम्फस्सजाय वेदनाय...पे०... सोतसम्फस्सजाय वेदनाय... धानसम्फस्सजाय वेदनाय... जिह्वासम्फस्सजाय वेदनाय... कायसम्फस्सजाय वेदनाय... मनोसम्फस्सजाय वेदनाय...पे०... ।

रूपसज्जाय...पे०... सद्दसज्जाय... गन्धसज्जाय... रससज्जाय... फोटुब्बसज्जाय... धम्मसज्जाय...पे०... ।

रूपसज्चेतनाय...पे०... सद्दसज्चेतनाय... गन्धसज्चेतनाय... रससज्चेतनाय... फोटुब्बसज्चेतनाय... धम्मसज्चेतनाय... पे०... ।

रूपतण्हाय...पे०... सद्दतण्हाय... गन्धतण्हाय... रसतण्हाय... फोटुब्बतण्हाय... धम्मतण्हाय...पे०... ।

रूपवितक्के ...पे०... सद्दवितक्के... गन्धवितक्के... रसवितक्के... फोटुब्बवितक्के... धम्मवितक्के...पे०... ।

रूपविचारे...पे०... सद्दविचारे... गन्धविचारे... रसविचारे... फोटुब्बविचारे... धम्मविचारे...पे०... ।

“पञ्चकखन्धे [() सी० स्या० पोत्थकेसु नत्थि] ...पे०... रूपकखन्धे... वेदनाकखन्धे... सज्जाकखन्धे... सङ्खारकखन्धे... विज्जाणकखन्धे अनिच्चानुपस्सी विहरति...पे०... दुक्खानुपस्सी विहरति... अनत्तानुपस्सी विहरति... खयानुपस्सी विहरति... वयानुपस्सी विहरति... विरागानुपस्सी विहरति... निरोधानुपस्सी विहरति... पटिनिस्सगगानुपस्सी विहरति...पे०... लोकस्सा’ति ।

“छद्धारारम्मणेस्वेत्थ, विज्जाणेसु च फस्सेसु ।
वेदनासु च द्वारस्स, सुत्ता होन्ति विसुं अट्ठ ॥

“सज्जा सज्चेतना तण्हा, वितक्केसु विचारे च ।
गोचरस्स विसुं अट्ठ, पञ्चकखन्धे च पच्चेके ॥

“सोळसस्वेत्थ मूलेसु, अनिच्चं दुक्खमनत्ता ।
खया वया विरागा च, निरोधा पटिनिस्सगगा ॥

“कमं अट्ठानुपस्सना, योजेत्वान विसुं विसुं ।
सम्पिण्डितेसु सब्बेसु, होन्ति पञ्च सतानि च ।
अट्ठवीसति सुत्तानि, आहुनेय्ये च वगिके” [इमा उद्दानगाथायो सी० स्या० पोत्थकेसु नत्थि] ॥

आहुनेय्यवगो दसमो ।

११. रागपेय्यालं

६२३. “रागस्स, भिक्खवे, अभिज्जाय सत्त धम्मा भावेतब्बा । कतमे सत्त? सतिसम्बोज्झङ्गो... पे०... उपेक्खासम्बोज्झङ्गो — रागस्स, भिक्खवे, अभिज्जाय इमे सत्त धम्मा भावेतब्बा”ति ।

६२४. “रागस्स, भिक्खवे, अभिज्जाय सत्त धम्मा भावेतब्बा । कतमे सत्त? अनिच्चसज्जा, अनत्तसज्जा, असुभसज्जा, आदीनवसज्जा, पहानसज्जा, विरागसज्जा, निरोधसज्जा — रागस्स, भिक्खवे, अभिज्जाय इमे सत्त धम्मा भावेतब्बा”ति ।

६२५. “रागस्स, भिक्खवे, अभिज्जाय सत्त धम्मा भावेतब्बा । कतमे सत्त? असुभसज्जा, मरणसज्जा, आहारे पटिकूलसज्जा, सब्बलोके अनभिरतसज्जा, अनिच्चसज्जा, अनिच्चे दुक्खसज्जा, दुक्खे अनत्तसज्जा — रागस्स, भिक्खवे, अभिज्जाय इमे सत्त धम्मा भावेतब्बा”ति ।

६२६-६५२. “रागस्स, भिक्खवे, परिज्जाय... पे०... परिक्खयाय... पहानाय... खयाय... वयाय... विरागाय... निरोधाय... चागाय... पे०... पटिनिस्सग्गाय इमे सत्त धम्मा भावेतब्बा”ति ।

६५३-११३२. “दोसस्स... पे०... मोहस्स... कोधस्स... उपनाहस्स... मक्खस्स... पळासस्स... इस्साय... मच्छरियस्स... मायाय... साठेय्यस्स... थम्भस्स... सारम्भस्स... मानस्स... अतिमानस्स... मदस्स... पमादस्स अभिज्जाय... पे०... परिज्जाय... परिक्खयाय... पहानाय... खयाय... वयाय... विरागाय... निरोधाय... चागाय... पटिनिस्सग्गाय इमे सत्त धम्मा भावेतब्बा”ति ।

इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं अभिनन्दुन्ति ।

रागपेय्यालं निडितं ।

सत्तकनिपातपाळि निडिता ।